

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİLGELİĞİN PROSEDÜREL ANALİZİ VE

İYİ OLUŞLA İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güneş OLGUN

TOKAT

Ocak, 2023

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİLGELİĞİN PROSEDÜREL ANALİZİ VE

İYİ OLUŞLA İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güneş OLGUN

Birinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Rukiye ŞAHİN

İkinci Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SARIKAYA

TOKAT - 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğretim Üyesi Rukiye ŞAHİN ve Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SARIKAYA danışmanlığında hazırlamış olduğum “Bilgeliğin Prosedürel Analizi ve İyi Oluşla İlişkisi” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

13/01/2023

Güneş OLGUN

JÜRİ KABUL VE ONAY

Güneş OLGUN tarafından hazırlanan “**Bilgeliğin Prosedürel Analizi ve İyi Oluşla İlişkisi**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 13.01.2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Başkan	: Doç. Dr. Mustafa Kemal YÖNTEM	
Üye (Tez Danışmanı)	: Dr. Öğretim Üyesi Rukiye ŞAHİN	
Üye (İkinci Danışman)	: Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SARIKAYA	
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Şefika ERDEM	
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Neslihan ÇIKRIKÇI	

ONAY

13/01/2023

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ

Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yalnız araştırma sürecinde değil her zaman kıymetli desteğini ve rehberliğini gördüğüm; ihtiyaç duyduğum her zaman bilgi, tecrübe ve desteğini sunan, bana her zaman örnek olan danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Rukiye ŞAHİN'e değerli emekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yardıma ihtiyaç duyduğum her an katkılarını sunan ve sürecin ilerlemesinde yol gösterici tavırlarıyla desteklerini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SARIKAYA'ya teşekkür ederim.

Tezin gelişimine katkı sağlayan değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Mustafa Kemal YÖNTEM, Dr. Öğretim Üyesi Şefika ERDEM ve Dr. Öğretim Üyesi Neslihan ÇIKRIKÇI'ya tüm öneri ve geribildirimleri için teşekkür ederim. Katılımcılara ulaşmama destek sağlayan hocalarım Arş. Gör. Betül YILMAZ ÇAM ve Arş. Gör. Kaan KAPLAN'a teşekkür ederim. Uzun veri toplama sürecinde değerli zamanlarını ayırarak çalışmaya katılan tüm akademisyenlere teşekkürlerimi sunarım. Değerli meslektaşım Oğuzhan Çakan'a süreç boyunca yardımları ve paylaşımları için teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde değerli katkıları olan aileme teşekkürü borç bilirim. Yaşamımın her döneminde okuma, yazma, araştırma motivasyonumun kaynağı olan sevgili babam Akgün KARTEPER'e yüreğimin en derininden teşekkürlerimi sunarım.

Süreç boyunca benimle beraber emek harcayan, kıymetli varlığıyla güç ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Melih OLGUN'a ve ailemizin en küçük ferdi Denef Bilge OLGUN'a teşekkür ederim.

Kızım Denef Bilge OLGUN'a...

ÖZET

BİLGELİĞİN PROSEDÜREL ANALİZİ VE İYİ OLUŞLA İLİŞKİSİ

Olgun, Güneş

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

I. Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Rukiye ŞAHİN

II. Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SARIKAYA

Ocak, 2023, xii + 96 sayfa

Bu araştırmada bilgelik performans ölçekleri ile ölçülmesi ve bilgelik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Mevcut araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Çalışma, 30 öğretim elemanı ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Berlin Bilgelik Paradigması Yaşam Değerlendirmesi Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (genel bilgelik), Berlin Bilgelik Paradigması Yaşam Planlaması Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (genel bilgelik), Bremen Bilgelik Paradigması Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (öz-bilgelik) ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizinde, verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık, basıklık ve standart hata değerleri kullanılarak tespit edilmiştir. Verilerin betimsel değerlendirilmesinde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre bilgelik performanslarında farklılık olup olmadığını belirlemek için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre bilgelik performans düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Bulgulara göre hem genel bilgelik puanları (yaşam planlaması ve yaşam değerlendirme) hem de öz bilgelik puanları ile iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Araştırmaya katılanların hem genel bilgelik hem de öz bilgelik performans puanlarının ortalamalarında cinsiyete ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Yaş ve bilgelik açısından bakıldığında ise hem genel

bilgelik hem de öz-bilgelik alanlarında katılımcıların bilgelik performansı ve yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu ve her iki bilgelik türünde de en düşük performansın 22-27 yaş grubu arasında olduğu görülmüştür. Katılımcıların genel bilgelik performans puanları ile öz-bilgelik performans puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya ilişkin bulgular tartışılarak, alanda bu konuda çalışacak uzmanlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilgelik, genel bilgelik, öz-bilgelik, Berlin Bilgelik Paradigması, örtük teori, iyi oluş, pozitif psikoloji.

ABSTRACT

PROCEDURAL ANALYSIS OF WISDOM AND IT'S RELATION WITH WELL-BEING

Olgun, Güneş

Master's Thesis, Guidance and Psychological Counseling Department

Advisor: Asst. Prof. Dr. Rukiye Şahin

Second Adviser: Asst. Prof. Dr. Yusuf Sarıkaya

January, 2023, xii + 96 pages

In this study, it was aimed to measure wisdom with performance scales and to examine the relationship between wisdom and well-being. Mixed method was used in this study. 30 lecturers participated in the study. Data collection tools were Personal Information Form, Berlin Wisdom Paradigm Life Assessment Semi-Structured Interview Form (general wisdom), Berlin Wisdom Paradigm Life Planning Semi-Structured Interview Form (general wisdom), Bremen Wisdom Paradigm Semi-Structured Interview Form (self-related wisdom), and Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale. The data collected in the research were analyzed with the SPSS 22.0 program. In the analysis of quantitative data, the conformity of the data to the normal distribution was determined by using skewness, kurtosis and standard error values. Frequency, percentage, mean and standard deviation values were used in the descriptive evaluation of the data. Mann Whitney U test, one of the non-parametric tests, was used to determine whether there was a difference in wisdom performances according to gender. Kruskal Wallis test, one of the non-parametric tests, was used to determine whether there was a difference in wisdom performances according to age. According to the findings, there is no significant relationship between both general wisdom performance scores (life planning and life assessment) and self-related wisdom scores and well-being. There is no significant difference in the averages of both general wisdom and self-related wisdom performance of the participants in the gender-related groups. In terms of age and wisdom, there is a significant difference between the wisdom performance of the participants and the age

variable in both general wisdom and self-related wisdom domains. The lowest performance in both types of wisdom belongs to the 22-27 age group. A significant relationship was found between the general wisdom performance scores of the participants and their self-related wisdom performance scores. The findings of the research were discussed and suggestions were made for those working in the field of psychology.

Keywords: Wisdom, general wisdom, self-related wisdom, Berlin Wisdom Paradigm, implicit theory, well-being, positive psychology.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Amaç	5
Önem	6
Araştırmanın Alt Problemleri	8
Sayıtlar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar	9
BÖLÜM II	12
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12
Bilgelik	12
Örtük Bilgelik Teorileri	13
Açık Bilgelik Teorileri.....	15
Berlin Bilgelik Paradigması (Genel Bilgelik)	16
Bremen Bilgelik Paradigması (Öz-bilgelik)	19
Sternberg'in Bilgelik Teorisi.....	22
Ardelt'in Üç Boyutlu Bilgelik Modeli.....	23
Brown'nın Bilgelik Gelişim Modeli.....	24
Labouvie'nin Optimizasyon ve Karmaşıklık Modeli	25
Webster'ın Bilgelik Modeli	26
İyi Oluş	27

Hedonizm ve Öznel İyi Oluş.....	29
Ödomani ve Psikolojik İyi Oluş	30
Bilgelik ve İyi Oluş.....	31
BÖLÜM III.....	34
YÖNTEM	34
Araştırma Modeli.....	34
Çalışma Grubu	34
Veri Toplama Araçları	36
Kişisel Bilgi Formu	37
Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Görüşme Formu (Yarı Yapılandırılmış Bilgelik Hikayeleri).....	37
Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği.....	42
Ölçme araçlarına Ait Güvenirlilik Katsayıları.....	43
Veri Toplama Süreci	44
Verilerin Analizi	44
BÖLÜM IV.....	48
BULGULAR.....	48
Bilgelik Performansının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular.....	49
Bilgelik Performansının Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	50
Bilgelik Performansı ve İyi Oluş Değişkenine İlişkin Bulgular.....	52
Genel Bilgelik Performansı ile Öz-Bilgelik Performansına İlişkin Bulgular.....	53
BÖLÜM V	55
TARTIŞMA	55
Bilgelik Performansının Cinsiyete Göre Farklılaşması	55
Bilgelik Performansının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşması	58
Bilgelik Performansı ve İyi Oluş Arasındaki İlişki	60
Genel Bilgelik Performansı ile Öz-Bilgelik Performansı Arasındaki İlişki.....	66
BÖLÜM VI.....	68
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
Sonuçlar.....	68
Öneriler	69
KAYNAKLAR	71
EKLER	89

Ek 1.Kişisel Bilgi Formu.....	89
Ek 2. Berlin Bilgelik Paradigması Görüşme Formu (Genel Bigelik Yaşam Planlaması Hikayesi)	91
Ek 3. Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği	94
Ek 4. Veri Toplama Uygulama İzni.....	95
Ek 5. Özgeçmiş.....	96

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Genel bilgelğin beş kriteri.....	17
Tablo 2. Öz-Bilgelğin Beş Kriteri	21
Tablo 3. Bilgelik Kavramına Yaklaşımlar	26
Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri	35
Tablo 5. Ölçeklere Ait Güvenirlik Katsayıları	43
Tablo 6. Ölçeklere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	45
Tablo 7. Alt Boyutlara Ait Betimsel İstatistikler	47
Tablo 8. Cinsiyete ilişkin gruplarda bilgelik performans düzeyinin farklılığı	48
Tablo 9. Yaşa ilişkin gruplarda bilgelik performans düzeyinin farklılığı	50
Tablo 10. Genel Bilgelik, Öz-Bilgelik ve İyi Oluş Korelasyon Analizi	51
Tablo 11. Katılımcılara ait Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Performans Puanları	52

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Berlin Bilgelik Paradigması Ölçüm Aracı ve Bremen Bilgelik Paradigması Ölçüm Aracına Göre Bilgeliği Değerlendirme Kriterleri ve Puanlanması	41
--	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu

Geleneksel psikolojinin hastalık ve problemlere odaklanan anlayışının aksine pozitif psikoloji bireyin var olan potansiyelini arttırmasına, sağlıklı olmasına ve güçlü yönlerine odaklanmıştır (Linley ve Joseph, 2004). Bu anlayışın temelinde pozitif psikoloji; bireyin sahip olduğu pozitif yönlerinin, güçlü yanlarının geliştirilmesine ve iyi oluşuna vurgu yapmaktadır (Seligman, Sten, Park ve Peterson, 2005). Seligman ve arkadaşları, bu doğrultuda dinlerden ve felsefi akımlardan yola çıkarak altı öz erdem sentezlemişlerdir (Dahlsgaard, Peterson ve Seligman, 2005; Peterson ve Seligman, 2004; Seligman, Steen, Park ve Peterson, 2005). Bu altı erdem; bilgelik, aşkınlık, ölçülülük, adil olma, cesaret ve diğerleriyle olumlu ilişkilerdir. Uzun zaman din ve felsefenin konusu olan bilgelik (Brown ve Greene, 2006) son yıllarda pozitif psikolojinin ilgi alanına girmiştir (Ferrari ve Guthrie, 2014). Sternberg (2009) bilgeliği tam bir şekilde anlamanın ve açıklamanın kendi doğamızdaki eksiklikten ve bilgeliğin tanımının her birimizden daha fazla bilgelik gerektirdiğinden dolayı mümkün olamayacağını ifade etmiştir. Bilgeliği tanımlama ve anlamının zorluğuna dikkat çeken bu ifadeye rağmen bilgeliğin doğasını açıklamak için birçok araştırmacı konu ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur (Blück ve Glück, 2005; Baltes ve Staudinger, 2000). Çünkü bilgelik insan erdemlerinin en önemlilerden biri olmanın yanında, yaşamda birey ve toplum lehine dengeyi bulma açısından hayati önem taşıyan bir olgudur (Sternberg, 2009). Araştırmacılar bilgeliğin tanımı ile ilgili tam bir uzlaşa sağlayamasa da bilgeliğin çok boyutlu bir yapı olduğu ve farklı disiplinlerle ilişkili olduğu konusunda hemfikirdirler (Brown ve Green, 2006). Örneğin; Green ve Brown (2006) çalışmalarında bilgeliği; kendini tanıma, duyguları yönetme, fedakârlık, öğrenmeye isteklilik, sağduyu, yaşam bilgisi ve yaşam becerileri şeklinde yedi boyut ile açıklamıştır. Yine Staudinger (1999) bilgeliğin; yaşamı anlama, kendine dair bilgi sahibi olma, belirsizliğe karşı toleranslı olma, yaşam problemlerini çözecek bilgiye sahip olma gibi alanlara sahip olduğunu belirtmiştir. Kunzman ve Baltes (2005) ise bilge bireylerin ölçülü olma, dünyevi mutluluklardan ziyade kişisel gelişim odaklı, bencillikten uzak ve yaşam anlamına yönelimli olma gibi özellikler gösterdiklerini

ifade etmişlerdir. Sternberg (2009) bilgeliğin temelinde zekâ ve yaratıcılığın bulunduğunu söylemektedir. Staudinger (1999) ise bilgeliği tanımlarken bilgeliğe yaklaşan kişilerin sahip olduğu özellikleri; yaşamın anlamının farkında olma, yaşam problemlerinin nasıl çözüleceğine dair prosedürel bilgiye sahip olma, belirsizlik ile nasıl başa çıkılacağı konusunda bilgi sahibi olma şeklinde sıralamıştır. Özetle bilgelik; benlik bütünlüğü, kendini gerçekleştirme, yaşam problemlerini çözme gibi özellikleri barındıran insan gelişiminde başarılı nokta/doruk noktasını ifade eden (Abukan, 2014) bir kavramdır.

Bilgelik geleneksel olarak insan gelişimin zirvesi olarak varsayılarak (Etezadi ve Pushkar, 2013) bireyin gelişimine ve potansiyeline vurgu yapmaktadır (Bangen, Meeks ve Jeste, 2013; Staudinger ve Glück, 2011). Yapılan deneysel çalışmalar bireylerin bilge olarak gösterdikleri kişilerin çoğunlukla 60 yaşın üzerinde olduğu (Baltes ve arkadaşları, 1995; Jason ve arkadaşları, 2001; Maercker ve arkadaşları, 1998; Orwoll ve Perlmutter 1990) ve çoğu insanın bilge kişilerin yaşlı olduğuna dair inanca sahip olduğu göstermektedir (Clayton ve Birren 1980, Orwoll ve Perlmutter 1990). Bilgelik, gelişim basamaklarının doruk noktası olarak ifade edilse de artan yaşın doğal bir sonucu olarak kendi kendine gelişen bir yapı olmayıp kazanılan bir yapıdır (Sternberg, 2005a). Artan yaş ile beraber artan deneyim ve kişisel gelişim gibi bilgeliğe katkı sağlayan koşulların yanı sıra, artan yaşın bilişsel işlemlerde azalma, kalıp yargılarda artış gibi dezavantajlarının da söz konusu olduğunu ifade eden çalışmalar da bulunmaktadır (Lindenberger ve Baltes, 1994; Salthouse, 1991). Staudinger (1999) yaş ile bilgelik arasındaki ilişki göz önüne alındığında her bireyde artan yaş ile beraber bilgelik seyretmese de yüksek yaşın bilgeliğin kazanılması için katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Reed ve Carstensen (2012) ise yaşlılıkta bilişsel performansı arttıran ve azaltan koşullar üzerine yaptığı çalışmada yaşlılığın bilgelik ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu hususta yaş bilgelik için gerekli ancak yeterli olmayan bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır (Staudinger, 1999).

Bilgelik, bilişsel (cognitive), yansıtıcı (reflective) ve duyuşsal (affective) boyutları içeren karmaşık ve çok bileşenli bir yapıdır (Ardelt, 2003). Biliğin bilişsel (cognitive) boyutu, yaşam olaylarını anlama ve kavramayı ifade etmektedir. Bilişsel

boyut; yaşamdaki belirsizliğin ve bilginin sınırının farkında olmayı, insan doğasına dair bilgiye sahip olmayı içermektedir. Yansıtıcı boyut ise bilişsel boyutun gelişiminden sonra ortaya çıkan ve yaşama ilişkin derin bilgi, sevgi ve farkındalığı ifade eden boyuttur ve olaylara farklı açılardan bakabilmeyi içermektedir. Üçüncü boyut olan duyuşsal boyut ise insanlara karşı sempati ve sevecen tavır geliştirme gibi duyguları içeren davranışları içermektedir (Ardelt, 2004). Ardelt bilgeliğin üç boyutunda erkekler ve kadınlar arasında anlamlı bir fark olmasa dahi, bilgeliğin boyutları ile cinsiyet değişkenine bakıldığında bilgeliğin bilişsel boyutlarında erkeklerin daha yüksek puan alırken, duyuşsal boyutlarında ise kadınların daha yüksek puan aldıklarını belirtilmiştir (Ardelt, 2009). Hira ve Faulkender (1997) da benzer şekilde hem genç hem de yaşlı kadın katılımcıların, genç ve yaşlı erkek katılımcılara göre bilgelik algılarının daha yüksek olduğunu raporlamışlardır. Bu durum kadın ve erkeklerin yaşam koşullarında kazandıkları farklı tecrübe ve yaşantılardan kaynaklanmaktadır (Glück ve arkadaşları, 2009). Buna karşın Achenbaum ve Orwoll (1991) ise bilgelik ile cinsiyet değişkeni arasında ilişki olmadığını ifade etmektedir. Brienza, Kung, Santos, Bobocel ve Grossmann (2018), bilgece akıl yürütmede Kuzey Amerikalı olmayan erkeklerin, Kuzey Amerikalı olmayan kadınlardan daha yüksek puan aldığını, ancak Kuzey Amerikalı erkekler ve kadınlar arasında bilgece akıl yürütmede her iki gruptaki kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını raporlamışlardır. Yapılan çalışmalarda, bulguların farklılık göstermesi cinsiyet değişkeninden ziyade, örneklem büyüklüğü, yaş, kullanılan bilgelik ve iyi oluş verilerinin toplandığı ülke veya bölge, etnik köken ve kültürel değerler açısından farklılıktan kaynaklanmaktadır (Treichler, Palmer, Wu, Thomas, Tu, Daly, Lee ve Jeste, 2022). Cinsiyet normları, yetiştirme ve sosyalleşmeye yönelik farklı yaklaşımlar, sosyokültürel faktörler, kadınlarda erkeklere göre bazı bilgelik alanlarının gelişimini desteklediğini söylemenin doğru olduğu gibi bunun aksinin de doğru olduğunu söylemek mümkündür.

Sezgisel olarak bilge kişilerin yaşamda daha mutlu olmaları beklenirken bu konudaki ampirik çalışmalar az olsa da bu görüşü desteklemektedirler (Etezadi ve Pushkar, 2013). Brugman (2006), batı literatüründe iyi oluşun bilgeliğin bir sonucu olarak düşünüldüğünü belirtmektedir. Ardelt (2003), bilgelik ve iyi oluş ($r = .45$) ile bilgelik ve depresif belirtiler ($r = -.59$) arasında orta düzeyde ilişki olduğunu ifade etmiştir. Taylor ve arkadaşlarının (2011), Ardelt'in 3 Boyutlu Bilgelik Ölçeği (Ardelt's

3D-WS) ($r = .64$) ve Webster'ın Kendi Kendini Değerlendirdiği Bilgelik Ölçeği'nin (SAWS) ($r = .46$) psikometrik araştırmasında her iki ölçeğin de psikolojik iyi oluş ile orta düzeyde ilişkili olduğu raporlanmıştır. Bilgelik ve iyi oluş arasındaki aracı roller incelendiğinde ise başa çıkma, yaşamın anlamı ve algılanan kontrol hem bilgelik hem de iyi oluş ile ilişkili bulunmuştur (Ardelt, 2003). Bilge kişiler sahip oldukları çeşitli bakış açıları ile yaşam problemlerinde başa çıkma becerilerini daha etkili şekilde kullanmaktadır (Etezadi ve Pushkar, 2013). Bilge kişiler problemin çözülmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise stresli yaşam olaylarını yeniden yorumlayarak fırsatlara çevirme becerisine sahiptirler. Etezadi ve Pushkar (2013) her iki durumda da sonuç olarak bilgeliğin iyi oluşun artmasına yol açtığını ifade etmişlerdir.

Özetle tüm bu bilgilerden yola çıkarak pozitif psikolojinin ilgilendiği konular arasında yer alan bilgelik ve iyi oluş ile ilgili alanyazın incelendiğinde; bilgeliğin daha çok kapsamlı mutluluk, içgörü, belirsizliğe tolerans gibi duyuşsal becerileri içerdiği raporlanmıştır (Bergsma ve Ardelt 2012). Üstün bir insan potansiyeli olarak ele alınan bilgeliğin affetme ve psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğu (Taylor ve arkadaşları, 2011), bilgelik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başa çıkma yöntemleri, hayata bağlılık ve algılanan kontrolün aracı değişken olduğu (Etezadi ve Puskar 2013), bilgeliğin kişisel gelişim, yaşamın anlamı, olgunlaşma ve özerklikten kaynaklı iyi oluş hissiyatı ile (Wink ve Staudinger, 2015) ilişkili olduğu görülmüştür.

Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışma bilgeliğe ve bilgeliğe dair performansın ölçülmesine yönelik ampirik analize izin verecek teorik bir çerçeve tanımlamayı temsil etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada karmaşık ve zengin bir yapı olan bilgeliğin (Staudinger ve Glück, 2010) ölçülmesi için Baltes, Smith ve Staudinger'in (Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000) geliştirmiş oldukları Berlin Bilgelik Paradigmasındaki değerlendirme ölçütleri kullanılarak bilgeliğin ampirik olarak analiz edilmesi ve ölçülmesi amaçlanmıştır. Psikoloji bilminde bilgelik çalışmaları tek ana başlık altında, genel bilgelik ve öz-bilgelik olmak üzere iki farklı çizginin takibindedir (Staudinger 1999, Staudinger ve arkadaşları, 2005). Yapılan araştırmalar kişilerin kendi yaşamları ile ilgili aldıkları kararların, başkalarının sorunlarına göre verdikleri tavsiyelerden daha iyi olmadıklarını göstermektedir (Greenwald ve Pratkanis 1984).

Dolayısıyla genel bilgeliğe ulaşmak öz-bilgeliğe ulaşmaya göre daha kolay olabilir (Mickler ve Staudinger, 2008); bu nedenle genel bilgeliğin, öz-bilgeliğe göre daha önce kazanılıp kazanılmadığı araştırma konusudur. Bu sebeple genel bilgelik ve öz bilgeliğin ontogenetik dinamikleri arasındaki ayrımı tespit etmek, hem genel hem öz-bilgelikle ilgili performansın kalitesinin nasıl ölçülebileceği ve değerlendirileceği araştırmanın problemlerinden biridir. Aynı zamanda mevcut çalışmada bilgelik performansının yaş ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği ve bilgelik ile iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerinde durulmuştur.

Amaç

Bu çalışmada pozitif psikolojinin konularından biri olan bilgeliğin performansa dayalı ölçümü ve bununla beraber bilgeliğin iyi oluş ile ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Son yıllarda psikoloji alanında bilgelik çalışmalarının artması bu karmaşık ve kapsamlı yapıyı ampirik titizlikle araştırmanın mümkün olduğunu göstermektedir (Staudinger ve Glück, 2010). Psikoloji bilimi bilgeliğin ölçümü ile ilgili iki tür ölçümden bahsetmektedir. Bunlardan birincisi performansa dayalı bilgelik ölçümleri [(Berlin Bilgelik Paradigması (BWP; Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000), Bremen Bilgelik Paradigması (BWP; Staudinger ve Mickler, 2005), Sternberg’in denge teorisi (WICS; Sternberg, 2003a), Pratik Bilgelik Ölçeği (PWS; Wink ve Helson, 1997), Bilgelik Muhakeme Ölçeği (SWIS; Grossman ve ark., 2018)]; ikincisi ise öz bildirime dayalı ölçeklerdir [(Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği (3D-WS; Ardelt, 2003), Bilgelik Gelişim Ölçeği (WDS; Brown ve Greene, 2006), Kendi Kendine Değerlendirilen Bilgelik Ölçeği (SAW-S; Webster, 2003), Temel Değer Ölçeği (FVS; Jason ve arkadaşları, 2001) ve Yetişkin Öz Aşkınlık Envanteri’dir (ASTI, Levenson, Jennings, Aldwin, ve Shiraishi, 2005)].

Bu çalışmada performansa dayalı bir ölçüm olan Berlin Bilgelik Paradigması’ndan yola çıkarak bilgeliğin ampirik olarak ölçülmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte bilgelik ile ilgili araştırmaları “genel bilgelik” ve “öz bilgelik” olarak iki başlık altında toplamak mümkündür (Staudinger, 1999; Staudinger ve arkadaşları, 2005; Staudinger ve Glück, 2010). Staudinger ve Glück (2010) bir kişinin, bir başkasının yaşamı

ve sorunları konusunda bilgece karar ve tavsiyeler verebilirken, aynı kişinin kendi hayatı ve kendi sorunları hakkında bilge olması gerekmediğini savunmaktadırlar. Bu tartışmayı araştırmak için, iki tür bilgeliğin birbirinden bağımsız olarak kavramsallaştırılması ve ölçülmesi gerekmektedir. Bu çalışmada aynı zamanda üçüncü şahıs bakış açısından yola çıkarak genel bilgeliğin ve birinci şahıs bakış açısından yola çıkarak öz-bilgeliğin birbirinden bağımsız olarak test edilip ölçülmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ek olarak, bilgelik performansının yaş ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bilgelik ile iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Önem

Geleneksel psikolojinin sağlığa odaklanmak yerine ruhsal bozukluk ve patolojiye odaklanma eğiliminde (Jason ve arkadaşları, 2001) olmasına rağmen bazı psikologlar; yaşam memnuniyeti, iyi oluş gibi sağlığı geliştiren psikolojik tutumlara daha fazla odaklanmışlardır (Kass, Friedman, Leserman, Caudill, Zuttermeister ve Benson, 1991). Antonovsky (1987) hastalık-sağlık cetvelinin pozitif ucuna odaklanan, kişilerin/toplumların fiziksel ve zihinsel yönden sağlıklı olmalarını teşvik eden ve sağlığın kökenlerine odaklanan bir modele ihtiyaç olduğunu öne sürmüştür. Bilgelik de psikolojik sağlık için üzerinde durulması ve psikometrik olarak sağlam ölçülerinin geliştirilmesi için çaba gösterilmesi gereken bir pozitif psikoloji alanıdır (Jason ve arkadaşları, 2001).

Berlin Bilgelik Paradigması felsefe ile ortaya çıkan bilgelik kavramını psikoloji ile ele almaya çalışmıştır (Baltes ve Staudinger, 2000). Bu bağlamda Berlin Bilgelik Paradigması'nın bilgeliği felsefenin konusu olmaktan çıkarak insan davranışları başta olmak üzere, sosyal normları ve insan gelişimi gibi konulara değinerek bilgeliği psikoloji temelinde açıklamaya çaba sarf etmesi çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Bilgelik kavramı uzun yıllar gelişim psikolojisinde insan gelişiminin ideal son noktası olarak tasvir edilmiştir (örneğin, Allport, 1961; Baltes ve arkadaşları, 1984; Clayton ve Birren, 1980; Erikson, 1959; Hall, 1922; Baltes ve Smith, 2004; Sternberg, 1990). Ancak insan gelişiminde kronolojik yaşın yanı sıra hangi değişkenlerin bilgelikle ilgili daha yüksek performans seviyelerine yol açabildiği merak konusu olmaya devam etmektedir

(Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Bilgelik üzerine yapılan araştırmalar örtük bilgelik teorileri (örneğin, Holliday ve Chandler, 1986; Sowarka, 1989; Sternberg, 1985) üzerinde yoğunken ampirik çalışmalar hala nadirdir (Staudinger, Baltes ve Smith, 1994). Bu çalışmada; bilgelik ile ilgili performansın nasıl ölçülebileceği ve bilgelikle ilişkili olan değişkenlerin neler olabileceğinin incelenmesi alandaki bu ihtiyaç için önem arz etmektedir. Bilgelik daha çok özbildirim / likert tipli ölçekler ile ölçülmektedir. Performansa dayalı bilgelik ölçümleri dünyada hala nadirken Türkiye'deki ilk performans ölçümünü temsil etmesi bakımından mevcut çalışma önem taşımakta ve alanda çalışacak araştırmacılara katkı sunmaktadır.

Bunun yanında bilgeliğin tanımı; zor ve belirsiz yaşam durumlarında tavsiye verebilme becerisi (Staudinger ve Glück, 2010) ise kişinin kendi hayatında da bu beceriyi uygulayıp uygulayamadığı merak konusudur. Staudinger, Dörner ve Mickler (2005) bu iki durum arasında bir fark olduğunu ve genel bilgelik (kişinin başkalarının yaşamları ile ilgili bilgece tavsiye verebilmesi) ile öz-bilgelik (kişinin kendi hayatında bilgece kararlar alması) arasında bir ayrım yapılması gerektiğini savunmaktadır. Genel bilgelik genel olarak yaşam hakkındaki bilgiyle ilgilenirken, öz-bilgelik kişinin kendi yaşamı hakkındaki içgörü ile ilgilenir. Ancak öz-bilgelik ile ilgili yaklaşımlar literatürde hala nadirdir (Staudinger ve Glück, 2010). Bu çalışma bu eksikliklerden yola çıkarak son yıllarda, bilgeliğin ampirik bir analizine izin verecek teorik bir çerçeve tanımlamayı ve öz-bilgelik ve genel bilgelik arasındaki dinamikleri ve ayrımı açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışmada hem genel bilgeliğin hem öz bilgeliğin ayrımı ve ölçülmesi üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan öz bilgelik ve genel bilgelik arasındaki dinamikleri ve ayrımı açığa çıkararak bilgeliğin ontogenezi ile ilgili psikoloji literatürüne sağladığı katkılar açısından da önem arz etmektedir.

Mevcut araştırma son yıllarda, bilgeliğin kavramsallaştırılmasına dair çalışmaların sınırlı olmasına rağmen, ampirik bir deneysel analiz sunarak bilgeliği uzman bir bilgi sistemi olarak tanımlama çabasını temsil etmektedir. Bu bağlamda yapılan bu çalışma bilgelik ile ilgili performansın ölçülmesi bağlamında kültürümüzde sınanabilir teorik bir bakış açısı sağlaması ve literatüre sağladığı katkı açısından önem taşımaktadır. İlgili çalışmada bilgeliğin çeşitli yönlerinin incelemesi (bilgeliğin beş kriteri) ile ileride psikoloji ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında yapılacak çalışmalarda

bilgelik problem çözme becerilerine, değerlerin göreceliliğine, yaşamın belirsizliği ve yönetimi ile ilgili baş etme becerilerine nasıl etki ettiği ve bunların nasıl geliştirilebileceği konusundaki çalışmalara perspektif sunması açısından önem taşımaktadır.

Alanyazında bilgelik ve iyi oluş (öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş) arasındaki ilişki incelendiğinde, ilişki bulunan çalışmaların olduğu gibi anlamlı ilişkinin olmadığı hatta negatif ilişkilerin görüldüğü çalışmalar mevcuttur (Zacher ve Staudinger, 2008). Bunun sebebi iyi oluş ile bilgelik değişkeni arasındaki ilişki incelenirken bilgelik nasıl ölçüldüğüne bağlı (performansa dayalı bilgelik ölçekleri veya öz-bildirim bilgelik ölçekleri) olarak farklı sonuçlar göstermektedir (Zacher ve Staudinger 2018, Mickler ve Staudinger, 2008). Alanyazın incelendiğinde Türkiye’de bilgelik performans olarak ölçülerek, iyi oluş ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan mevcut araştırmanın bilgelikle ilgili değişkenlerin ilişkisel olarak incelenmesi bakımından alana katkı sunacak bir çalışma olacağı öngörülmektedir. Ayrıca pozitif psikoloji bağlamında bilgelik; insanların yaşam kalitesine, sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine, yaşamlarında daha iyi kararlar vermelerine yönelik yürütülecek çalışmalara veri sunması açısından psikoloji bilimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Alt Problemleri

- 1) Katılımcıların genel bilgelik performans düzeyleri cinsiyete ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 2) Katılımcıların öz-bilgelik performans düzeyleri cinsiyete ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 3) Katılımcıların genel bilgelik performans düzeyleri yaşa ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4) Katılımcıların öz-bilgelik performans düzeyleri yaşa ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 5) Genel bilgelik ve öz-bilgelik ile iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6) Katılımcıların genel bilgelik performans düzeyleri ile öz-bilgelik performans düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Sayıtlılar

- 1) Katılımcılar, veri toplama aracına içtenlikle cevap vermişlerdir.
- 2) Katılımcıların araştırmada kullanılan değişkenler bakımından kendilerini değerlendirebilme düzeyindedirler.

Sınırlılıklar

- 1) Araştırma katılımcıların veri toplama aracına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
- 2) Çalışmanın verileri covid-19 pandemi döneminde toplanmıştır bu sebeple örneklem grubu yalnız akademisyenler ile sınırlı kalmıştır.
- 3) Çalışmada ulaşılan örneklem grubu 22-45 yaş arası katılımcılar ile sınırlı kalmıştır. Alanyazında bilgelik ve yaş ilişkisi ile ilgili olarak, artan yaş ile bilgeliliğin arttığına dair çalışmalar mevcuttur. Çalışmada orta yetişkinlik çağı (45-60) ve geç ileri yetişkinlik (60-?) çağından katılımcı olmaması çalışmanın sınırlılığıdır.
- 4) Araştırma, yapılan istatistiksel analizlerle sınırlıdır.

Tanımlar

Bilgelik (Wisdom): Yaşamdaki zor ve belirsiz konular hakkında iyi yargı ve tavsiyede bulunma yeteneği (Oxford Dictionary, 1933).

Berlin Bilgelik Paradigması (Berlin Wisdom Paradigm): Yaşamdaki problem ve zorluklara karşı bütüncül bir şekilde yaklaşan, olayların geçmiş, şimdiki ve gelecekteki boyutlarını kucaklayan, bağlamsal çeşitliliği dikkate alan, değer toleransını vurgulayan ve geçmiş, şimdiki zaman veya geleceğin herhangi bir boyutunda bulunan belirsizlikleri kabul eden bir bilgelik yaklaşımdır (Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000; Baltes, Glück ve Kunzmann, 2002; Dittmann-Kohli ve Baltes, 1990). Bilgeliliğin standart kişilik testleri ya da geleneksel psikometrik zekâ testleri ile ölçülemeyecek kadar zengin ve kapsamlı bir yapı olması sebebiyle Staudinger, Baltes ve Smith (1994) tarafından

bilgeliği ölçmek için yaşamda karşılaşılabilecek temel problemlere dayanan performansa dayalı bilgelik ölçüm aracıdır (Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000).

Bremen Bilgelik Paradigması (Bremen Wisdom Paradigm): Mickler ve Staudinger (2008) tarafından geliştirilen, kişilik psikolojisi ve kişilik gelişimi alanlarındaki bilimsel bilgiye dayanan, öz-bilgeliği değerlendirmek için performans ile ölçüm alınan bilgelik ölçüm aracıdır (Staudinger ve Glück, 2011). Mickler ve Staudinger (2008) öz-bilgeliği, kişinin toplumun refahını (ortak iyiyi) göz önünde bulundurarak, kendi potansiyelini gerçekleştirmesi olarak tanımlamaktadırlar. Berlin bilgelik paradigmasına dayanarak, katılımcıların zor bir kişisel soruna beş kritere göre cevaplarını puanlamayı içeren performansa dayalı bir öz-bilgelik ölçeğidir.

Pozitif Psikoloji (Positive Psychology): Geleneksel psikoloji anlayışına karşın hastalık ve problemler yerine bireyin var olan potansiyelini attırmasına, bireyin sağlıklı olmasına, patolojinin iyileştirilmesine odaklanan psikoloji bilimidir (Linley ve Joseph, 2004).

Örtük teori (Implicit Theory): Kavramların; sözlük bilgisinin ötesinde halk anlayışları, düşünceleri, algılarının altında yatan yapıların incelenmesi yoluyla haritalandırılması ve tanımlanmasıdır (Clayton ve Birren, 1980; Staudinger, 2008; Sternberg, 2000b).

Açık Teori (Explicit Theory): Uzmanlar tarafından geliştirilen hem sıradan insanların hem bilim insanlarının örtük teorilerinin bir araya getirilmesi ile geliştirilen, ampirik araştırmalar yoluyla test edilebilen teorilerdir (Sternberg ve Jordan, 2005).

İyi Oluş (Well-being): Dünya Sağlık Örgütü (2014), iyi oluşu (well-being) bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içerisinde olduğu; yeteneklerini gerçekleştirebildiği, yaşamdaki stres ile baş edebildiği ve içerisinde yaşadığı topluma katkı sağlayabildiği bir iyilik hali olarak tanımlamıştır. İyi oluş bir akıl hastalığının olmaması anlamına geldiği (Ryan ve Deci, 2001) gibi yaşamdaki pozitif duygular (hedoni) ile sosyal işlevselliğin (ödömani) bir arada olması olarak ifade edilmiştir (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan yaklaşımlar ele alınmış ve bu çalışma kapsamında incelenen bilgelik ve iyi oluş ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Bilgelik

İnsanlığın faydası için olan bilimsel gelişmeler zekâ ürünü olmak ile birlikte, değerlerden arınmış olan bilimin insanlığı yok edebilecek nitelikte kitle imha araçlarını üretmesi, zekânın şiddete ve yıkıcılığa da hizmet edebileceğinin göstergesidir (Maslow, 1996). Bu durumda ortak fayda için bilgiden, zekadan daha fazlasına ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanlığın, zekânın ahlaki değerler ile birleşimi sonucu ortaya çıkan, deneyim ve pratik ile elde edilen zihinsel kapasite olan bilgeliğe (Fengyan ve Hong 2012) ihtiyacı vardır. Sternberg (2000, 2003b) zekâ ile bilgeliğin farklı kavramlar olduğunu, bilgelik için zekâ ön koşul olsa da her zeki bireyin bilge olamayacağını ifade etmiştir. Sternberg (2000) eylemlerin, ortak faydaya hizmet etmedikçe bilgece eylemler olarak nitelendirilemeyeceğini ve bu “ortak fayda” görüşünün, bilgeliği salt kurnazlıktan ayırdığını ifade etmiştir. Pratikte zeki olan bir kişi, zekâsını bencil ve kötü amaçlar için kullanabilir ancak bilgelikte kişi kendisi için iyi sonuçlar aramak ile birlikte diğerleri için ortak iyi sonuçları aramaktadır.

Uzun yıllar din ve felsefe biliminin uğraşı olan bilgeliğin (Ferrari ve Potworowski, 2008; Sternberg, 1999a; Brown ve Greene, 2006, Staudinger ve Baltes 1994, Staudinger ve Glück 2010) psikoloji biliminde özellikle son 20 yılda araştırmalara çok fazla konu olmakla beraber (Yıldırım ve Abukan, 2015) hala alanyazında evrensel ve objektif bir tanıma sahip olmadığı görülmektedir (Baltes, Glück ve Kunzmann, 2002). Bilgelik üzerine yapılan psikolojik çalışmalar tarihsel ve çağdaş felsefi bilgelik literatürünün analizine dayanmaktadır (Assmann 1994, Brugman 2006, Curnow 1999). Genel olarak, bilgelik kavramının tarihsel evriminde iki ana argüman çok önemlidir; bunlar

Aristoteles'in Sophia (teorik bilgelik) ve Phonesis (pratik bilgelik) kavramları arasındaki farka ve bilgeliğin ilahi mi yoksa insani mi olduğu sorusuna atfedilen “felsefi bilgelik” ve “pratik bilgelik” arasındaki ayrıma dayanmaktadır (Staudinger, 2008). Aristoteles (2002) bilge insanların ölçülü düşünme becerisine sahip olduğu ve ölçülü düşünmenin en yüce erdem olduğunu söylemiştir (Huta, 2016). Bilge insanların sahip olduğu “ölçülü olma” erdemini ise; ortada olanın takip edilmesi, fazla ya da eksik olandan uzak durulması şeklinde tanımlanmıştır (Aristoteles, 2002). Aristoteles'in (2002) söz ettiği ölçülü olma erdeminde ortada olanın takibi söz konusu probleme karşı ortalamacı bir yaklaşım değildir, bunun aksine doğası gereği kötü olan bir eylemde ortalamacı bir yaklaşımda olmayı uçta olmak olarak tanımlamaktadır. Sternberg'in (1995) bilgelik teorisinde, bilgeliğin üç temel dengesinden üçüncüsüne göre, ortak faydanın açık ve herkes tarafından kabul edilmiş bir anlamı olmasa dahi; ortak iyiliği bulmak için her bir ilginin, sonucun veya tepkinin eşit ağırlıklandırılmasından değil göreceli ağırlıklandırılmasından söz etmektedir. Bu doğrultuda insanoğlunun hedefleri, değerleri içerisinde barındıran ve yaşayan her insan için geçerli olan, yüksek insani amaçlar niteliğinde olmalıdır (Maslow, 1996).

Psikoloji bilimi bilgeliği felsefenin konusu olmaktan çıkarak, teorik ve ampirik çalışmalar ile bilgeliğin kavramsallaştırılmasına yönelik araştırmalar yapmıştır (Brown ve Greene, 2006; Greene ve Brown, 2009; Wink ve Helson, 1997; Mickler ve Staudinger, 2008; Ardelt, 2003; Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 1993). Psikolojik perspektiften bilgeliğin tanımına dair ilk yaklaşımlar sözlüklerde yer alan “kişinin kendisi ve dünya hakkında içgörü ve bilgi, zor yaşam sorunları karşısındaki sağlam yargı” (Grimm ve Grimm, 1984), “yaşamdaki zor ve belirsiz konular hakkında iyi yargı ve tavsiyede bulunma” (Oxford Dictionary, 1933) tanımlarından yola çıkarak oluşturulmuştur (Staudinger, 2008). Tanımlanması ve ölçülmesi zor; kapsamlı, karmaşık ve derin bir kavram olan bilgeliğin (Walsh, 2014) alanyazında birçok tanımı bulunmaktadır (Bluck ve Glück, 2005; Krause, 2016). Bilgelik; uç noktalar arasında ölçülü bir yol arayışı, eldeki probleme karşı yeterli derecede önyargısız oluşu ve duygu, düşünce ve motivasyonun dengeli koordinasyonunu içermektedir (Baltes ve Staudinger, 2000). Bilgelik; yaşamın yönetimi ile ilgili zor sorular hakkında bilgi; yaşamın bilinmezlikleri ve bu sınırlı bilgi ile nasıl başa çıkılacağı hakkındaki bilgidir (Sternberg, 1990; Sternberg ve Jordan, 2005). Gelişim psikolojisinde, bilgelik insan gelişiminin ideal

son noktası olarak ifade edilmiştir (Baltes, 1984; ClaytonveBirren, 1980; Erikson, 1959; Hall, 1922; Sternberg, 1990). Bilgelik; kişisel gelişim ile birlikte toplumun faydası ve sağduyuya dayalı ödomanik değerlerle pozitif yönde ilişki göstermektedir (Kunzmann ve Baltes, 2003; Webster, 2010). Bilgece karar verme bireyin eylem ve yargılarından önce nedenleri sağduyu ile anlamaya çalışarak ortak faydaya ulaşmayı amaçlamasıdır (Sternberg, 1990).

Tanımlanması zor bir kavram olan bilgeliğin anlaşılmasına ve açıklanmasına dair çalışmalar, örtük teoriler ve açık teoriler olmak üzere iki farklı metot üzerinden ilerlemektedir (Birren ve Fisher, 1990; Sternberg, 1990). Örtük teoriler; tarihi metinler, kutsal kitaplar ve kültürler içerisinde bilgeliğin tanımından hareket etmektedirler (Blück ve Glück, 2005). Açık teoriler ise, bilgeliği ampirik olarak analiz etmek, test etmek ve evrensel bir tanıma ulaşmak üzere inşa edilen teorilerdir (Bluck ve Glück, 2005; Sternberg, 2005b). Ancak bu iki farklı metot arasında bilgelige dair benzerlikler ve ortak noktalar görülmektedir (Sternberg ve Jordan, 2005).

Örtük Bilgelik Teorileri

Bilgelik bir erdem olarak oldukça değerli olması ile birlikte evrensel olarak kabul edilmiş nesnel bir tanımı olmaması sebebiyle bazı araştırmacılara göre bilimsel psikoloji için tartışmalı bir konudur (Baltes, Glück ve Kunzmann, 2002). Bu sebeple psikologlar bilgeliği incelemek için değerleri ve erdemleri tanımlama dünyasına girmeli (Sternberg ve Jordan, 2005) ve yalnızca rasyonel düşünce süreçleriyle değil, aynı zamanda yansıtıcı ve deneyimsel düşünme biçimleriyle de ilgilenmelidirler (Labouvie-Vief, 1990).

Örtük teoriler; sıradan algılar (Hershey ve Farrell, 1997), halk kavramları (Sternberg, 2000b), halk fikirleri (Montgomery, Barber ve McKee, 2002) veya algıların altında yatan yapılar olarak tanımlanmaktadır (Clayton ve Birren, 1980). Örtük Bilgelik Teorileri ise, insanların bilgeliği nasıl tanımladığını değerlendirmekte ve toplumların zihninde yer alan bilgelige dair ortak özellikleri haritalamaktadır (Sternberg ve Jordan, 2005).

Takashi ve Overton (2002) bilgeliğe dair bilgi sisteminin toplumsal düzeyde örtük bir yapı olarak var olduğunu savunmaktadır. Bu görüş, bilgelik ve bilge insanlar için tipik olarak kabul edilen ve açık bir şekilde ayırt edilebilir nitelikler dizisini öneren örtük teori üzerine yapılan araştırmalarda destekler bulmaktadır (Holliday ve Chandler; 1986; Sowarka, 1989; Sternberg, 1985). Staudinger ve Glück (2010) bilgeliğin atasözleri ve diğer metinlerde olduğu kadar dini ve anayasal metinlerde de yer aldığı ve potansiyel olarak bilge bir kişinin kişilik özelliklerini ya da bilgeliği gösteren davranışların araştırılarak bilgelik ile ilgili çalışmaların yapılabileceğini ifade etmişlerdir (Staudinger ve Glück, 2010).

Araştırmacılar; örtük bilgelik teorilerini haritalandırmak ve bunları ölçmek için çeşitli metodolojiler (tanımlayıcı derecelendirmeler, bilgelik adayları, otobiyografik anlatılar, bilgelikle ilgili kişi özellikleri) ve analitik teknikler (faktör analizi, çok boyutlu ölçeklendirme, nitel analiz) kullanmışlardır (örn: Sternberg, 1985). Her çalışma benzersiz katkılar sağlasa da araştırmalar bize bilgelikle ilgili genel kalıpların olduğunu göstermektedir. Bunlar, yüksek düzeyde bilişsel yeteneklere sahip olmayı, anlayışlı veya sezgisel olmayı, sorunlar üzerinde dikkatlice düşünmeye istekli olmayı ve başkalarının iyi oluşu için şefkati ve ilgili olmayı içermektedir (Baltes ve Staudinger, 2000). Bu nedenle, bilgelik yalnızca yetkinlikleri değil aynı zamanda motivasyonları, özellikle de başkalarına yardım etme motivasyonunu içermekte ve sorunlar karşısında ölçülü olma becerisine dayanmaktadır (Sternberg ve Jordan, 2005).

Tanımsal, kavramsal ve metodolojik güçlüklerle rağmen bilgeliğe dair görüşler derlenerek bilgeliğin tanımlanması için sağlam bir zemin oluşturulmuştur (Baltes ve Staudinger, 2000). Örtük bilgelik teorileri, bilgeliğin doğası ile ilgili olarak bireylerin ve kültürlerin görüşlerini temsil ederken (Sternberg, 1985) açık bilgelik teorileri uzmanlar, akademisyenler ve filozoflardan alınan bilgelik tanımlarına dayanmaktadır (Baltes ve Staudinger, 2000). Bu farklılığa rağmen açık ve örtük teoriler arasında yüksek düzeyde benzerlik görülmektedir ve iki teori arasındaki benzerlik beklenen durumdur (Sternberg ve Jordan, 2005, Mickler ve Staudinger, 2005).

Açık Bilgelik Teorileri

Bilgelik üzerine deneysel psikolojik araştırmalar; bilgeliği kuramsallaştırmak için nasıl kavramsallaştırılacağı ve bilgelik ifadelerinin ampirik olarak nasıl araştırılacağı sorusunu ele almaktadır (Mickler ve Staudinger, 2005). Araştırmacılar psikolojik bilgelik modellerini kavramsallaştırmak için örtük teorilerden ivme almışlardır ve bununla birlikte, bilgelik üzerine örtük teorilerin deneysel anlamda “doğru” veya “yanlış” olup olmadığını test etmekle ilgilenmişlerdir (Sternberg ve Jordan, 2005). Bunu yaparken, bilgelikle ilgili performansın analiz edilmesi ve ölçülmesine izin veren bilgelik tanımları geliştirmişlerdir (örneğin, Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000; Sternberg, 1998). Literatürde bilgeliğin kavramsallaştırmasına dair üç gelenek görülmektedir (Baltes ve Staudinger, 2000; Sternberg ve Jordan, 2005). Bunlardan birincisi bilgeliğin kişilik gelişiminin bir yönü olarak kavramsallaştırılmasına dayanan Eriksoncu yaklaşımdır (Erikson, 1959; Wink ve Helson, 1997; akt., Sternberg ve Jordan, 2005). Erikson geleneğindeki yaklaşıma göre, bilgelik kişinin ölümü ile yüz yüze kaldığı ve nihai krizlerin çözüldüğü yaşlılıkta ortaya çıkmaktadır. Erikson, ölüm ve ölmekle uğraşmanın umutsuzluğa ya da bütünlüğe (yani bilgeliğe) yol açabileceğini öne sürmektedir. Birinin hayatının sona erdiğini kabul etmesinin bir başka sonucu da kişinin bilgilerini gelecek nesillere aktarmaktan sorumlu olduğu duygusudur. Erikson’a göre, bilgelik, insan ilişkileri dünyasına ve ben merkezli çıkarların ötesinde aşkınlığa dair tarafsız bir görüşü içermektedir (Baltes ve Staudinger, 2000). İkincisi; bilgeliği diyalektik düşünme olarak kavramsallaştıran Piaget geleneğindeki bilişsel gelişim teorisyenleridir (Kramer, 2000; Labouvie-Vief, 1990, akt., Sternberg ve Jordan, 2005). Diyalektik düşünme, ben, diğerleri ve dünya hakkındaki bilginin sonsuz tezler, antitezler ve sentezler sürecinde evrildiği görüşüne dayanmaktadır (Labouvie-Vief, 1990). Bu bağlamda bilgelik; karşıt bakış açıları veya biliş, duygu ve motivasyon gibi farklı intrapsişik sistemlerin bütünleşmesi olarak tanımlanmıştır (Birren ve Fisher, 1990; Kramer, 2000). Üçüncüsü; genişletilmiş bir zekâ ve bilişsel-duygusal uzman bilgi sistemi olarak bilgeliğin tanımlanmasına dair yaklaşımlardır (Sternberg ve Jordan, 2005) ve bu yaklaşımlar ile bilgelik, psikometrik zekâ modelleri bağlamında kavramsallaştırılmıştır (örneğin, Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000; Sternberg, 1998). Bu perspektiften tanımlamalar zekâ modellerinden yararlanırsa da bilgeliğin salt zekâ kavramından farklı

olduğu vurgulanmaktadır (örneğin, Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger, 2000; Sternberg, 1998).

Berlin Bilgelik Paradigması (Genel Bilgelik)

Gelişim psikolojisinde insani gelişimin ideal noktası olarak tasvir edilen bilgelik (örneğin, Baltes, 1984; Erikson, 1959; Hall, 1922; Staudinger ve Baltes, 1994; Sternberg, 1990) için yaşın yanı sıra hangi değişkenlerin daha yüksek performansa yol açtığı, bilgelik ile ilgili performansın nasıl ölçüleceği merak konusu olmuştur (Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Bu sebeple bilgeliğin semantik anlamı ve bilge kişilerin nitelikleri ile ilgili örtük teorilerin yanı sıra (örn., Hollday ve Chandler, 1986; Sowarka, 1989; Sternberg, 1985), bilgece yargı, bilgeliğin bilişsel-davranışsal özellikleri ve ölçümü ile ilgili ampirik araştırmalar (Smith ve Baltes, 1990) Berlin Bilgelik Paradigması'nın konusu olmuştur (Kunzmann ve Baltes, 2005; Stange, 2005; Sternberg ve Jordan, 2005).

Berlin Max Planck Enstitüsünde bilgelik üzerine çalışan Baltes, Smith ve Staudinger (1994) bilgelikle ilgili bilginin deneysel olarak analiz edilebilmesi için bilgeliğin sözlük anlamı olan “hayatın önemli ve belirsiz meseleleri ile ilgili sağlam yargı ve tavsiye” tanımından yola çıkarak “yaşamın temel pragmatikleri hakkında zengin bilgi, performans” olarak bilgeliği tanımlamışlardır (Baltes ve Staudinger, 2000). Yaşamın temel pragmatikleri; yaşam boyu gelişimi (kişinin kendi gelişimi dahil), insan doğasını, sosyal ve kuşaklar arası ilişkileri, yaşam görevleri ve yaşam hedeflerini, bireyler arası kültürel farklılıklar ile yaşamın belirsizliklerine ilişkin bilgi ve içgörüyü ifade etmektedir (Staudinger, Smith ve Baltes, 1992). Araştırmacılar bir sonraki adımda ise bilgeliğe dair bilginin uygulamasının, niteliğinin ve niceliğinin değerlendirilmesi için beş kriter geliştirmişlerdir (Baltes ve Staudinger, 1993). Bu beş kriter temel olarak üç teoriye dayanmaktadır: (1) örtük bilgelik literatürünün felsefi-tarihsel analizi (örneğin, Assmann, 1991; Oelmüller, 1989; Kekes, 1983; Rice, 1958); (2) yaşam boyu gelişim psikolojisi (örneğin, Baltes, 1987; Lerner, 1986); ve (3) bilişsel psikoloji (örneğin, Glaser, 1986; Salthouse, 1991; Ericsson ve Smith, 1991 akt; Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Bilgelikle ilgili bilgiyi değerlendirmek için kullanılan beş kriterden ilk iki kriter temel kriterler, son üç kriter ise meta kriterlerdir (Baltes ve Smith, 1990; Baltes ve Staudinger,

1993). Bu beş kriter yaşama dair bilgi ve yargının belirli özelliklerini temsil etmektedir. Temel kriterler; yaşamın temel pragmatikleri hakkındaki zengin olgusal bilgi ve prosedürel bilgi; bilgeliği tanımlamak için gerekli ancak yeterli olmayan kriterlerdir. Temel kriterler, (yaşamın temel pragmatikleri hakkında zengin olgusal bilgi ve yaşamın temel pragmatikleri hakkında zengin prosedürel bilgi) uzman sistemlerin genel kavramlarından türetilmişlerdir (Anderson, 1987). Anderson (1987) bu sistemleri insanların yeni problemlerle karşılaştıklarında bu probleme dair sahip oldukları bilgiler ile zayıf problem çözme prosedürlerini devreye sokarak çözmeye çalışması ve bu beceri organizasyonunu problem türlerine göre farklı iyileştirmeleri ve işleyen belleğe dair uygulamaları, tahminleri içermesi olarak ifade etmektedir. Kalan üç kriter ise meta-kriterler (yaşam boyu bağlam, değer göreceliği ve belirsizliğin toleransı) olarak tanımlanmıştır ve bilgeliğe dair daha spesifik alanları içermektedir. Meta kriterler ise Baltes'in (1987) Yaşam Boyu Teorisinden, Dörner'in (1986) yetişkin düşüncesinin doğası hakkındaki gelişimsel anlayışından (Alexander ve Langer, 1990, Labouvie-Vief, 1990) ve bilişsel psikologların problem çözme tanımlarından (örn. Dörner, 1986) türetilmiştir. Temel kriterler ve meta kriterler arasında yüksek korelasyon olup puanlama bakımından farklılık içermemektedirler. Genel bilgeliğe dair beş kriter 1 ile 7 arasında puanlanarak kişilerin genel bilgelik performansını vermektedir. Kişiler, beş kriterin tamamından yüksek puan alıyorsa yanıt bilgece olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Berlin Bilgelik Paradigması Genel Bilgeliğe dair performansı ölçmek için katılımcılara standartlaştırılmış senaryolar sunulmuştur. Katılımcıların bu belirsiz senaryolara verdikleri yanıtlar kaydedilip (Baltes ve Smith 2008) beş kriter üzerinden değerlendirilerek bilgeliğe dair performans puanları hesaplanılmıştır (Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Berlin Bilgelik Paradigması'na göre bilgeliğin beş kriteri Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1: Genel bilgeliğin beş kriteri

1. Yaşamın temel pragmatikleri hakkında zengin olgusal bilgi
2. Yaşamın temel pragmatikleriyle başa çıkma konusunda zengin prosedürel bilgi
3. Yaşam boyu bağlamsalcılık
4. Değer göreceliği
5. Belirsizlik

1)Yaşamın temel pragmatikleri hakkında zengin olgusal bilgi. Olgusal bilgi; insan doğası ve yaşam koşulları hakkında (örneğin, ölümlülük, sosyal ilişkilerin kuralları ve dinamikleri, insan varoluşunun kısıtlamaları) iyi organize edilmiş bilgiyi ifade etmektedir. Yaşamla ilgili olgusal bilgi ayrıca, belirli yaşam olayları (örneğin kazalar, iş görüşmeleri, doğumlar, ölümler, hastalıklar) ve bu olayların beklenen veya beklenmedik seyri de dahil olmak üzere yaşa bağlı oluşumunu (örneğin; belirli bir yaştan gereği olarak okula başlamak, iş dünyasına giriş, bir aile kurmak) muhakeme edebilmeyi içermektedir. “Hayatın temel pragmatikleri hakkında zengin olgusal bilgi” bu bağlamda zor yaşam durumlarında iyi bir muhakemeye sahip olabilmek için hayatla ilgili bu tür olgusal bilgiyi, bir ön koşul olarak sunmaktadır (Baltes ve Smith, 1990; Staudinger ve Baltes, 1994).

2)Yaşamın temel pragmatikleriyle başa çıkma konusunda zengin prosedürel bilgi. Prosedürel bilgi; yaşam koşulları ile baş edebilme, zor yaşam olayları ile karşılaşıldığı zaman bunun çözümüne yönelik strateji geliştirmeye dair bilgi sahibi olmayı ifade etmektedir (Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Prosedürel bilgi; geçmiş, şimdiki zaman ve geleceğe ilişkin yaşam konularının yönetimi, yorumlanması ve çözüm önerilerini içermektedir. Yaşamın temel pragmatikleriyle başa çıkma konusunda zengin prosedürel bilgi; zor yaşam koşullarında iyi bir muhakeme yapabilmek için ön koşul olarak görülmektedir (Baltes ve Smith, 1990).

3)Yaşam boyu bağlamsalcılık. Zor yaşam durumlarında iyi bir muhakeme, bağlamsal düşünmeyi gerektirmektedir. Bu, kişilerin veya olayların tek başına düşünülmeyeceği, ancak bir yaşam sorununun çeşitli zamansal (geçmiş, şimdiki zaman, gelecek) ve tematik (aile, arkadaşlar, iş, boş zaman vb.) bağlamlarının vurgulanması ve detaylandırılması anlamına gelmektedir. Zor yaşam konularının yönetimi veya yorumlanmasında; yaşla ilgili bağlamlar, kültürel bağlamlar ve biyografik bağlamlar olmak üzere üç yaşam bağlamı bulunmaktadır (Staudinger, Smith ve Baltes, 1994).

4)Değer göreceliliği. Zor yaşam durumlarında iyi bir muhakeme için başka bir ön koşul ise bireysel veya kültürel değerlerin ve yaşam amaçlarının göreceliğinin farkında olmaktır. Bu kriter; bir toplumda kişinin kendisinden farklı hedefler, değerler olduğu ve bu farklılıkların farklı kişilikler, öncelikler, kültürel ve sosyal beklentiler ve

değerlendirmelerde gizli olduğu bilgisini ifade etmektedir (Staudinger, Smith ve Baltes, 1992; Baltes ve Straudinger, 2000).

5)Belirsizlik: Yaşamın göreceli belirsizliği ve yönetimi hakkında bilgi.

Yaşamın belirsizliklerini dikkate alarak yaşamın yönetimi için gerekli bilgi ve becerileridir. Bu kriter, yaşamın görece olarak öngörülemez olduğu ve yaşam planlarının (veya yaşam değerlendirmelerinin) asla belirsizliklerden arınmış olmayacağı bilgisini içermektedir. Bu tür bir bilgi, tüm yaşam sorularını çözmek için tüm bilgilere ve olası müdahalelere asla erişilemeyeceği ve bu nedenle geleceğin tam olarak tahmin edilemeyeceği veya kontrol edilemeyeceği anlayışını gerektirmektedir (Baltes ve Smith 1990, Staudinger ve Baltes, 1994; Straudinger, 1999).

Bremen Bilgelik Paradigması (Öz-Bilgelik): Bilgelik üzerine deneysel olarak yapılan araştırmalar ve sunulan literatür genel olarak yaşam hakkındaki bilgelğin ölçülmesini sağlamıştır (örneğin, Baltes ve Staudinger, 2000; Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Fakat zor ve belirsiz yaşam durumlarında öğüt verebilen bir kişinin bu bilgeliği kendi hayatına da uygulayabilip uygulayamadığı merak konusu olmuştur. Staudinger, Dörner ve Mickler, (2004) bu iki tür bilgelik arasında farklılıklar olduğu ve genel bilgelik ile öz-bilgelik arasında bir ayrım yapılması gerektiğini savunmaktadırlar. Aslında bu ayrım birinci ve üçüncü kişi ontolojisi arasındaki felsefi ayrımla ilişkilidir (Searle, 1992). Birinci kişinin ontolojisi, kişisel deneyime dayalı hayata ilişkin içgörüyü gösterirken üçüncü kişinin ontolojisi, bir gözlemcinin bakış açısına dayanır. Bu sebeple Searle'ın birinci kişi perspektifine benzerlikle, öz-bilgelik bireylerin kendi benliklerine, kendi yaşamlarına dair içgörülerini ifade etmektedir. Genel bilgelik ise üçüncü şahıs perspektifine benzer olarak, bireyin genel olarak hayata, bir gözlemcinin bakış açısıyla, yani kişisel olarak ilgilenmedikleri zaman hayata ilişkin içgörülerıyla ilgilidir (Staudinger ve Glück, 2010). Staudinger (2010) iki bilgelik türünün bir kişide çakışması gerekmediğini ve bir kişinin, diğer insanların hayatı ve sorunları konusunda bilgece davranırken aynı kişinin kendi hayatı ve kendi sorunları hakkında bilgece davranmasının beklenemeyeceğini belirtmiştir. Bu tartışmayı test etmek için, iki bilgelik türünün birbirinden bağımsız olarak kavramsallaştırılması ve ölçülmesi gerekmektedir (Staudinger ve Glück, 2010). İki bilgelik türünün birbirinden bağımsız olarak

kavramsallaştırılması ve ölçülmesine olanak sağlayacak ikinci bilgelik türü ise “öz-bilgelik”tir. Öz-bilgeliği ölçmeye dair yaklaşımlar hala nadirdir ve çoğunlukla öz bildirim ölçeklerine dayalıdır (örneğin Ardelet, 2003, Ryff, 1989, Webster, 2003). Staudinger, Dörner ve Mickler (2004) bu eksiklikten yola çıkarak, Berlin Bilgelik Paradigmasının iyi denenmiş yöntemi ve kriterleri ile kişilik gelişimini bütünleştirerek Bremen Bilgelik Paradigmasını oluşturmuş ve öz bilgeliği ölçmeyi amaçlamışlardır (Mickler ve Staudinger, 2005). Öz-bilgelik; Berlin Genel Bilgelik Paradigmasına benzer şekilde, katılımcılara standartlaştırılmış koşullar altında senaryolar verilerek katılımcıların yanıtlarının kaydedilmesi ve yanıtların beş kriter üzerinden puanlanmasına dayanmaktadır. Öz-bilgelik ile ilgili verilen yanıtların derecelendirmesi için Berlin Bilgelik Paradigmasından yola çıkarak bir prosedürel analiz uyarlanmıştır ve öz-bilgelik de genel bilgelik gibi beş kriter üzerinden değerlendirilmiştir (Mickler ve Staudinger 2008). Bu beş kriter Berlin Bilgelik Paradigması’ndan (örn. Staudinger, Smith ve Baltes, 1994) ve kişilik gelişimi kavramlarından (örn. Maslow, 1968; Jung, 1934) yola çıkarak türetilmiştir (Staudinger, Dörner ve Mickler, 2005). Bu kriterler bilginin spesifik özelliklerini ve kişilerin yaşamlarında bu bilgiyi nasıl ele aldıklarını temsil etmektedir. İki temel kriter; öz bilgi, olgunlaşma ve öz düzenleme bilgisi, öz-bilgelige ulaşmak için gerekli ancak yeterli olmayan, kişilerin ulaşmasının nispeten daha kolay olduğu düşünülen kriterlerdir ve olgun bir kişinin özelliklerini içermektedirler. Geri kalan üç kriter (benlikle ilişki kurma, öz-görecelik ve belirsizliğe hoşgörü) ise öz-bilgelige özgü meta-kriterler olarak kabul edilmektedir. Spesifik olarak kişinin kendi yaşamıyla ilgili bilgileri ele alma biçimiyle ilgilenmektedir. Sonuç olarak temel kriterler benliğin belirli alanlarına dair bilgiyi ve olgunlaşmayı tanımlarken meta kriterler kişilerin bu bilgiler ile uğraştıkları karmaşık süreçleri, davranışlarının nedenlerini dikkate alıp almadıklarını ve belirsizliğe karşı tutumlarını içermektedir (Mickler ve Staudinger, 2008). Temel kriterler ve meta kriterler arasında yüksek korelasyon bulunup, puanlama bakımından farklılık içermemektedirler. Öz-bilgelige dair beş kriter 1 ile 7 arasında puanlanıp, ortalamasının alınmasıyla kişilerin performansı belirlenmektedir. Kişiler 7 puana ne kadar çok yaklaşırsa performanslarının bilgelikle daha yakından ilişkili olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bremen Bilgelik Paradigması’na göre öz-bilgeliğin beş kriteri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Öz-Bilgeliğin Beş Kriteri

1. Öz bilgi: Kendini tanıma
2. Olgunlaşma ve öz-düzenleme bilgisi
3. Benlik ile ilişki kurmak
4. Öz-görecelik
5. Belirsizliğe hoşgörü

1)Öz bilgi. İlk temel kriterdir. Bireyin kendine dair derin bir içgörü sahibi olmasını ifade etmektedir. Kendini bilen bir kişi kendi yetkinliklerinin, duygularının ve hedeflerinin farkında olmalı ve hayatta bir anlam hissine sahip olması gerektiği şeklinde tanımlanmıştır (Mickler ve Staudinger, 2005, Mickler ve Staudinger, 2008).

2)Olgunlaşma ve öz-düzenleme. İkinci temel kriterdir, bilge bir kişinin kendini düzenlemeye yönelik mevcut buluşsal yöntemlere sahip olması anlamına gelmektedir. Kişinin, kendi sorunlarını çözme, stresle baş etme, aynı zamanda kendi hayatını şekillendirme, hedeflere ulaşma ve kendi kişiliğini geliştirme stratejilerini bilmesine dair yetkinliği içermektedir (Mickler ve Staudinger, 2008).

3)Benlikle ilişki kurmak. İlk meta kriter olan benlikle ilişki kurmak, kişinin davranış ve / veya duygularının olası nedenlerini dikkate alma ve anlama yeteneğini ifade etmektedir. Bu nedenler yaşa bağlı, durumsal veya kişisel özelliklerle bağlantılı olabilir (Staudinger ve Glück, 2010).

4)Öz görecelik: Kendini başkasının gözünden görmek. Staudinger ve Glück (2010) öz-göreceliliği yüksek olan kişilerin, kendilerini ve kendilerinden uzak görüşlü kişileri değerlendirme yetisine sahip olduklarını ifade etmektedirler. Bu kriter kişinin kendi davranışlarını eleştirel olarak değerlendirirken aynı zamanda kendilerinin temel bir kabulünü sergilemeyi içerir. Bu boyut aynı zamanda kişilerin, kendilerine veya başkalarına zarar vermedikleri sürece başkalarının değerlerine ve yaşam tarzlarına hoşgörülü olmayı ifade etmektedir (Mickler ve Staudinger, 2008, Mickler ve Staudinger, 2005).

5)Belirsizliğe hoşgörü. Son meta kriter; kişinin kendi yaşamındaki ve gelişimindeki belirsizlikleri tanıma ve yönetme yeteneğini içermektedir. Belirsizliğe karşı toleranslı olmak yaşamın ölüm ve hastalık da dahil olmak üzere kontrol edilemeyen ve öngörülemeyen olaylarla dolu olduğu bilincinde olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Belirsizliğe tolerans, aynı zamanda deneyime açıklık, temel güven ve esnek çözümlerin geliştirilmesi yoluyla bu belirsizliği yönetmek için stratejilerin bulunmasını içermektedir (Dörner ve Mickler, 2004; Staudinger 2019).

Sternberg'in Bilgelik Denge Teorisi: Sternberg bilgeliğe dair çalışmalarında ve denge kuramını oluştururken örtük bilgelik teorilerinden ivme almıştır. Bilgeliğe dair örtük teorileri inceleyen araştırmacılar (örn, Clayton ve Brien,1980; Sternberg, 1986) toplumsal, kültürel ve felsefi etmenleri sürece dahil ederek bilgelik kavramının günlük dilde nasıl kullanıldığı ve bilge bireylerin hangi özelliklere sahip olduğu üzerinde durmuşlardır (Baltes, 1999). Zor ve karmaşık durumlarda ne yapılması gerektiğini içeren prosedürel bilgi olarak tanımlanan bilgelik, aynı zamanda bireylerin değer verdiği belirli amaçlara ulaşmayı da kapsamaktadır. Ancak bu amaçlar rastgele amaçlar olmaktan ziyade tüm paydaşlar için ortak iyiye ulaşmayı hedefleyen ve bu gayede çevreye verilen tepkilerin dengesi olarak ifade edilmektedir (Sternberg, 2003a). Sternberg, ortak iyiye yönelik olmadıkça, eylemleri bilgece olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmiştir (Sternberg, 1998). Bu görüşe göre, bilgeliği (pratik) zekâdan ayıran şey, bireysel refaktan ziyade ortak iyinin maksimize edilmesine yönelik eğilimdir. Bilgeliğin alt kümesi olan pratik zekâyâ göre kişinin kendi çıkarı için amaçları olabilir, ancak bu çıkarlar aynı zamanda başkalarının ve ilgili bağlamların da çıkarları, iyiliği ile dengelenmelidir (Sternberg, 1999). Bilgelik, ortak bir iyiye ulaşmak için kişisel çıkarlar, başkalarının çıkarları ve diğer bağlamsal çıkarlar arasında denge kurmaya yönelik çabayı ifade etmektedir ve bu dengeleme, Sternberg'in bilgelik teorisinin kilit yönü olarak ifade edilmektedir (Sternberg, 2003b, 2005a).

Sternberg'in Denge Teorisine göre bilgelik; kişinin zekâsını, yaratıcılığını, sağduyusunu ve bilgisini kullanarak bu değerlerin arasında kurduğu denge ve ahlâki değerlerin aracılığıyla ortak iyiye ulaşmaktır (Sternberg, 2005a). Sternberg'in teorisine göre bilgelik; (a) kişisel (bireysel çıkarlar), (b) kişilerarası (başkalarının çıkarları) ve (c)

kişi dışı çıkarlar (içinde yaşadığı bağlamın diğer yönleri) arasında maksimum dengeyi sağlamak için pratik zekânın kullanılmasıdır. Bilgelik bu üç bağlam (kişisel-kışilerarası ve kişi dışı) arasındaki dengeyi kurarken (a) kısa ve (b) uzun vadeli hedefleri göz önünde bulundurarak (a) mevcut ortama uyum, (b) mevcut ortamın şekillendirilmesi ya da (c) yeni ortamların seçimi kararlarını da değerlendirmeyi içermektedir (Sternberg, 2001). Ancak bu değerlendirme her ilgilinin sonucunun, eşit ağırlıkta yer alacağı anlamına gelmeyip, göreceli ağırlık söz konusu olmaktadır. İlgili değerlendirme belirli bir alternatifin ortak bir iyiye ulaşılmasına ne ölçüde katkıda bulunduğuna göre belirlenmektedir (Sternberg, 2001).

Ardelt'in Üç Boyutlu Bilgelik Modeli: Ardelt (2003) bilgeliği hem uzman bilgi teorilerine hem de sıradan teorilere dayandırarak, bilgeliği kişilik özelliklerinin ve üç bileşenin kombinasyonu olarak tanımlamıştır. Bilgeliğin üç bileşenini bilişsel, duyuşsal ve yansıtıcı boyut olarak tanımlamıştır (Ardelt, 2000, 2003). Bilgeliğin bilişsel bileşeni, kişisel ve kişilerarası konular üzerine, insanlık hakkındaki hakikati anlamak için sürekli bir arzuyu ve bu arzudan kaynaklanan bilgiyi içermektedir. Bilişsel bileşen, bireyin çevresini ve bireyin diğer kişilerle olan ilişkilerini, insanın doğasını derin bir şekilde anlama becerisini kapsayarak (Benedickovica ve Ardelt, 2008), günlük yaşam olaylarını derin bir şekilde anlamayı, günlük yaşam olaylarının önemini ve yaşamın n görülemeyecek şekilde belirsiz olduğunu kabul etmeyi içermektedir (Ardelt 2000). Yansıtıcı bileşen, kişinin kendisini inceleme ve kendi iç görüşünü de ifade eden, çoklu bakış açısına sahip olma yeteneğini ifade etmektedir (Ardelt, 2003). Kişilerin olayları, başka kişileri ya da durumları suçlamadan önce kendini inceleyerek farklı bakış açılarıyla görebilmesi, kendi farkındalığını arttırabilmesi yansıtıcı düşünme becerisini gerektirmektedir (Benedikovicova ve Ardelt 2008). Bilgeliğim yansıtıcı bileşenini aynı zamanda bilişsel boyutun gelişmesi için bir ön koşuldur (Csikszentmihalyi ve Rathunde, 1990) nk yaşamı anlamak, gerçekleri olduğu haliyle algılamak ile ilişkilidir (Erdem, 2019). Bilgeliğin duygusal bileşenini ise başkaları için sempati ve şefkat duyma yani başkaları için olumlu ve empatik bir tutum içerisinde olmayı içermektedir (Staudinger ve Glück, 2010). Ardelt'e (2004) göre bilge olabilmek için kişide bu üç bileşenin bir arada bulunması gerekmektedir.

Ardelt bilgeliği ampirik olarak ölçebilmek için bir öz-bildirim ölçeği olan Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği'ni geliştirmiş ve bilgeliğin bilişsel, yansıtıcı ve duygusal göstergelerini birer değişken olarak ele almıştır. Bilişsel bileşen yaşam anlayışını ve gerçeği bilme arzusunu ölçen maddelerden oluşur. Ölçeğin bu boyutu insan doğasının olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin bilgileri, belirsizliği ve belirsizliğe toleransı, belirsizliklere rağmen önemli karar alma becerisini içermektedir. Ölçeğin yansıtıcı alt boyutu ise fenomenlere ve olaylara farklı açılardan bakma, öznellikten kaçınma (yani kendi durumu ve duyguları için diğer insanları ve koşulları suçlamaktan kaçınma) yeteneğini ölçmektedir. Duygusal alt boyutta ise kişinin diğer varlıklara karşı sempati, şefkat duyguları ve eylemleri, olumlu duyguların varlığı ve başkalarına karşı kayıtsız duygu ve davranışların yokluğunu ölçmektedir. Maddeler 1 kesinlikle katılıyorum ile 5 kesinlik ve katılmıyorum şeklinde 5'li likert tipindedir.

Brown'ın Bilgelik Gelişim Modeli: Brown'un modeline göre bilgelik kendini tanıma, başkalarını anlama, yargılama, yaşam bilgisi, yaşam becerileri ve öğrenmeye istekli olma üzere birbiriyle ilişkili 6 faktörden oluşmaktadır. Kendini tanıma boyutu, kişinin güçlü ve zayıf yönlerini, ilgi alanlarını, değerlerini ve amaç duygusunu ne kadar iyi bildiğini ifade etmektedir (Brown ve Greene 2009). Kendini tanıma; kişinin bireysel özgünlük ve gerçeklikle birlikte farklı bağlamlarda farklı hedefler açısından başarı ve memnuniyet ile ilişkilendirilmektedir (Brown ve Greene 2006). Başkalarını anlama boyutu kişinin çeşitli bağlamlarda çeşitli insanları derinlemesine anlamasını ifade etmektedir. Bu boyut başkaları hakkında öğrenmeye açıklık (empati duyma), diğer insanlara yardım etme isteği ve kişinin düşüncelerini başkalarının da faydası için anlamlı bir şekilde ifade edebilme becerisine sahip olmayı kapsamaktadır (Brown ve Greene 2009). Yargı boyutu; kişinin önemli kararlar verirken ilgili konuya farklı bakış açıları getirerek, geçmişi, mevcut bağlamı ve kişinin kendi arka plan etkilerini dikkate alarak yargılama, algılama ve ayırt etme becerisidir. Yargı boyutuna göre birey yalnız kendi tecrübelerinden yola çıkmayıp aynı zamanda hatalarından ve diğer insanların deneyimlerinden de öğrenebilme becerisine sahip olmaktadır. Yaşam bilgisi, yaşam boyunca yaşamın belirsizliklerini ve gerçekliklerini anlama kapasitesi ile karakterize edilmektedir. Yaşam bilgisi yaşamdaki derin anlam ve sorulara bakabilme, insanlar, fikirler, dünya arasındaki karşılıklı bağlantıyı tanıma ve okuyabilme becerisini içermektedir. Yaşam becerileri kişinin yaşam içerisindeki birden fazla sosyal rollerinin

farkında olup sorumluluklarını etkin bir şekilde yönetme becerisidir (Brown ve Greene 2009). Yaşam becerileri kişinin sahip olduğu rolleri dengede, zamanı yönetmede, sorunlarla başa çıkabilmede pratik araç ve yöntemlere sahip olup bu sistemleri etkin kullanabilme uzmanlığını ifade etmektedir (Brown ve Greene 2006). Öğrenmeye isteklilik boyutu ise kişinin bildiklerine karşı alçakgönüllülük duyup öğrenmeye karşı duyduğu sürekli ilgiyi ifade etmektedir (Brown 2004, Brown ve Greene 2009). Brown ve Greene (2006) tarafından geliştirilen Bilgelik Gelişim Modeli, bilgeliğin nasıl geliştiğini ve etkilerini incelemektedir. Aynı zamanda geliştirdiği Bilgelik Gelişim Ölçeği bir öz-bildirim ölçeği olarak bilgeliği ampirik olarak ölçmeye hizmet etmektedir.

Labouvie'nin Optimizasyon ve Karmaşıklık Modeli: Piaget'nin Bilişsel Gelişim Teorisi, Yetişkin Bağlanma Teorisinden gelen psikanalitik kavramdan yola çıkarak, Labouvie-Vief tarafından Benliğin Olgunlaşması ve Duygusal Anlayış Modelini geliştirildi (Labouvie-Vief 1982, Labouvie-Vief ve arkadaşları 1989). Labouvie-Vief'in (1982) geliştirdiği modelde, öz-bilgelik anlamına gelen, benlik ve duygulanım düzenlemesinin olgunlaşması üzerine odaklanılmıştır. Çalışmada, duygulanım optimizasyonu (DO; duyguları pozitif değerlere sınırlama eğilimi) ile duygulanım karmaşıklığını (DK; farklılaşma ve nesnellik arayışı ile duygulanımın güçlendirilmesini birleştiren bir büyüme veya olgunluk kavramı) ifade eden iki kavram geliştirilmiştir. Olgunluk kavramı için, bireyin karmaşıklık durumu ile olumlu etkiyi uyumlu hale getirme arayışını birleştirmesi önem taşımaktadır. Olumlu etki arayışı, aynı zamanda olayları ve diğer insanları farklı şekilde değerlendirebilme becerisi ile ilişkilidir. Modelde duygulanım optimizasyonu ve duygulanım karmaşıklığının ikişer boyutu olmak üzere dört kişilik tipinden oluşan bir model sunulmaktadır (Labouvie-Vief, 1990). Her iki boyutta da yüksek düzeyde performans sergileyen bireylerin diğer değişkenler açısından da yüksek performans göstermesi beklenmektedir (Labouvie-Vief ve Medler, 2002). Yapılan çalışmalar, duygulanım karmaşıklığının yaşlılığa doğru azalırken, duygulanım optimizasyonunun yaşlılığa doğru arttığını göstermektedir (Labouvie-Vief, 1982). Benliğin Olgunlaşması ve Duygusal Anlayış Modeline göre, dört kişilik tipi içerisinde karmaşık tip, öz-bilgelige yakın olan boyuttur (Staudinger ve Glück 2010).

Webster’in Bilgelik Modeli: Webster (2007) bilgeliği; bireyin kritik yaşam deneyimlerini hem kendi hem de başkalarının optimal gelişimine katkı sunması doğrultusunda değerlendirmesi şeklinde tanımlamıştır. Webster (2003, 2007) bilgeliğin beş boyutu olduğunu ve bilgi bireylerde birbiriyle ilişkili bu beş boyutun birlikte çalışması gerektiğini savunmuştur. Bu doğrultuda Webster (2003) tarafından bilgeliğin beş boyutunu ölçen Öz-Bildirim Bilgelik Ölçeği (SAWS) geliştirilmiştir. Bgeliğin beş boyutu; deneyim, duygu düzenleme, hatırlama ve yansıtma, açıklık ve mizah şeklinde sıralanmıştır (Webster, 2003). Bgeliğin birinci boyutu olan deneyim, bireyi derinden etkileyen zor ve ahlaki deneyimler olarak tanımlanmıştır (Staudinger ve Glück, 2010). Bu görüşe göre, bilgi kişiler deneyimleri aracılığıyla yaşamın zor yönlerinin farkında olarak hayatlarına yön vermektedirler. Bilge kişiler; geçmişte yaşadığı deneyimler, şu an içinde bulunduğu olaylar ve gelecekte karşısına çıkabilecek yaşantıları ön görerek, bu üç zaman dilimi arasında ilişki kurma becerisine sahiptir (Webster, 2003). İkinci boyut olan duygu düzenleme, kişinin hem güçlü olan duyguları hem de daha az yoğun duygularına karşı farkındalığı, duyarlılığı ve bunlarla başa çıkma becerisini ifade etmektedir (Staudinger ve Glück, 2010). Bilge olan kişiler duygularına yapıcı olarak yaklaşma ve duygularını kabul etme eğilimi göstermektedirler (Webster, 2003). Üçüncü boyut olan anımsama ve yansıtma, bilgi bireylerin yaşamda anlam yaratma eğilimlerini, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olmayı, zor yaşam olayları ile baş edebilmeyi, kimliklerini korumak için geçmiş yaşantıları ile bağ kurmayı, geçmiş yaşantıları üzerine düşünmeyi ifade etmektedir (Webster, 2003). Dördüncü boyut olan açıklık ise, bilgi kişilerin yeni bakış açıları ve problem çözme yöntemlerine, yeni olasılıklara karşı açık ve ilgili olarak geniş bir davranış repertuarı geliştirebilmesi yeteneğini ifade etmektedir (Staudinger ve Glück, 2010). Açıklık boyutu aynı zamanda bilgi bir kişinin hem iç hem dış dünyasına yönelmesini sağlayarak ikisi arasında uyum kurmasını ifade etmektedir (Webster, 2007). Son boyut olan beşinci boyut mizah ise bireyin ciddi durumlarda dahi olayın komik yanlarını fark edebilme ve ironi yeteneğini ifade etmektedir (Webster, 2003). Webster (2007), mizahın bilgeliğe katkı sağlaması için toplumla bağ kurması gerektiğini ifade etmektedir.

Tablo 3. Bilgelik Kavramına Yaklaşımlar

Geliştiren	Öz-bilgelik	Genel-bilgelik
Ardelt, 2003	X	
Levenson, ve ark.. 2001	X	
Webster,2003	X	
Brown ve Greene, 2006	X	
Jason ve ark., 2001	X	
Mickler ve Staudinger,2005	X	
Labouvie-Vief	X	
Grossman ve ark., 2018	X	
Wink ve Helson,1997		
Sternberg. 2003a		X
Baltes, Smith ve Staudinger, 1994		X

Tablo 3’e göre psikoloji biliminde bilgeliğe dair yapılan ampirik çalışmaların bir kısmı genel bilgelik perspektifinden yaklaşarak bilgeliği tanımlarken, bir kısmı öz-bilgelik perspektifinden bilgeliği tanımlamaktadır.

İyi Oluş

Seligman (2002) felsefi kökleri olan “Bir hayatı iyi yapan nedir?” sorusunun son yıllarda deneysel psikolojinin odağı haline geldiğini belirtmiştir. İyi oluş kavramını araştıran araştırmacılar kavramın temelinde mutluluk olgusunun olduğunu ifade etmişlerdir (Diener,1984). Buradan yola çıkarak iyi oluş kavramını daha iyi anlayabilmek için mutluluk kavramını tarihi ve felsefi açıdan ele almak gerekmektedir.

Mutluluk; felsefe tarihinde ahlak felsefesi içerisinde yer almaktadır (Arslan, 2004). İnsanın nihai amacı olan mutluluk araştırmalarının kökeni antik Yunan filozoflarına kadar uzanmaktadır (Gilman, Huebner ve Laughlin, 2000). Epikürüs gibi mutluluk kavramını haz ilkesi temelli hedonizm ile açıklayan filozoflar olduğu gibi

(Audi, 1999), Aristoteles gibi yaşamın özünü ödomanya kavramı ile açıklayan filozoflar da bulunmaktadır (Deci ve Ryan, 2008). Aristoteles (2002) tarafından; hazzın arzulan, acının ise uzak durulan bir olgu olduğu vurgulanmış ve eylemlerimizin amacının mutluluk olduğunu ifade edilmiştir. Mutluluk kavramı ile ilgili iki düşünce hakimdir; Bunlardan ilki mutluluk için zenginlik ya da haz gibi olgular iken diğeri doğası gereği iyi olan ve diğeri iyi şeylerin nedeni olan erdemler olarak ifade edilmektedir (Aristoteles, 2012). Nussbaum (2008); otantik mutluluğu çokça zevk hissi anlamından ziyade mükemmel bir şekilde gerçekleştirilen, değerli, iyi yaşanmış bir hayatın, anlamlı etkinliklerle dolu bir yaşamın sonucu olarak tanımlamaktadır (Danvers, O’Neil, ve Shiota, 2016). Aristoteles’e göre (2002) ulaşılacak “en iyi” mutluluktur ve Aristoteles ile başlayan bu yaklaşım ile mutluluk kavramı “ödomoni” olarak ele alınmıştır. Haz deneyimini vurgulayan hedonik iyilik hali ile yaşamımızda ve eylemlerimizde daha derin bir anlama vurgu yapan ödomanik iyilik arasındaki farkı Aristoteles’in ödomanya kavramı üzerinden değerlendirmek mümkündür (Shiota, 2014). Aristoteles’in ödomanya kavramı hedonizm ile çelişki gösterirken; iyi bir yaşamın ne olduğunu incelemek için bir çerçeve oluşturur. Genel olarak, ödomanya derin, doyurucu bir hayatı ifade ederken, hedonya zevki maksimuma çıkarmaya odaklanmış bir hayatı ifade etmektedir (Deci ve Ryan, 2008).

İyi oluş kavramı pozitif psikoloji biliminin insanın olumlu özellik ve deneyimlerine yeniden ilgi göstermesi ile araştırma konusu olmuştur (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Mutluluğa dair ampirik çalışmalar 70’li yıllar ile araştırma konusu olmuş ve akademik dergilerde “iyi oluş” konusu için özel bölüm ayrılmıştır (Diener, 1984). İyi oluşa dair ilk çalışma Bradburn’un (1969) psikiyatrik tanısı olmayıp yaşamdaki zorluklara ve strese karşı normal insanların psikolojik tepkilerini incelediği çalışma olarak alanyazında karşımıza çıkmaktadır. İlgili çalışma, bireylerin sağlıklı tepkiler vermesinde birinci derecede psikolojik iyi oluşun etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmada söz edilen psikolojik iyi oluş kavramı Aristoteles’in ödomanya olarak tabir ettiği mutluluk kavramı ile ilişki göstermektedir (Yaman- Karahan, 2016).

Dünya Sağlık Örgütü (2014), iyi oluşu (well-being) bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içerisinde olduğu; yeteneklerini gerçekleştirebildiği,

yaşamdaki stres ile baş edebildiği ve içerisinde yaşadığı topluma katkı sağlayabildiği bir iyilik hali olarak tanımlamıştır. İyi oluş bir akıl hastalığının olmaması anlamına geldiği (Ryan ve Deci, 2001) gibi yaşamdaki pozitif duygular (hedoni) ile sosyal işlevselliğin (ödömani) bir arada olması olarak ifade edilmiştir (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).

İyi oluş kavramı ile ilgili olarak psikoloji literatüründe iki temel görüş hakimdir. Bunlardan birincisi haz temelli hedonizmi içinde barındıran mutluluk kavramıdır ve öznel iyi oluş adlandırılmaktadır. Öznel iyi oluş bilişsel ve duygusal iki bileşenden oluşup ve bireyin öznel değerlendirmesini baz almaktadır. Diener (1984) öznel iyi oluşu; büyük oranda zevk ve memnuniyet içerirken minimum acının var olması şeklinde tanımlamaktadır, bu tanım aynı zamanda haz odaklı hedonizmin yaygın tanımıdır. İkinci yaklaşım Aristoteles'in ödomanya kavramından yola çıkarak oluşturulan psikolojik iyi oluş görüşüdür. Ryff (1989) psikolojik iyi oluşu bireyin kendi potansiyelini keşfedip mükemmeliyet arayışı içerisinde olması şeklinde tanımlamaktadır. Öznel iyi oluş mutluluk ve haz ile ilişkili iken psikolojik iyi oluş mutluluğun ötesinde yer alan deneyimlere odaklanmakta ve bireyin potansiyelini pozitif yönde arttırmayı amaçlamaktadır (Eryılmaz, 2011). Mental iyi oluş ise; iyi oluşa dair literatürdeki hem öznel iyi oluş hem de psikolojik iyi oluş tanımlarını genelleyen bir kavram olarak alanyazında yer almaktadır (Morsünbül, 2011). Mental iyi oluş; kişinin hem andaki bilişsel, duygusal ve davranışları ile hem de çevresi ile doyum sağladığı, kendini huzurlu hissettiği ve bu anlamda herhangi bir mental karmaşa yaşamaması şeklinde açıklanan şemsiye bir kavramdır (Sawyer, Arney, Baghurst, Clark, Graetz, Kosky ve Rey, 2001; akt. Koç, 2017).

Sonuç olarak; hedonizm kavramı öznel iyi oluş ile ilişkilendirilirken (Diener ve Diener, 1996) ödömani kavramının psikolojik iyi oluş ile ilişkili (Ryf, 1989) olduğu söylenebilir.

Hedonizm ve Öznel İyi Oluş

Hedonik yaklaşım öznel iyi oluşun içerisinde mutluluk kavramının var olduğunu savunmaktadır (Ryan ve Deci, 2001). Bir başka deyişle hedonizmde iyi oluş üzerinde durulurken mutluluğa vurgu yapılmaktadır (Baytemir, 2016; Doğan, 2016). Öznel iyi oluş ile ilgili çalışmalar, bireylerin olumsuz yaşam deneyimlerine karşı pozitif yaklaşımı iyi oluşlarını arttırırken, negatif duyguların yoğunluğunun bireylerin öznel iyi oluşunu düşürdüğünü göstermektedir (Bradburn, 1969). Erek kuramı ise öznel iyi oluş kavramını hedonizm içerisinde alarak, bireyin mutluluğunun amaçlarına ulaşması ile mümkün olabileceği şeklinde ifade etmektedir (Diener ve arkadaşları, 1999).

Bireyin öznel iyi oluş düzeyi, yaşam kalitesini olumlu algılaması ile ilişki göstermektedir (Diener ve arkadaşları, 1999). Diener (2000) öznel iyi oluşun temel öğelerini dört başlık altında toplamıştır. Bunlar; hoş etkiler, hoş olmayan etkiler, yaşam doyumu ve doyum alanlarıdır. Diener (2003) yüksek düzeydeki öznel iyi oluşu az olumsuz duygu, yüksek yaşam doyumu, yüksek düzeyde olumlu duygular şeklinde açıklamaktadır, bu tanımlama hedonizm tanımlaması ile yakından ilişki göstermektedir.

Ödomani ve Psikolojik İyi Oluş

Psikoloji dünyasında ödomani çerçevesinde iyi oluş çalışmalarını, haz temelli mutluluk kavramına yönelik eleştirilerle başladığını söylemek mümkündür (Fromm, 1994; Freud, 2014). Hayattan yüksek dereceden keyif almayı ve anlık zevkleri vadeden hedonizmi (Huta ve Waterman, 2014) eleştiren Aristoteles (2002), hazzı düşkün insanları ve haz odaklı isteklerden doyum sağlayarak eğlenmeyi hayvani bir davranış olarak nitelendirmektedir. Sonuç olarak hedonya iyi hissetmeyi vaat ederken, ödomanya iyi yaşamı vaat etmektedir (Aristoteles, 2002).

Fromm (1994), Aristoteles'e benzer şekilde mutluluğun anlık hazları ifade etmesi konusunu eleştirerek ve mutluluğun kısa süreli bir ruh halinden çok bütün kişiliği kapsayan, yaratıcılık ve kendini gerçekleştirme gerektiren bir durum olduğunu ifade

etmektedir. Ödomanya kavramına göre iyi oluş, psikolojik iyi oluş olarak nitelendirilmektedir (Ryff, 1995). Ryff ödomaniden yola çıkarak psikolojik iyi oluşun kendini gerçekleştirme kavramına vurgu yaptığını ve olumlu duygu merkezinde olup, olumsuz duygunun azlığından daha farklı bir anlam taşıdığını savunmaktadır (Ryff ve Keyes, 1995; Keyes, Shmotkin ve Ryff 2002). Rfff (1995) psikolojik iyi oluş kavramını; yaşam amacı, çevre hâkimiyeti, kişisel gelişim, kendini kabul, özerklik ve olumlu ilişkiler olmak üzere altı boyut üzerinden ele almıştır.

Bilgelik ve İyi Oluş

Seligman ve arkadaşları felsefi akımlar ve dinlerden yola çıkarak altı erdem sentezlemişlerdir (Dahlsgaard, Peterson ve Seligman, 2005; Peterson, 2006; Peterson ve Seligman, 2004). Bu altı erdem; bilgelik, adil olma, diğerleriyle olumlu ilişkiler, hareketlerde aşırıya kaçmama, cesaret ve aşkınlıktan oluşmaktadır. Bu erdemlerin takibinde olmak pozitif psikolojiye göre mental iyi oluş sağlayacaktır (Kalaycı, 2019).

Psikolojik iyi oluşu yansıtan Aristoteles'in ödomanya kavramı, Seligman ve arkadaşlarının sentezlediği kavramlara benzer erdem ve faziletleri içermektedir. Aristoteles'e göre ödomanya; bilgelik, cömertlik, cesaret, adil olma ve dürüstlük gibi üst düzey erdemleri içermektedir (Ryan ve arkadaşları, 2008). Buradan yola çıkarak bilgeliğin; psikolojik iyi oluşa katkı sağlayan bir erdem olduğu söylemek mümkündür. Aristoteles ölçülü düşünmenin en yüce erdem olduğunu (Huta, 2016) ve akıllı insanların ölçülü düşünme becerisine sahip olduğunu söylemiştir (Aristoteles, 2002). Ölçülü olmak; ortada olanın takip edilmesi, fazla ya da eksik olandan uzak durulması olarak tanımlanmaktadır. Eylemler doğası gereği iyi veya kötü olarak ikiye ayrılmaktadır ve doğası gereği kötü olan eylemlerde ortada olmak söz konusu değildir. Aristoteles'e (2002) göre kötü bir eyleme karşı ortalamacı yaklaşmak, ortada olmak aslında uçta olmayı ifade etmektedir. Aristoteles'in akıllı insanın ölçülü olduğunu vurgulaması gibi Kunzman ve Baltes (2005) tarafından bilgelik; ölçülü olma, dengeli olma, dünyevi muammalar ve bilginin sınırlılıklarının farkında olma şeklinde tanımlanmıştır. Yine bilge insanların ölçülü düşünme becerisine sahip olması Staudinger'in bilgelik tanımı ile benzerlik göstermektedir. Staudinger (2005) bilgeliği; iyi ve kötü, pozitiflik ve

olumsuzluk, bağıllık ve bağımsızlık, kesinlik ve şüphe, güç ve zayıflık, bencillik ve özgecilik gibi insan varlığını şekillendiren temel diyalektiklere hâkim olmakla ilgili olduğunu ifade etmektedir. Bilgelik anlamında bu tür diyalektiğe hâkim olmak, yaşamın bu çelişkilerinin farkında olarak bunlardan bir anlayış çizmeyi ve bu karşıtların her birinin hangi tarafına ne zaman ve hangi koşullar altında odaklanacağı konusunda buluşsal yöntemler geliştirmeyi içermektedir (Staudinger, 2005). Buradan sonuçla ödomanik birey; eylemlerini ve amaçlarını her açıdan tartarak düşünen ve göz önüne alarak değerlendiren birey olarak ifade edilmektedir (Huta, 2016).

Aristoteles'e göre, pratik bilgeliğin karşılığı "basiret-sağgörü" olarak ifade edilmektedir. Pratik bilgelik Aristoteles'in ödomanya yolculuğunda en başta sahip olunması gereken bir değerdir (Aristoteles, 2002; Kristjánsson, 2013). Ödomanya kavramını psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğunu söyleyen Ryff'in kuramından yola çıkarak, Aristoteles'in söylemlerine benzer şekilde bilgeliğin psikolojik iyi oluş için önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Bilgelik ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi araştıran literatür incelendiğinde bilgelik ile iyi oluşun ilişkisini destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Kunzman ve Baltes, 2003; Mickler ve Staudinger, 2008; Zacher ve Staudinger, 2018; Bergsma ve Ardelt, 2012). Bilgelik yaşamın anlamına yönelik olma ve yapay mutluluktan uzak olma (Kunzman ve Baltes, 2003) belirsizliğe karşı tolerans, içgörü kazanma gibi duyuşsal becerileri içeren ödomanik iyi oluşla ilişki göstermektedir (Bergsma ve Ardelt 2012).

Diğer taraftan; bilgeliğin iyi oluş ile olumlu bir şekilde ilişkilendirilmesi sezgisel olarak doğru gibi görünse de araştırmacılar, bilgeliğin tanım türüne ve ölçülmesine bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıktığını iddia etmişlerdir. Zacher ve Staudinger (2018) tarafından yapılan araştırmada; bilgelik ve iyi oluş (özel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş) arasındaki ilişkinin, pozitif ilişkiden sıfıra, hatta negatif ilişkilere kadar değişen çeşitli sonuçlar gösterdiği ve bu sonuçların farklı çıkmasında bilgeliğin hangi yöntemle (Berlin Bilgelik Paradigmasında olduğu gibi performansa dayalı bilgelik ölçümü veya Ardelt ve Webster'ın ölçeklerinde olduğu gibi öz-bildirime dayalı bilgelik ölçümü) ölçüldüğünün önemli bir etken olduğu vurgulanmıştır.

Zacher ve Staudinger (2018) değerlendirdikleri yirmi sekiz araştırma üzerinden performansa dayalı bilgelik ölçümleri ile öznel iyi oluş arasında bazen ilişki olmadığını, bazen ise küçük bir ilişki olduğunu raporlaştırmışlardır. Bireylerin genel bilgelik puanları ile öznel iyi oluşun bazı alt boyutları ilişkili çıkarken (yaşam doyumu $r = .20$, $p < .10$, olumsuz duygular $r = -.06$, $p < .10$, olumlu duygular $r = .11$, $p < .10$, vicdanlılık $r = -.08$, $p < .10$, uyumluluk $r = .07$, $p < .10$), öz bilgelik puanları ile öznel iyi oluş alt boyutlarının tamamında anlamlı ilişki göstermediği (yaşam doyumu $r = -.06$, $p < .10$, olumsuz duygular $r = .04$, $p < .10$, olumlu duygular $r = .09$, $p < .10$, vicdanlılık $r = -.11$, $p < .10$, uyumluluk $r = .05$, $p < .10$) sonucuna ulaşılmıştır. Bilgelğin iyi oluş ile ilişkili çıkmasının kaynağı ise genel bilgelik puanları olarak belirtilmiştir, çünkü performansa dayalı ölçülen bilgelik ile öznel iyi oluş arasında ilişki bulunmamaktadır (Zacher ve Staudinger (2018). Helson ve Srivastava (2002) yürüttükleri boylamsal araştırmada iyi oluşu ölçmek üzere Kaliforniya Psikoloji Envanteri ve Ryff'ın psikolojik iyi oluş ölçekleri kullanılmıştır. Bilgelği ölçmek üzere ise hem öz-bildirim ölçeği hem de Berlin Bilgelik Paradigması derecelendirmesinin ortalaması alınmıştır. Sonuçlara göre 21 yaşındaki katılımcıların öznel iyi oluş puanları ile bilgelik puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı (-0.415), 21 ile 61 yaşlar arasında ise bireylerin öznel iyi oluşunda değişim olsa dahi yine anlamlı bir ilişki olmadığı ($r = -0.003$) raporlanmıştır.

Öz-bilgelik, olumsuz duygulara yol açabilen yansıtıcı özeleştiriyi gerektirmektedir ve özeleştiril tutum öznel iyi oluş için elverişli olmayıp olumsuz duygulara yol açabilmektedir (Strack, Schwarz ve Gschneidinger, 1985). Olumsuz olaylarla ve duygusal durumlarla özeleştiril öznel iyi oluşu düşürürken, bu olumsuzluklarla başa çıkmak öz bilgelği yükseltmektedir. Bu yorum psikolojik iyi oluşun öz-bilgelikle daha ilişkili iken; öznel iyi oluşun genel bilgelikle daha güçlü şekilde bağlantılı olduğu bulgularını desteklemektedir (Mickler ve Staudinger, 2008). Grossman ve arkadaşları (2013) bilgece muhakemenin yaşamda olumlu duygular ile daha fazla ilişkili olmadığı ve bilgece akıl yürüten insanların kronik olarak pozitif insanlar olmaktan ziyade memnun olduklarını raporlamışlardır.

Özetle iyi oluş ve bilgelik ve (hedonik, ödomanik ve kişisel, psikolojik) üzerine yapılan çalışmalar (Bergsma ve Ardelet, 2012; Kunzmann ve Baltes, 2003; Mickler ve Staudinger, 2008; Wink ve Staudinger, 2015; Zacher ve Staudinger, 2018) incelendiğinde bilgeliğin ödomanik iyi oluşla pozitif, hedonik iyi oluşla negatif ilişkili olduğu (Kalaycı, 2019), öte yandan psikolojik iyi oluşun kişisel bilgelikle; öznel iyi oluşun ise genel bilgelikle ilişkili olduğu görülmektedir (Mickler ve Staudinger, 2008). Alanyazında bilgelik ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmaların sonuçları ölçülen bilgelik türüne ve ölçme yöntemine göre farklılıklar göstermektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örneklem seçimi, veri toplama araçları ve analizine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bireylerin bilgelik ile ilgili performansını (genel bilgelik ve öz bilgelik) ve bireylerin bu performansları ile iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları hem nicel hem nitel yöntemler kullanılarak verilerin toplanıp analizinin sunulmasına olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir. Araştırılan problemi kapsamlı ve çok boyutlu incelemeye olanak sağlayan karma yöntem (Yıldırım ve Şimşek, 2011) nitel ve nicel veri türlerinin bütünleştirilmesini kapsayan bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2016). Araştırmada bilgelik değişkenine ilişkin veriler performans ölçümüne dayalı yarı yapılandırılmış Berlin Bilgelik Paradigması (Staudinger, Smith, Baltes; 1994) ve Bremen Bilgelik Paradigması (Mickler ve Staudinger, 2005) görüşme formları yoluyla nitel olarak toplanmıştır. Görüşme formunun uygulanması sonucunda elde edilen veriler, ölçme araçlarında belirtilen işlem yolları takip edilerek puanlara dönüştürülmüştür. İyi oluş değişkenine ilişkin veriler ise Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği (Tennant, Hiller, Fishwick, Platt, Joseph, Weich, Parkinson, Secker, ve Stewart-Brown, 2007) kullanılarak nicel olarak toplanmıştır. Araştırma bulguları elde edilen bu nicel bulguların analizi ile elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu/zincir örnekleme ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına göre zengin

durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapmaya ve araştırmanın bağlamındaki olguları anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkiyi keşfetmeye, açıklamaya olanak sağlamaktadır (Büyüköztürk ve arkadaşları, 2012). Amaçlı örnekleme yöntemi ile ilgili kartopu ya da zincir örnekleme, homojen (benzeşik) örnekleme, tipik durum örnekleme, kritik durum örnekleme, ölçüt örnekleme, aykırı/anormal durum örnekleme, maksimum çeşitlilik örnekleme şeklinde çeşitli veri toplama yöntemleri ortaya konulmuştur (Patton, 2014). Bu çalışmada bu yöntemlerden kartopu - zincir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde araştırma yapılacak bireylerden birine ulaşarak, görüşme yapılan katılımcının önerdiği diğer bireylere ulaşılmaktadır (Şahin, 2014).

Bu çalışmada dört kronolojik yaş aralığı alınmıştır. Kronolojik yaş aralıkları Levinson'un (1978) Yetişkin Gelişimi Dönemlerine temellendirilerek belirlenmiştir. İlk dönem 22-28 yaş aralığını kapsayan ilk yetişkinlik için yaşam yapısına giriş dönemi, ikinci aralık 29-33 yaş aralığında yer alan 30 yaş geçişi, üçüncü dönem yaş aralığı 34-40 olan ilk yetişkinliğin yaşam yapısını sonuçlandırma dönemi iken 4. Dönem 41-45 yaş aralığını kapsayan orta yaş geçişi dönemidir (Levinson, 1978, 1986). Bu araştırma için kesitsel olarak ilk yetişkinlik ve orta yetişkinlik çağından 30 katılımcı ile yürütülmüştür.

Mevcut araştırma 30 katılımcı ile yürütülmüş olup katılımcılara ait demografik bilgiler tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

		<i>F</i>	%
Cinsiyet	Kadın	16	53.33
	Erkek	14	46.67
Yaş	22-27	5	16.67
	28-33	13	43.33
	34-39	9	30.00
	40-45	3	10.00
Unvan	Öğretim görevlisi	2	6.67
	Araştırma görevlisi	17	56.67

	Doktor öğretim üyesi	6	20.00
	Doçent	3	10.00
	Profesör	2	6.67
Fakülte	Eğitim Fakültesi	13	43.33
	Ziraat Fakültesi	8	26.67
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	4	13.33
	Devlet Konservatuvarı	3	10.00
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	1	3.33
	Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu	1	3.33
Çalışma Yılı	0-5	15	50.00
	6-10	7	23.33
	11-15	6	20.00
	16-20	2	6.67
Aylık Gelir	6.100-9.000	24	80.00
	9.100-12.000	4	13.33
	12.100 ve üzeri	2	6.67
Medeni Durum	Bekar	9	30.00
	Evli	21	70.00

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılanların %53.33'ünün kadın, %46.67'sinin erkek olduğu; %16.67'sinin 22-27 yaş arasında, %43.33'unun 28-33 yaş arası, %30.00'unun 34-39 yaş arasında ve %10.00'unun 40-45 yaş arasında olduğu; %6.67'sinin öğretim görevlisi, %56.67'sinin araştırma görevlisi, %20.00'sinin doktor öğretim üyesi, %10.00'unun doçent ve %6.67'sinin profesör olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılanların %43.33'ünün eğitim fakültesinde, %26.67'sinin ziraat fakültesinde, %13.33'ünün iktisadi ve idari bilimler fakültesinde, %10.00'unun devlet konservatuvarında, %3.30'unun sağlık bilimleri fakültesinde ve %3.33'ünün sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda çalıştığı; %50.00'sinin 0-5 yıl arası, %23.33'ünün 6-10 yıl arası, %20.00'sinin 11-15 yıl arası ve %6.67'sinin 16-20 yıl arası çalıştığı; %30.00'unun bekar ve %70.00'inin evli olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada çalışmacı tarafından, katılımcıların çalışmadaki değişkenler açısından durumlarını belirlemek amacıyla demografik bilgilerinin alındığı kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formu katılımcıların; cinsiyet, yaş, akademik unvan, fakülte, deneyim, gelir ve medeni durum sorularını kapsayan sekiz maddeden oluşmaktadır.

Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Görüşme Formu (Yarı Yapılandırılmış Bilgelik Hikayeleri)

Staudinger, Smith ve Baltes (1992) tarafından bilgelige dair performansı analiz etmek için yapılan çalışmalarda katılımcılara belirsiz, varsayımsal, zor yaşam senaryoları verilmiştir. Katılımcıların yüksek sesle yanıtladıkları bu senaryoları, uzmanların analiz ettikleri standart bir yanıt prosedürü tasarlanmıştır (Smith ve Baltes, 1990; Staudinger, Smith ve Baltes, 1992). Bilgelğin analizine ve ölçülmesine fırsat veren bu prosedür, bireylerin üçüncü şahıs bakış açısı ile senaryoları yanıtladıkları ve genel bilgelği ölçmeye yarayan Berlin Bilgelik paradigmasıdır (Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Bu senaryolar; “Yakın bir arkadaştan artık hayata devam edemeyeceği ve intihar etmek istediğini söyleyen bir telefon alınması, bir başka senaryoda hemen evlenmek isteyen 15 yaşındaki bir kız ve diğer bir senaryoda eşlerden birinin farklı bir yerdeki iş teklifi kabul etmesi dahilinde oluşacak kazanç ve kayıpları ölçmek zorunda oldukları ikilem” şeklinde farklı hikayeleri içeren hayali karakterlerin yaşam problemleri sunulmuştur. Bu senaryolar hayali karakterin yaşına, problemin normatifliğine ve yaşam alanına göre değişiklik göstermektedir (Staudinger, 1999). Katılımcıların bu ve buna benzer belirsiz senaryolara “Ne düşünebilir ve ne yapabilir? Ne tavsiye verilebilir?” şeklinde verdikleri yanıtlar kaydedilmiş ve ideal yanıtlar ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir (Baltes ve Smith 2008). Bilgelği ölçen bu çalışmalarda; zekâ ve günlük problem çözme üzerine yapılan araştırmalardan farklı olarak, bu ikilemlerde doğru cevaplar bulunmamaktadır

(Smith, Staudinger ve Baltes, 1994). Genel bilgelik ile öz-bilgelik kavramlarının birbirinden bağımsız olarak analiz edilip ölçülmesi gerektiği savunulmuş ve bu bağlamda öz-bilgeliği ölçmek için Bremen Bilgelik Paradigması geliştirilmiştir (Straduatinger, Dörner ve Mickler, 2005). Bremen bilgelik paradigması öz-bilgeliği ölçmeye yarayan performansa dayalı bilgelik ölçüm aracıdır (Staudinger ve Glück, 2011). Bremen Bilgelik Paradigması, Berlin Bilgelik Paradigmasından yola çıkarak oluşturulmuştur. Berlin Bilgelik Paradigmasında olduğu gibi katılımcılara yaşam senaryoları sunularak yanıtlar toplanmış ve puanlanmıştır, ancak bu sefer katılımcılara sunulan hikayeler birinci şahıs bakış açısı ile değerlendirmelerini gerektiren şekilde oluşturulmuştur (Mickler ve Staudinger, 2005).

Bu çalışmada orijinal formu Berlin Bilgelik Paradigması (Staudinger, Smith ve Baltes, 1994) ve Bremen bilgelik Paradigması (Mickler ve Staudinger, 2005) olan bilgeliğe ilişkin bilginin ölçülüp değerlendirmesine imkân veren yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmacı tarafından uyarlanarak kullanılmıştır. Ölçeklerin tezde kullanılması için öncelikle ölçek geliştiricilerden izin alınıp daha sonra Türk kültüründe çalışıp çalışılmadığını anlamak için 5 katılımcı ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada katılımcıların verdiği yanıtlarda bilgelikle ilgili kriterlere değinildiği ve gerekli kriterleri sağladığı görülmüştür. Pilot uygulama sonrası uyarlanan formlar bir alan uzmanı ve 2 Türk Dili Edebiyatı uzmanı ile paylaşılarak ve gerekli düzeltmeler yapılarak ölçeğin nihai formu oluşturulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının nihai formu orijinalinde olduğu gibi bir ayağı genel bilgelik düzeyini ölçmeye yarayan hikayeler iken (Berlin Bilgelik Paradigması) diğer ayağı bireyin öz- bilgelik performansını ölçmeyi amaçlayan hikayelerden (Bremen bilgelik Paradigması) oluşmaktadır. Bireylerde genel bilgelik performansını ölçmek üzere kullanılan hikayeler “Yaşam Planlaması Hikayesi” ve “Yaşam Değerlendirmesi Hikayesini” içeren görüşme formudur. Genel bilgeliğin ölçümünde kullanılan “Yaşam Planlaması Hikayesi” Staudinger, Smith ve Baltes’ın (1994) geliştirmiş oldukları Berlin Bilgelik Paradigmasından izin alınarak kullanılırken, “Yaşam Değerlendirmesi Hikayesi” Şirazi’nin (1980) Pehlivan hikayesinden uyarlanmıştır. Öz-bilgelik ölçümünde ise Bremen Bilgelik Paradigmasından izin alınarak

uyarlanan “Hakemlik Hikayesi” kullanılmıştır. Bilgeliğin prosedürel analizini yapabilmek için katılımcılar üç süreçten geçmektedir. Bu süreçlerin ilk ikisi katılımcıları hazırlamak için olan egzersizlerken, üçüncü süreç bilgeliği ölçmeye olanak sağlamaktadır. İlk süreç “yüksek sesle düşünme egzersizleri”, ikinci süreç “yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi ile ilgili alıştırma soruları” iken üçüncü süreç asıl ölçümün yapıldığı “yaşam planlaması, yaşam değerlendirmesi ve öz-bilgelik ana hikayelerinin” yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formudur.

1.Süreç: Yüksek sesle düşünme egzersizleri. Katılımcıları yüksek sesle düşünme yöntemine hazırlamak ve alınacak ses kaydının etkisini minimize edip süreç hazırlamak için yapılan egzersizlerdir. Bu egzersizler Ericsson ve Simon (1984) tarafından seçilen üç soru ile katılımcıların konuları sessizce değil, yüksek sesle düşünmeleri için eğitilmelerini sağlayan basit sorulardır. Bu sorular 24 ile '6'nın çarpımı, 20 hayvan adı söylenmesi gibi sorular olup yüksek sesle düşünme hakkında geri bildirimde bulunmak için özellikle yararlı olmaktadır (Baltes ve Smith, 1990; Staudinger, Smith ve Baltes, 1994).

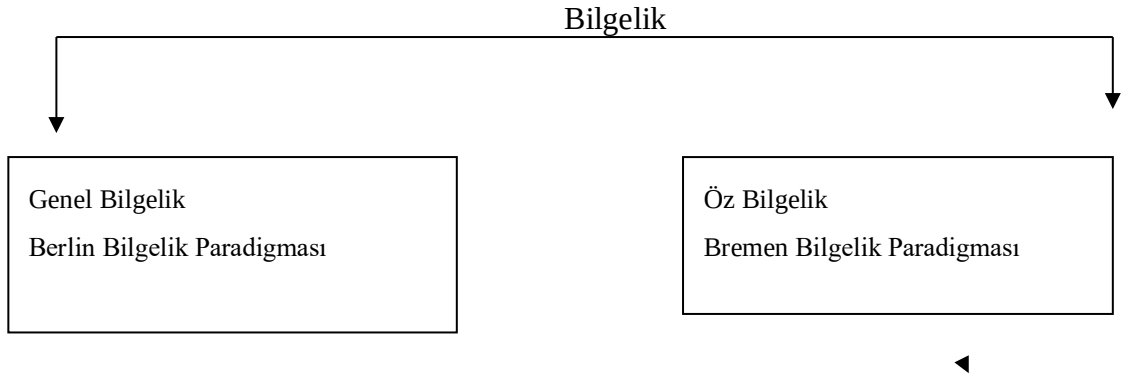
2. Süreç: Genel Bilgelik ve Öz Bilgelik ile İlgili Egzersiz Soruları. Üçüncü süreç olan bilgeliğin ölçülmesi ile ilgili hikayeler okunmadan önce katılımcılara sorulan yaşam planlaması ya da değerlendirmesi ile ilgili egzersiz sorularıdır (Bryne, 1977; akt. Staudinger, Smith ve Baltes, 1994). Katılımcıları bir sonraki süreç hazırlayan bu egzersizlerde “Sekiz kişilik çok özel bir akşam yemeği menüsü hazırlarken katılımcılardan yüksek sesle düşünmelerini istemek” ya da “Çocukluğunun geçtiği mahalle/kasabayı ve oradaki anılarının neye benzediğini değerlendirmesini yüksek sesle düşünmesini istemek” şeklinde soruları içermektedir. Sorulan sorular ile katılımcı genel bilgelik (ya da öz-bilgelik) ile ilgili çözüm hedeflerini belirleme konusunda deneyim kazanması sağlanmaktadır.

3. Süreç: Yarı Yapılandırılmış Genel Bilgelik Görüşme Formları ve Yarı Yapılandırılmış Öz-Bilgelik Görüşme Formları. Genel Bilgelige dair performans ölçülürken katılımcıların yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi olmak üzere iki hikâyede hayali bir kişinin hayatını yeniden yapılandırması beklenmektedir. Verilerin

analizi için katılımcıların “yüksek sesle düşünme yöntemiyle” verdikleri yanıtlar kayıt edilmektedir. Verilen yanıtlar Staudinger ve arkadaşları (1994), tarafından ana hatları belirlenmiş yanıt prosedürüne uygun olarak analiz edilmektedir. Bu analiz katılımcının verdiği yanıtı beş kriter üzerinden değerlendirerek, her bir kriterin 1 ile 7 puan arasında puanlanması ilkesine dayanmaktadır. Bilgelğe dair belirlenmiş olan 5 kriterden her bir kriter için belirlenen kesim / çapa noktaları 1 (bilgelikle ilgili yanıt protokolüyle az benzerlik gösterir), 4 (bilgelikle ilgili yanıt protokolüyle orta düzeyde benzerlik gösterir), 7 (bilgelikle ilgili yanıt protokolüyle yakından benzerlik gösterir) şeklinde belirlenmiştir.

Aynı prosedür öz-bilgelik ölçme süreci için de tekrarlanır, katılımcılar öz bilgelikle ilgili kriterler üzerinden her bir kriterin 1 ile 7 puan arasında puanlanır. Öz-bilgelğe dair belirlenmiş olan 5 kriterden her bir kriter için belirlenen kesim / çapa noktaları 1 (bilgelikle ilgili yanıt protokolüyle az benzerlik gösterir), 4 (bilgelikle ilgili yanıt protokolüyle orta düzeyde benzerlik gösterir), 7 (bilgelikle ilgili yanıt protokolüyle yakından benzerlik gösterir) şeklinde belirlenmiştir.

Berlin Bilgelik Paradigması’ndan (genel bilgelik) ve Bremen Bilgelik Paradigması’ndan (öz-bilgelik) alınabilecek en yüksek puan yedi, en düşük puan ise birdir. 1 ile 7 puan arasında bir cetvel olarak alınan puanlar 7’ye yaklaştıkça katılımcının bilgelik ile ilişkisi artmaktadır. 5 kriterin aritmetik ortalaması alınmak suretiyle katılımcının puanı 1-2 ise bilgelikle uzaktan alakalı, 3-4 ise bilgelikle orta düzeyde alakalı, 6-7 ise bilgelikle yakından alakalı, şeklinde yorumlanmaktadır. Katılımcıların “genel bilgelik” puanlarının bu beş kriterde yüksek (6-7 puan) olması için Staudinger, Smith ve Baltes’ın (1994) ideal yanıt prosedürüne yakın benzerlik göstermesi gerekmektedir. Benzer şekilde katılımcıların “öz-bilgelik” yanıtlarının da Bremen Bilgelik Paradigmasında belirtilen ideal yanıt prosedürüne yakın benzerlik göstermesi durumunda yüksek (6-7 puan) puan almaktadır (Mickler ve Staudinger, 2005). Berlin Bilgelik Paradigması (genel bilgelik) ve Bremen Bilgelik Paradigması (öz-bilgelik) uygulama süreçleri ve puanlama kriterleri Şekil 1’de gösterilmektedir.

1. Aşama:

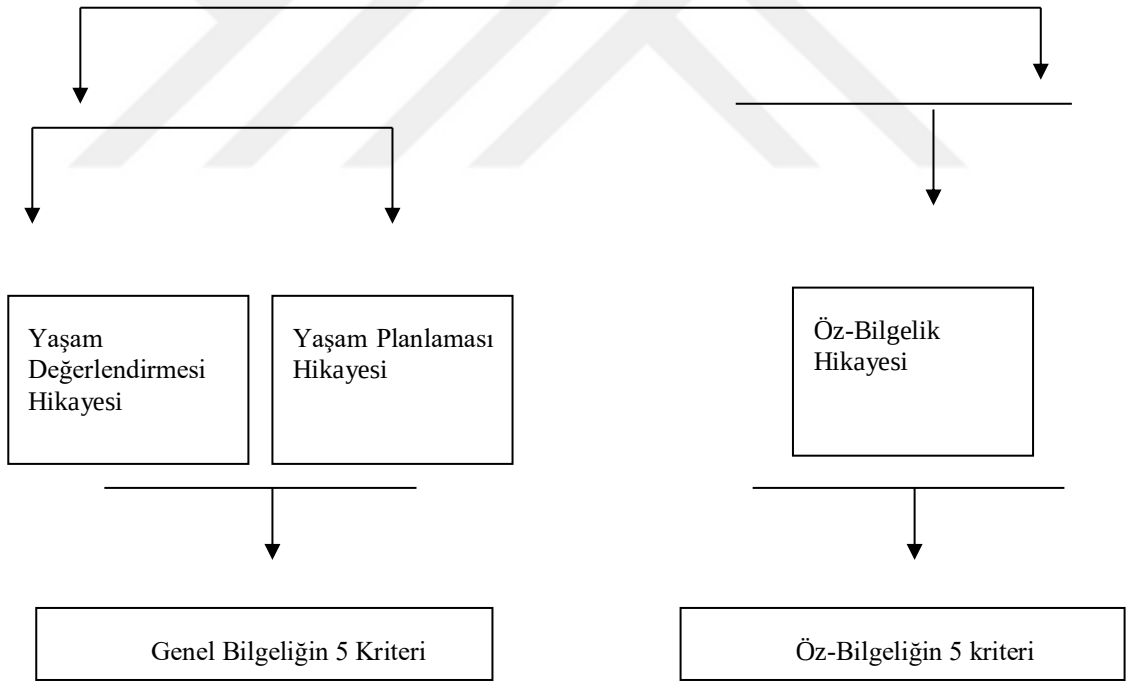
Yüksek sesle düşünme egzersizleri (hazırlık)

2. Aşama

Problemi sezdirmek için alıştırma soruları

3. Aşama

Bilgeliği ölçmek için ana metinler (hikayeler)

4. Aşama

Puanlama

1 puan Genel Bilgelikle uzaktan alakalı	4 puan Genel Bilgelikle orta derecede alakalı	7 puan Genel Bilgelikle yakından alakalı	1 puan Öz Bilgelikle uzaktan alakalı	4 puan Öz Bilgelikle orta derecede alakalı	7 puan Öz Bilgelikle yakından alakalı
---	--	--	--	---	---

Şekil 1. Berlin Bilgelik Paradigması Ölçüm Aracı ve Bremen Bilgelik Paradigması Ölçüm Aracına Göre Bilgeliği Değerlendirme Kriterleri ve Puanlanması

Şekil 1’de Berlin Bilgelik Paradigması Ölçüm Aracı ve Bremen Bilgelik Paradigması Ölçüm Aracına göre bilgeliği değerlendirmek ve ölçmek için uygulanması gereken aşamalar protokol olarak sunulmuştur. Her iki farklı bilgeliğin de ölçülmesi için araştırmacıların her bir aşamayı takip etmesi önem arz etmektedir.

Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği

Mental İyi Oluş Ölçeği Tennant, Hiller, Fishwick, Platt, Joseph, Weich, Parkinson, Secker, ve Stewart-Brown (2007) tarafından kişilerin mental iyi oluş derecelerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Keldal, 2015). Orijinal adı Warwick Edinburgh MentalWell-Being Scale (WEMWBS) olan ölçek Türkçeye Keldal (2015) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .92 olup, ölçeğin bireylerin mental iyi oluş düzeylerini ölçmek için geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçek mental iyi oluşun değerlendirilebildiği tek faktörlü bir ölçektir. Ölçek; iyimserlik, özgüven, sorunlarla başa çıkma, faydalı hissetme, karar alabilme, neşeli olma, enerjik, net düşünme, memnuniyet derecesi, diğer insanlara karşı samimi olma gibi pozitif maddelerden oluşmaktadır (Keldal, 2015). Mental iyi oluş ölçeği 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekte alınabilecek puanlar en düşük 14 en yüksek 70 puandır. Ölçekten alınan yüksek puanlar kişinin mental iyi oluşunun yüksek olduğunu ifade etmektedir.

hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .91'dir. Bu değere göre Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeğinin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Verilerin Toplanma Süreci

Mevcut çalışma karma desende olması sebebiyle çalışmada veriler hem yarı yapılandırılmış görüşme formları ile yüz yüze hem de Google form aracılığıyla anketler üzerinden toplanmıştır. Çalışmaya Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinden 30 öğretim elemanı katılmıştır. Katılımcılara araştırma süreci hakkında bilgi verilerek çalışmaya katılım konusunda istekli olup olmadıkları sorulmuş ve çalışmaya istekli katılımcılar ile çalışma yürütülmüştür. Çalışma kapsamında katılımcıların iki bilgelik türüne ait (genel bilgelik ve öz-bilgelik) 3 adet yarı yapılandırılmış görüşme formuna (bilgelik hikayelerine) verdikleri yanıtlar ses kaydına alınmıştır. Her bir görüşme formunun (yaşam değerlendirmesi hikayesi, yaşam planlaması hikayesi ve öz-bilgelik hikayesi) ortalama yanıt süresi 20 dakika kadar olup, 3 oturumun sonunda her katılımcı ile ortalama 1 saatlik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin en uzununu 38.58, en kısası 4.04 dakika sürmüştür ve her oturumdan sonra ara verilerek katılımcıların dinlenmesi sağlanmıştır. Veriler öğretim elemanlarının odalarında ve ortamda yalnızken alınmıştır, veriler toplanırken yarı yapılandırılmış bilgelik hikayelerinin olduğu problem kartları katılımcılara verilmiş ve odada yalnız olduklarını hayal ederek problemleri tek başlarına çözmesi istenmiştir, araştırmacı sürece dahil olmamıştır. Daha sonra yanıtlar araştırmacı tarafından transkripsiyona dökülmüştür. Çalışmanın ikinci kısmı olan nicel veriler ise katılımcılara mail üzerinden ulaştırılarak katılımcıların likert tipli ölçekleri doldurması ile tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Örnekleme yapılan ölçek uygulaması başarıyla bittikten sonra, elde edilen veriler elektronik ortamda analiz edilmeden önce, ölçek formlarının uygun doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiştir. Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik

Paradigması Görüşme Formu ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği toplanmış olan verilerin analiz sonuçlarını bilimsel bir şekilde açıklayabilmek amacıyla SPSS 22.0 istatistik programına nicel verilerin girişi yapılmıştır. Araştırmada toplanan veriler SPSS 22.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık, basıklık ve standart hata değerleri kullanılarak tespit edilmiş ve Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Ölçeklere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçekler	N	Çarpıklık		Basıklık	
		Değer	Std. Hata	Değer	Std. Hata
Berlin Yaşam Planlaması	30	-0.12	0.43	-1.47	0.83
Berlin Yaşam Değerlendirmesi	30	-0.10	0.43	-0.68	0.83
Berlin Genel Bilgelik	30	-0.11	0.43	-1.11	0.83
Bremen Öz Bilgelik	30	-0.05	0.43	-1.16	0.83
İyi Oluş	30	-0.21	0.43	0.42	0.83

Tablo 6 incelendiğinde, Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Görüşme Formu, ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeğinden elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak normal dağılım gösterip göstermediği kontrol edilmiştir. Normallik incelemesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin standart hataya oranı hesaplanmıştır. Bu değerlerin ± 2 aralığında bulunması normal dağılım için yeterli görülmektedir (George ve Mallery, 2010). Berlin Bilgelik Paradigmasının yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi boyutları ve genel bilgelik; Bremen Bilgelik Paradigması öz-bilgelik ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş ölçekleri için hesaplanan değerler belirtilen aralıkta yer almış ve normal dağılım göstermişleridir. Araştırma için kullanılan ölçeklerden elde edilen veri seti normal dağılım göstermiş olmasına karşın örneklem sayısı 30 kişi olduğu için analizler için parametrik olmayan testler (Miles ve Huberman, 2015) kullanılmıştır.

Araştırmaya katılanların cinsiyet grupları arasındaki farklılığın tespiti için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi, yaş, grupları arasındaki farklılığın tespiti için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi ile analiz edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır. Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Görüşme Formu ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeğinin betimsel değerlendirilmesinde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılanlara uygulanan Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Görüşme Formu, ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeğinden elde edilen verilerin analiz edilmesi ile ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Verilerin analiz edilmesi sürecinde; betimsel istatistik, korelasyon analizi, parametrik olmayan testlerden olan Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolara dönüştürülmüş ve açıklanmıştır.

Uygulanan Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Görüşme Formu ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeğine verilen cevaplara ilişkin minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Ölçeklere Ait Betimsel İstatistikler

Ölçekler	N	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Ss
Berlin Yaşam Planlaması	30	1.40	6.20	4.00	1.62
Berlin Yaşam Değerlendirmesi	30	1.80	6.80	4.17	1.36
Berlin Genel Bilgelik	30	1.70	6.50	4.09	1.44
Bremen Öz Bilgelik	30	1.20	6.40	3.73	1.57
İyi Oluş	30	38.00	70.00	56.87	7.08

Tablo 7 incelendiğinde, Berlin Bilgelik Paradigmasının yaşam planlaması alt boyutuna verilen puanların 1.40-6.20 aralığında değiştiği, ortalamasının 4.00 (ss = 1.62) olduğu; araştırmaya katılanların yaşam planlaması boyutunda orta düzey bilgelikte olduğu görülmüştür. Berlin Bilgelik Paradigmasının yaşam değerlendirme alt boyutuna

verilen puanların 1.80-6.80 aralığında değiştiği, ortalamasının 4.17 ($ss = 1.36$) olduğu; araştırmaya katılanların yaşam değerlendirme boyutunda orta düzey bilgelikte olduğu görülmüştür. Berlin Bilgelik Paradigmasının Genel Bilgelige verilen puanların 1.70-6.50 aralığında değiştiği, ortalamasının 4.09 ($ss = 1.44$) olduğu; araştırmaya katılanların genel bilgelikte orta düzey bilgelikte olduğu görülmüştür. Bremen Bilgelik Paradigması öz bilgelige verilen puanların 1.20-6.40 aralığında değiştiği, ortalamasının 3.73 ($ss = 1.57$) olduğu; araştırmaya katılanların Bremen Öz-bilgelikte orta düzey bilgelikte olduğu görülmüştür. Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeğine verilen puanların 38.00-70.00 aralığında değiştiği, ortalamasının 56.87 ($ss = 7,08$) olduğu; araştırmaya katılanların mental iyi oluşlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Bilgelik Performansının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Berlin Bilgelik Paradigması (yaşam planlaması ve yaşam değerlendirme boyutları) ve Bremen Bilgelik Paradigması performans ölçüm puanlarının cinsiyete ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Örneklem sayısının az olması nedeniyle parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Analiz sürecinde Berlin Yaşam Planlaması, Berlin Yaşam Değerlendirmesi ve Berlin Genel Bilgelik düzeylerine ilişkin puanlar ile Bremen Öz-bilgelik düzeyi puanları ayrı ayrı test edilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Cinsiyete ilişkin gruplarda bilgelik performans düzeyinin farklılığı

Ölçekler	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	U	P
Berlin Yaşam Planlaması	Kadın	16	4.26	1.64	91.50	0.39
	Erkek	14	3.70	1.60		
Berlin Yaşam Değerlendirmesi	Kadın	16	4.33	1.26	99.50	0.60
	Erkek	14	4.00	1.49		

Berlin Genel Bilgelik	Kadın	16	4.29	1.42	92.00	0.41
	Erkek	14	3.85	1.49		
Bremen Öz Bilgelik	Kadın	16	3.98	1.47	90.00	0.36
	Erkek	14	3.44	1.69		

**** $p < 0.01$; * $p < 0.05$**

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan katılımcıların Berlin Bilgelik Paradigması Genel Bilgelik puanları ile yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi boyutlarından aldıkları puanların cinsiyete ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Kadın ve erkek katılımcıların yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi boyutlarından ve genel bilgelikten almış oldukları puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bremen Bilgelik Paradigması öz-bilgelğe verilen puanların ortalamalarında araştırmaya katılanların cinsiyete ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Kadın ve erkek katılımcıların öz bilgelik puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Bilgelik Performansının Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Berlin Bilgelik Paradigması (yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi boyutları) ve Bremen Bilgelik Paradigması performans ölçüm puanlarının yaşa ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Örneklem sayısı 30 kişi olduğu için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Bilgelik türlerine (Berlin Genel Bilgelik ve Bremen Öz-bilgelik) ait puanların yaşa ilişkin gruplara göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek ve bu farkların hangi gruplardan kaynaklandığını tespit edebilmek için ise Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Yaşa ilişkin gruplarda bilgelik performans düzeyinin farklılığı

Ölçekler	Yaş	<i>n</i>	$\bar{x}$	ss	Ki-Kare	<i>P</i>	Post-Hoc
Berlin Yaşam Planlaması	22-27	5	1.80	0.32	10.89	0,00**	22-27<28-33
	28-33	13	4.46	1.58			22-27<34-45
	34-45	12	4.42	1.14			
Berlin Yaşam Değerlendirmesi	22-27	5	2.68	1.17	6.45	0,04*	22-27<28-33
	28-33	13	4.66	1.14			
	34-45	12	4.27	1.05			
Berlin Genel Bilgelik	22-27	5	2.24	0.73	9.59	0,01*	22-27<28-33
	28-33	13	4.56	1.32			22-27<34-45
	34-45	12	4.34	1.06			
Bremen Öz Bilgelik	22-27	5	1.64	0.38	10.16	0,01*	22-27<28-33
	28-33	13	4.29	1.25			22-27<34-45
	34-45	12	3.98	1.39			

** $p < 0.01$; * $p < 0.05$

Araştırmada yer alan katılımcılardan 22-27 yaş arasında beş, 28-33 yaş arasında on üç, 34-39 yaş arasında dokuz, 40-45 yaş arasında üç kişi bulunduğu için 34-39 yaş ve 40-45 yaş arasındaki katılımcılar birleştirilerek 3 kesit üzerinden analizler yapılmıştır. Tablo 9 incelendiğinde, Berlin Bilgelik Paradigmasının yaşam planlaması ($p < 0.05$), yaşam değerlendirme boyutu ve genel bilgelik ile öz bilgelğe verilen puanların ortalamalarında araştırmaya katılanların yaş değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). 22-27 yaş grubunda yer alan katılımcıların yaşam planlaması, yaşam değerlendirme boyutu ve genel bilgelğe vermiş oldukları puan ortalamalarının 28-33 ve 34-45 yaş grubunda yer alan katılımcıların ortalamalarından daha düşük olduğu görülmüştür.

Bremen Paradigması Öz-bilgelğe verilen puanların ortalamalarında araştırmaya katılanların yaş değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). 22-27 yaş grubunda yer alan katılımcıların öz bilgelğe vermiş oldukları puan ortalamalarının 28-33 ve 34-45 yaş grubunda yer alan katılımcıların ortalamalarından daha düşük olduğu görülmüştür.

Bilgelik Performansı ve İyi Oluş Değişkenine ilişkin Bulgular

Berlin Genel Bilgelik (yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi) ile Bremen Öz-Bilgelik performansına ilişkin puanlar ile iyi oluş puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Korelasyon analizi örneklem sayısının az olması nedeniyle parametrik olmayan testlerden Spearman rho katsayısı kullanılarak yapılmıştır. Analiz bulguları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo10. Genel Bilgelik, Öz-Bilgelik ve İyi Oluş Korelasyon Analizi

		Berlin Yaşam Planlaması	Berlin Yaşam Değerlendirmesi	Berlin Genel Bilgelik	Bremen öz-Bilgelik	İyi Oluş
Berlin Yaşam Planlaması	Korelasyon Katsayısı	1				
Berlin Yaşam Değerlendirmesi	Korelasyon Katsayısı	.89**	1			
Berlin Genel Bilgelik	Korelasyon Katsayısı	.98**	.94**	1		
Bremen öz-Bilgelik	Korelasyon Katsayısı	.89**	.85**	.89**	1	
İyi Oluş	Korelasyon Katsayısı	.14	.12	.13	.11	1

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Tablo 10 incelendiğinde, Yaşam Planlaması boyutu puanları ile yaşam değerlendirmesi boyutu ($r_s = .89$; $p < .01$) puanları arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu, yine yaşam planlaması boyutu puanları ile genel bilgelik ($r_s = .98$; $p < .01$) puanları arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Yaşam planlaması boyutu puanları ile iyi oluş arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($p > .05$) Yaşam değerlendirmesi boyutu puanları ile genel bilgelik puanları arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r_s = .94$; $p < .01$). Yaşam değerlendirmesi boyutu puanları ile iyi oluş arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($p > .05$). Genel bilgelik puanları ile iyi

oluş arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($p > .05$). Öz-bilgelik puanları ile iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > .05$).

Genel Bilgelik Performansı ile Öz-Bilgelik Performansına İlişkin Bulgular

Berlin Genel Bilgelik (yaşam planlaması boyutu ve yaşam değerlendirmesi boyutu) ve Bremen Öz-Bilgelik performansına ilişkin puanlar incelenmiştir. Korelasyon analizi örneklem sayısının az olması nedeniyle parametrik olmayan testlerden Spearman rho katsayısı kullanılarak yapılmıştır. Berlin Genel Bilgelik ve Bremen Öz-Bilgelik performansına ait analiz bulguları Tablo 10'a göre yorumlanmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde yaşam planlaması alt boyutu puanları ile öz bilgelik puanları ($r_s = .89$; $p < .01$) arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu, yaşam değerlendirmesi alt boyut puanları ile öz bilgelik puanları ($r_s = .85$; $p < .01$) arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Genel Bilgelik ve öz-bilgelik puanları ($r_s = .89$; $p < .01$) arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların Bremen Bilgelik Paradigması Öz-bilgelik ve Berlin Bilgelik Paradigması Genel Bilgelik performans puanları tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Katılımcılara ait Berlin Bilgelik Paradigması ve Bremen Bilgelik Paradigması Performans Puanları

Kat. No	Bremen Öz Bilgelik $\bar{x}$	Berlin Genel Bilgelik $\bar{x}$
1	1.40	3.50
2	5.40	5.20
3	4.40	4.80
4	5.60	5.80
5	1.80	1.90

6	3.40	4.40
7	2.20	2.50
8	5.00	5.40
9	4.20	3.40
10	5.60	5.90
11	3.20	2.60
12	4.40	4.50
13	3.00	5.40
14	1.40	4.80
15	2.60	2.80
16	5.60	5.80
17	4.40	3.80
18	6.40	6.50
19	6.20	6.10
20	4.00	4.70
21	4.40	4.30
22	3.80	4.40
23	1.60	1.70
24	3.00	3.10
25	1.20	1.70
26	2.60	3.00
27	3.00	3.40
28	4.80	5.30
29	5.60	6.00
30	1.60	1.90
$\bar{x}$	3.73	4.09

Tablo 11'e göre bireylerin öz bilgelik puanlarının daha düşük çıkarken, genel bilgelik puanlarının daha yüksek olduğunu görülmüştür. Bu fark, anlamlı bir fark olmasa dahi öz-bilgeliği kazanmanın genel bilgeliği kazanmaktan daha zor olduğunu söylemeyi mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın güvenilirliğini test etmek amacıyla danışman araştırmacı tarafından, 30 katılımcıya ait 90 performans arasından tesadüfi olarak seçilen 2 performans için

uzlaşma ve uzlaşmama sayıları belirlenmiştir. Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenilirlik katsayısı formülü şu şekildedir; “Güvenirlik Katsayısı = Uzlaşma Sayısı / (Uzlaşma Sayısı + Uzlaşmama Sayısı)”. Bu formül kullanılarak elde edilen veriler ile ilgili tutarlılık anlamında güvenilirliği kestirme yöntemine başvurulmuştur. Bu formüle göre hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise .90 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısının .90 ve üzeri bir değerde olması yüksek düzeyde güvenilirlik olarak değerlendirilmektedir (Cohen ve Swerdlik, 2010). Buna göre mevcut araştırmada verilerin puanlanmasının güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bilgelik Performansının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Mevcut araştırmada katılımcıların hem genel bilgelik (yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi) performans düzeyleri hem de öz-bilgelik performans düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Ancak kadın katılımcıların hem genel bilgeliğe hem de öz-bilgeliğe dair performans puan ortalamalarının erkek katılımcılara göre gözlemlenebilir ölçüde yüksek olduğu görülmüştür. Bu fark anlamlı bir fark olmamakla birlikte alanyazında da benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür. Alanyazında bilgelik ile cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında iki değişken arasında anlamlı bir farkın olmadığını gösteren çalışmalar olduğu gibi, cinsiyete göre bilgelik düzeylerinin farklılaştığını sunan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; yaşlı kadınların, yaşlı erkeklere göre daha yüksek düzeyde bilge oldukları sonucunu sunan çalışmalar bulunmaktadır (Aldwin, 2009; Hira ve Faulkender, 1997). Hira ve Faulkender da (1997) benzer bir şekilde hem genç hem de yaşlı kadınların, genç ve yaşlı erkeklere göre daha yüksek bilgelik algılarına sahip olduğunu raporlamışlardır.

Alanyazında, yapılan araştırmanın sonucuna benzer şekilde cinsiyete göre bilgelik düzeyinin anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini vurgulayan çalışmalar mevcuttur (Ardelt, 1997; 2003; 2009; Aldwin, 2009; Achenbaum ve Orwoll, 1991; Orwoll ve Achenbaum, 1993; Hira ve Faulkender, 1997; Wink ve Helson, 1997). Doğu ve batı kültüründeki cinsiyet rollerinin ve algılarının farklılığına rağmen (Ardelt, 2004) cinsiyete göre bilgelik düzeyi her iki kültürde de farklılık göstermemektedir (Bergsma ve Ardelt, 2012). König ve Glück, (2013) kadınların ve erkeklerin bilgeliği nasıl kavramsallaştırdıkları konusunda bazı farklılıklar bildirdiklerini, kadınların bilgeliği “bütünsel”, erkeklerin ise “bilişsel” bir model olarak kavramsallaştırdıklarını rapor etmişlerdir. Bilgeliği kavramsallaştırmaya dair bu farklılığın, bilgeliğin gelişimini de etkileyebileceği öne sürülmektedir. Örneğin, 15-18 yaşları arasındaki 800 kadın ve erkek

ergen ile yapılan bir araştırmada, farklı bilgelik kavramsallaştırmaları tanımlanmış; erkek ergenler bilge kişileri, muhakeme eden katı ve sorgulayıcı olarak tanımlama eğilimindeyken, kız ergenlerin bilge kişileri işbirlikçi, iyimser, dışa dönük ve otantik olarak kavramsallaştırma eğiliminde oldukları görülmüştür (Hollingworth ve arkadaşları, 2013). Ancak bütüncül/bilişsel modeli takip etmelerine rağmen yetişkinler arasında bilgelik kavramı ve cinsiyet arasındaki fark oldukça küçük olarak bulunmuştur (Glück ve Bluck, 2011; König ve Glück, 2013). Bireylerin bilgece yargılamaları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Baltes ve Staudinger, 2000). Ancak bireylerin bilgelik gelişimi cinsiyete göre kişisel değişimlerinin farklı yönlerine odaklanabilmektedir (Aldwin, 2009). Ardelt (2003) bilgeliği; bilişsel boyut (cognitive), yansıtıcı boyut (reflective) ve duyuşsal boyut (affective) olmak üzere üç boyutun entegrasyonu şeklinde tanımlamaktadır. Bilgeliğin bilişsel (cognitive) boyutu, yaşam olaylarını anlama ve kavramayı ifade etmektedir. Bilişsel boyut; yaşamdaki belirsizliğin ve bilginin sınırının farkında olmayı, insan doğasına dair bilgiye sahip olmayı içermektedir. Yansıtıcı boyut ise bilişsel boyutun gelişiminden sonra ortaya çıkan ve yaşama ilişkin derin bilgi, sevgi ve farkındalığı ifade etmektedir ve olaylara farklı açılardan bakabilmeyi içermektedir. Üçüncü boyut olan duyuşsal boyut ise insanlara karşı sempati ve sevecen tavır geliştirme gibi duyguları içeren davranışları içermektedir (Ardelt, 2004). Ardelt (2009) bilgeliğin üç boyutunda erkekler ve kadınlar arasında anlamlı bir fark olmasa dahi, bilgeliğin boyutları ile cinsiyet değişkenine bakıldığında bilgeliğin bilişsel boyutlarında erkeklerin daha yüksek puan aldıkları, duyuşsal boyutta ise kadınların daha yüksek puan aldıklarını belirtmiştir. Treichler, Palmer, Wu, Thomas, Tu, Daly, Lee ve Jeste (2022) tarafından yürütülen çalışmada, yaşları 27-103 arasında olan toplam 659 katılımcı yer almış ve bilgelikle ilgili yapılar arasında cinsiyetin anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Analizlere göre kadınlar 3-Boyutlu Bilgelik Ölçeğinden (3D-WS) erkeklere göre daha yüksek puan alırken, San Diego Bilgelik Ölçeğine (SD-WISE) göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu raporlanmıştır. Aynı çalışmada kadın katılımcıların San Diego Bilgelik Ölçeğine (SD-WISE) göre şefkat ile ilgili alanlarda daha yüksek puan alırken erkek katılımcıların ise bilişsel alanlarda daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun kadın ve erkeklerin yaşam koşullarında kazandıkları farklı tecrübe ve yaşantılardan kaynaklandığı ifade edilmektedir (Glück ve arkadaşları, 2009). Achenbaum ve Orwoll (1991) da benzer şekilde bilgelik ile cinsiyet değişkeni arasında ilişki olmadığını ifade etmişlerdir.

Bilgelik; bireyin içinde var olduğu kültüre, koşula, şartlara bağlı olarak gelişip değişmektedir. Bilgelik; cinsiyet değişkeninden ziyade bireylerin yaşam tecrübelerine göre şekil almaktadır (Ardelt, 2004; Baltes ve Staudinger, 2000; Brown ve Greene, 2006; Chandler ve Holliday, 1990; Csikszentmihalyi and Rathunde 1990; Kunzmann ve Baltes, 2005; Webster, 2003). Kadınlar ve erkekler bilgeliliğin kazanımı açısından sosyo-kültürel faktörler ve biyolojik etmenlerin yön verdiği farklı görelî güçlere sahiplerdir (Treichler ve arkadaşları, 2022). Buradan yola çıkarak bilgeliliği kazanmanın, cinsiyet gibi biyolojik bir değişkene indirgemenin doğru olmayacağı ve bilgeliliğin yaşam içerisinde deneyim ve tecrübeler sonucunda kazanılan edinimlere dayandırılabilceğini söylemek mümkündür.

Bilgelik Performansının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşması

Yapılan araştırmada katılımcıların hem genel bilgelikten hem de öz bilgelikten aldıkları puanların ortalamalarında yaş değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Hem genel bilgelik hem de öz bilgelikle ilgili en düşük performansı 22-27 yaş grubunda yer alan katılımcılar göstermiştir. Benzer şekilde alanyazında da bilgeliliğin artan yaş ile arttığını ifade eden çalışmalar bulunmaktadır. Staudinger (1999) yaş ile bilgelik arasındaki ilişki göz önüne alındığında her bireyde artan yaş ile beraber bilgelik seyretmese de yüksek yaştan bilgeliliğin kazanılması için katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Reed ve Carstensen'in (2012) ise yaşlılıkta bilişsel performansı arttıran ve azaltan koşullar üzerine yaptığı çalışmanın bulgularına göre, yaşlılığın bilgelik ile ilişkili olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazına göre bireylerin yaşı, olgunlaşma düzeyi arttıkça duygusal ve bilişsel kapasitelerinin artması ile bilgece davranışları da artmaktadır (Taylor ve Bates, 2011). Ardelt (2003) bireylerin yaşının arttıkça kazandıkları tecrübeler ile bireysel olgunluğa yaklaştıklarını ifade etmektedir. Bireylerin farklı gelişim dönemlerinde karşılaştıkları yaşam problemleri ile baş etmeleri analitik düşünme, strateji geliştirme, deneyim kazanma ve tüm bunlardan hayat dersi çıkarma açısından önem taşımaktadır (Erçetin, 2007). Bu açıdan bireylerin sağlıklı yaş almaları ve kazandıkları deneyimler, bilgece yaş alma ile pozitif yönde ilişki göstermektedir (Ardelt, 2000). Yaşlanan her bireyin bilgelik kazandığını söylemek doğru değildir. Zaman içerisinde kazanılan deneyimler kişilik

özellikleri ile etkileşime girerek ortaya bilgelik çıkmaktadır (Tufan, 2012). Bu hususta bilgeliğin yaşlılığın doğal bir sonucu olmadığını söylemenin yanlış olmayacağı gibi (Erçetin, 2007) genç bir birey için de bilgeliğin söz konusu olabileceğini söylemek mümkündür (Tufan, 2012).

Yaş ve bilgiye dair çıkarımları ele alan araştırmalarda, bilgi işleme hızı ile ilişkilendirilen akıcı zekâ (Baltes ve Staudinger, 2000) ve deneyim ile ilişkilendirilen kristalize zekâ (Horn ve Cattell, 1967) üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalara göre 20-30 yaşlar arasında akıcı zekanın yüksek olduğu, 30'lu yaşlardan sonra akıcı zekanın düştüğü ve 60'lı yaşlarda en düşük seviyeye ulaştığı bulunmuştur. Kristalize zekâ, akıcı zekanın üzerine eklenen deneyimler ile açıklanmakta ve bu birikim ile beraber kristalize zekâ bilgelik ile ilişkilendirilmektedir (Horn, 1965; Horn ve Cattell, 1966; 1967). Horn ve Cattell (1966), bilgeliğin yaşamın erken dönemlerinde kazanılmaya başlandığını ve hastalık gibi bilişin ve bilgeliğin gelişimini sekteye uğratabilecek süreçlerle karşı karşıya kalınmadıkça yaşlılık döneminde bilgelik gelişiminin artmaya devam ettiğini öne sürmektedirler. Huang (2007) ise bu görüşü desteklemek ile birlikte yüksek seviyede akıcı zekaya sahip bireylerin, öğrenmeye açıklığının devam etmesi ile kristalize zekasının ve buna ilişkili olarak bilgelik performansının artacağını ifade etmektedir. Mickler ve Staudinger'in (2008), 20-40 yaş arasındaki 83 kişi ve 60-80 yaş arasındaki 78 kişi ile yaptıkları araştırmanın bulgularına göre; akıcı zekanın bilgelik gelişiminde gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde oldukça önemli role sahip olduğu, bununla birlikte kristalize zekanın ise yaşam olaylarını farklı perspektiflerden yorumlama, yargılama ve karar verme süreçlerinde önemli role sahip olduğu vurgulanmıştır. Ardelt (2000), erken yaşta kazanılan psikososyal becerilerin ilerleyen yaşlarda bilgelik gelişimine etki edeceğini belirtmiştir. Bu sebeple çocukluk ve erken yetişkinlik dönemlerinde psikolojik ve sosyolojik olarak desteklenerek yetişen bireylerin, uzun dönemde yaşam koşullarına ve kalitesine etki ederek yaşlılıkta bilgelik gelişimine etki ettiği ifade edilmektedir (Ardelt, 2000; Ardelt, 2008). Takahashi ve Overton (2002), 68 Amerikalı ve 68 Japon katılımcı ile yürüttükleri (yaş ortalaması 45.3 olan genç yetişkin grup ve yaş ortalamasının 70.1 olan yaşlı grup) çalışmanın bulgularına göre; farklı kültürlerde de yaşlı bireylerin bilgelik düzeylerinin genç yetişkinlere göre daha yüksek olduğu raporlanmıştır.

Hem öz bilgelik hem de genel bilgelik yaş ile pozitif yönde doğrusal bir ilişki göstermemektedir (Staudinger, 2019). Sneed ve Whitbourne, (2003) tarafından Eriksoncu anlamda öz-bilgeliğin bildirilmesi üzerine yapılan 34 yıllık boylamsal çalışmada; bilgelik puanlarının genç yetişkinlikte arttığını, 40 yaş civarında bir miktar düştüğünü ve sonra tekrar artmaya başladığını raporlamışlardır. Cohn ve Westenberg (2004), ego gelişiminin erken orta yaşta zirve yaparken daha sonra düştüğünü vurgulamışlardır. Buradan yola çıkarak alanyazında yaş ve bilgelik arasında ilişki olduğunu savunan birçok çalışma olduğu gibi, ilişkisiz olduğunu öne süren birçok çalışma olduğunu söylemek mümkündür. Bu tür bulguları yorumlarken bilgelik puanlarını yalnız yaş ile ilişkilendirmek doğru olmayacaktır, yorumlama sürecine toplumsal kısıtlamalarla eşzamanlı olarak yaşlılıkta olgunlaşma fırsatlarını, psikosoyal krizleri de dikkate almak gerekmektedir (Ryff ve Singer, 2006; Staudinger ve Kessler, 2009).

Bilgelik Performansı ve İyi Oluş Arasındaki İlişki

Mevcut araştırmada öz-bilgelik, genel bilgelik ve iyi oluş arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Çalışmaya dair verilerin covid-19 pandemi döneminde toplanması sebebiyle, bu sürecin iyi oluş düzeyine etkide bulunmuş olabileceği düşünülmektedir. Alanyazında bilgelik ve iyi oluş arasındaki ilişkiye dair bulgular pozitiften sıfıra hatta negatif ilişkiye uzanan farklı sonuçlar göstermektedir (Zacher ve Staudinger, 2018). Bilgelik ve iyi oluş arasındaki ilişki sezgisel anlamda pozitif olarak düşünülse de aslında iki değişken arasındaki ilişki bilgeliğin ve iyi oluşun tanımına ve ölçüm türüne bağlı olarak farklılık göstermektedir (Zacher ve Staudinger, 2018). İyi oluş ile bilgelik arasındaki ilişkiye dair sonuçların farklılaşmasının sebeplerinden biri ölçüm türlerinin farklılığı olarak bilgeliğin performansa dayalı ölçekler ya da öz-bildirime dayalı ölçeklerle ölçülmesidir. Öz-bildirime dayalı bilgelik ölçekleri, iyi oluş ile önemli ölçüde pozitif ilişki gösterirken, performansa dayalı bilgelik ölçeklerinin kullanıldığı araştırmalar öznel iyi oluş ile zayıf ilişkiler göstermekte ya da hiç ilişki göstermemektedir. Bu iki değişken arasındaki anlamlılığın kaynağı genel bilgelik puanları ile ilişkilendirilmektedir çünkü öz-bilgelik ile öznel iyi oluş arasında ilişki bulunmamaktadır (Mickler ve Staudinger, 2008, Zacher ve Staudinger, 2018). Buna

karşılık öz-bildirim ölçeklerinin kullanıldığı araştırmalarda ise bilgelik ile öznel iyi oluş arasında orta ve güçlü pozitif ilişkiler raporlanmıştır (Zacher ve Staudinger, 2018).

Alanyazındaki performansa dayalı bilgelik ölçekleri ile iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında ilk olarak Staudinger, Lopez ve Baltes (1997), tarafından 125 katılımcı ile genel bilgelik, zekâ, kişilik (Ryff'in altı psikolojik iyi oluş göstergesi) ve kişilikteki yapılar (yaratıcılık, bilişsel stil) incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre psikolojik iyi oluşun altı göstergesinden yalnız birinin (kişisel gelişim) genel bilgelikle ilişkili olduğu raporlanmıştır.

Helson ve Srivastava (2002) tarafından yürütülen boylamsal araştırmada 21 yaşında 141, 27 yaşında 99, 43 yaşında 108, 52 yaşında 105 ve 61 yaşında 110 katılımcı olmak üzere 21 ve 61 yaş arasındaki bireylerin bilgelik ve iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. İyi oluşu ölçmek üzere Kaliforniya Psikoloji Envanteri ve Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Bilgeliği ölçmek üzere ise hem öz-bildirim ölçeği hem de Berlin Bilgelik Paradigması kullanılmış ve iki ölçeğin ortalaması alınmıştır. Sonuçlara göre 21 yaşında öznel iyi oluş ile bilgelik arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r = -0.415$), 21 ile 61 yaşlar arasında ise bireylerin öznel iyi oluşunda değişim olsa dahi yine de anlamlı bir ilişki olmadığı ($r = -0.003$) sonucuna ulaşılmıştır.

Grossmann, Na, Varnum, Kitayama ve Nisbett (2013) tarafından yapılan araştırma 25-40, 41-59, 60-90 yaş gruplarından oluşan 241 katılımcı ile yürütülmüş; bilgelik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki incelenmiştir. Bilgeliği ölçmek için prosedürel ölçeklerden Michigan Bilgelik Çalışması (Grossmann, ve arkadaşları, 2010) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları bilgece muhakeme ile iyi oluş arasında yaşlı yetişkinlerde anlamlı ilişkili olduğu, genç yetişkinler arasında ise anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını göstermiştir. Yaşın bilgece muhakeme ve iyi oluş arasındaki dolaylı etkisi; orta yaşlı bireyler ($B = .297$, $SE = .159$, $t = 1.86$, $p = .06$) ve daha yaşlı yetişkinlerde ($B = .518$, $SE = .208$, $t = 2.49$, $p < .01$) anlamlı iken daha genç yetişkinler için ($B = .076$, $SE = .218$, $t < 1$, ns.) anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Precher ve arkadaşlarına (2007) göre bilgece muhakeme ve yaş; iyi oluş üzerinde; orta yaşlı bireyler ($Z = 1.90$, $p = .057$) ve daha yaşlı yetişkinlerde ($Z = 2.43$, $p = .015$) etkili iken daha genç yetişkinler için ($Z =$

1.24) etki azalmaktadır. Bilgece muhakeme ile iyi oluş arasındaki ilişkide, yaşlı yetişkinler arasında ilişki daha güçlüyken genç yetişkinler arasında ilişki olmadığı ve yaşınl iyi oluş üzerindeki etkisine bilgece akıl yürütmenin kısmen aracılık ettiğı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan yola çıkarak bilgece muhakemenin yaşamda olumlu duygular ile daha fazla ilişkili olmadığı ve bilgece akıl yürüten insanların kronik olarak pozitif insanlar olmaktan ziyade memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Grossmann, ve arkadaşları, 2013). Performans ölçeklerinden farklı olarak öz-bildirim ölçekleri ile Mansfield ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları çalışmada bilgelik ve psikolojik iyi oluş arasında ilişki olmadığı raporlanmıştır.

Mickler ve Staudinger (2008), 83 genç ve 78 yaşlı yetişkin; 161 kişi ile yürüttükleri araştırmada performansa dayalı bilgelik (genel bilgelik ve öz-bilgelik) ile öznel iyi oluşun göstergeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Öz-bilgelikle, öznel iyi oluşu göstergelerinden hiçbirisi arasında ilişki bulunamamıştır. Öznel iyi oluş göstergelerinden, yaşam memnuniyeti alt boyutu $r = -0.06$, negatif duygular $r = 0.04$, pozitif duygular $r = 0.09$, vicdanlılık $r = -0.11$, uyumluluk $r = 0.05$, psikolojik iyi oluş $r = 0.05$ düzeyinde anlamlı ilişki olmadığı sonucu raporlanmıştır. Genel bilgelikle, öznel iyi oluş göstergeleri arasında; yaşam memnuniyeti alt boyutu $r = -0.20$, negatif duygular $r = 0.06$, pozitif duygular $r = 0.11$, vicdanlılık $r = -0.08$, uyumluluk $r = 0.07$, psikolojik iyi oluş $r = 0.02$ olmak üzere yalnız yaşam memnuniyeti alt boyutunda orta düzeyde ilişki bulunduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak öz-bilgelige ulaşmak için öznel iyi oluşun yeterli bir koşul olmadığı sonucuna varılmıştır (Mickler ve Staudinger, 2008). Ayrıca aynı çalışmaya göre öz-bilgelikle ilgili varyansın %1.10'unu öznel iyi oluş açıklarken, varyansın %6.80'ini kişilik olgunluğu açıklamaktadır. Genel bilgelikte ise varyansın %7.70'i öznel iyi oluş ile açıklanırken, %5.80'i kişilik olgunluğu ile açıklanmıştır. Buradan yola çıkarak kişilik olgunluğu ile öz bilgeliğin ilişkili kavramlar olduğunu söylemek mümkündür. Öz-bilgelinin öznel iyi oluş ile anlamlı düzeyde ilişki göstermemesinin sebebi ise öz bilgeliğin olumsuz duygulara yol açabilen eleştirel bir öz-yansıtmayı içermesi olarak ifade edilmektedir (Strack, Schwarz ve Gschneidinger, 1985). Eleştirel öz-yansıtmaya, öznel iyi oluşu düşüren olumsuz olaylarla ve duygusal durumlarla başa çıkma, öz-bilgelige ulaşmak için önem arz etmektedir (Zacher ve Staudinger, 2018). Kişisel yaşam olayları öz-bilgelinin gelişimine katkı sağlaması sebebiyle (Mickler ve Staudinger, 2008) olumsuz yaşantılar öznel iyi oluşu düşürebilmektedir, buradan yola

çıkarak öz-bilgelik ile öznel iyi oluş arasında ilişki olmamasının sebebinin buradan kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Wink ve Helson'un (1997), bilgeliği performans ölçeği olan Pratik Bilgelik Ölçeği (PWS) ve Aşkın Bilgelik Derecelendirmesi (TWR) ile ölçtükleri çalışmanın sonuçları; bilgelik ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını (PWS; $r = 0.16$, TWR; $r = 0.15$) göstermektedir.

Glück ve arkadaşları (2013), tarafından yapılan bir araştırmada, 47 kişilik aday bilge ve 123 kişilik kontrol grubu ile hem öz-bildirim hem de performans ölçümleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları Berlin Bilgelik Paradigması ile ölçülen performansa dayalı genel bilgeliğin Ryff'in kişisel gelişim ($r = 0.173$) ve kendini kabule ($r = 0.003$) ilişkin psikolojik iyi oluş göstergeleri ile ilişkili olmadığını göstermiştir. Aynı çalışmanın öz bildirim ölçekleri ile ölçülen bilgelik puanları ile psikolojik iyi oluş göstergeleri arasında anlamlı ilişkinin bulunduğu raporlanmıştır (SAWS; kişisel gelişim ($r = 0.282$), kendini kabul ($r = 0.170$), 3D-WS kişisel gelişim ($r = 0.591$) ve kendini kabul ($r = 0.413$), ASTI kişisel gelişim ($r = 0.222$) ve kendini kabul ($r = 0.327$)).

Wink ve Staudinger (2015), 163 yaşlı kadın ve erkek örneklemden oluşan araştırmalarında performansa dayalı ölçümlerden Berlin Bilgelik Paradigması kullanılmış ve genel bilgelik ile kişilik gelişimi, kişilik uyumu ve üretkenlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özetle, bilgelik için gerekli ancak yeterli bir koşul olmayan öznel iyi oluş ile performansa dayalı genel ve öz-bilgeliğin ya hiç ilişki göstermediği ya da yalnızca zayıf ilişkiler gösterdiği görülmektedir. Psikolojik iyi oluşun ise olgunlaşma ile ilgili bileşeni, performansa dayalı bilgelik ölçekleriyle önemli ilişkiler göstermektedir (Zacher ve Staudinger, 2018). Buna karşılık öz-bildirime dayalı bilgelik ölçekleri ile ölçülen bilgelik puanları ve iyi oluş arasındaki ilişkiye bakıldığında iki değişken arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin Bergsma ve Ardelt'in (2012) 7037 katılımcı ile yürüttükleri çalışmanın sonuçlarına göre bilgeliğin (3D-WS) yansıtıcı boyutu ile hedonik

mutluluk arasında pozitif ilişki olduğunu görülmektedir. Ardelt ve Edwards (2015) yaptıkları araştırmaya göre yaş ortalaması 71 olan 156 yaşlı toplum sakini ve yaş ortalaması 77 olan huzur evi sakini ile öz bildirime dayalı bilgelik ölçeği (3D-WS) üzerinden topladıkları verilere göre bilgelik ve öznel iyi oluş arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bilgelik ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik çalışmalara bakıldığında performansa dayalı bilgelik ölçümleri ile öznel iyi oluş arasında küçük bir ilişki olduğu, psikolojik iyi oluş ile ilişki göstermediği görülmüştür. Performansa dayalı bilgelik ölçeklerinden öz-bilgelik, öznel iyi oluş ile anlamlı ilişki göstermezken genel bilgelik anlamlı ilişki göstermektedir. Bu sonuç başkalarına tavsiye vermenin öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Zacher ve Staudinger, 2018). Bu yorum psikolojik iyi oluşun olgunluk boyutlarının öz-bilgelikle güçlü şekilde ilişkili olduğu bulgusunu desteklemektedir (Mickler ve Staudinger, 2008).

Diğer yandan performansa dayalı bilgelik ile öz bildirime dayalı bilgelik ölçümleri arasındaki fark, uyum ve büyüme arasındaki farkın konusudur. Büyümeye yönelik kişilik olgunlaşması performansa dayalı bilgelik ölçekleri ile temsil edilirken; uyuma yönelik kişilik olgunlaşması genellikle öz bildirim bilgelik ölçekleri ile temsil edilmektedir (Staudinger ve Glück, 2011). Kişilik olgunlaşmasının, uyuma ve büyüme yönelik farklı yönleri bilgelik ve öznel iyi oluş arasındaki çelişkili bulguları açıklığa kavuşturabilir (Staudinger ve Kunzmann, 2005). Uyum; kişilik özellikleri (vicdanlılık ve uyumluluk vb) ile öznel iyi oluşun ortak göstergelerini (yaşam doyumu ve duygusal denge) içermektedir. Büyüme ise deneyime açık olmayı ve psikolojik iyi oluşun belirli boyutlarını (özerklik, kişisel gelişim ve yaşam amacı) içermektedir (Ryff ve Keyes, 1995). Bilgelik araştırmaları bilgeliğin uyumdan çok büyüme ile güçlü şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Staudinger ve Glück, 2011; Sternberg ve Jordan, 2005; Wink ve Staudinger, 2015). Bu görüş psikolojik iyi oluşun olgunluk yönlerinin öz-bilgelik ile güçlü şekilde ilişkili olduğu bulgusunu desteklemektedir (Mickler ve Staudinger, 2008). Olgunluğun göstergeleri olmaları sebebiyle; ego gelişimi, belik kavramı olgunluğu, psikolojik iyi oluşun olgunlukla ilgili boyutları (kişisel gelişim, yaşamın amacı vb.) ve öz-bilgelik arasında pozitif korelasyon beklenen bir durum olarak ifade edilmektedir

(Mickler ve Staudinger, 2008). Kişilik olgunluğuna dair alanyazın incelemelerine dayanarak, kişinin kendi çıkarları ile toplumun refahı eşgüdümlü olarak gerçekleştirildiğinde kişilik olgunluğuna ulaşılmaktadır (Mickler ve Staudinger). Buradan yola çıkarak öz-bilgeliliğin, kişilik olgunluğunun bir göstergesi olduğu yorumunda bulunmaktadır (Staudinger ve Kunzman, 2005).

Genel bilgelik ile öz bilgelik ortak bir payda da buluşsalar da öz bilgelik yaşamın kişisel yönleriyle ilgili olup öznel iyi oluştan büyük derecede bağımsızdır (Mickler ve Staudinger, 2008). Bilgelik kazanımının, zorlu olumsuz yaşam olaylarının üstesinden gelmenin sonucu olabileceği düşünülmektedir (Mickler ve Staudinger, 2008; Staudinger ve arkadaşları, 2005). Yaşam trajedileri hakkında bilgiye sahip olan bireylerin bilgelik puanlarının daha yüksek çıkması, bilgelik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin zayıf ya da anlamsız çıkmasını açıklamaktadır. Zor durumlar hakkında geniş bilgiye sahip olan insanların bu bilgi yelpazesini kişisel deneyimlerinden öğrendikleri düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak daha fazla dramatik yaşama tanıklık etmeleri sebebiyle bilge kişilerin kronik olarak pozitif olmaktan ziyade daha memnun kişiler olduğu yorumu yapılmaktadır (Mickler ve Staudinger, 2008, Kunzman ve Baltes, 2003).

Diğer taraftan öz-bildirim ölçekleri ise iyi oluş ile bilgelik arasında pozitif ilişki göstermektedir. Performansa dayalı bilgelik ölçeği kullanılan araştırmalarda bilgelik ve iyi oluş arasında ya zayıf ilişki bulunmuş ya da hiç ilişki bulunamamışken, öz bildirime dayalı bilgelik ölçekleri ile yapılan araştırmalarda bilgelik ve öznel iyi oluş arasında orta veya güçlü pozitif düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Bunun sebebi öz-bildirime dayalı bilgelik ölçeklerinde yüksek puan alan kişilerin sosyal olarak arzu edilen yanıtları veren kişiler olabileceği ve bu sebeple öz-bildirim ölçekleri ile öznel iyi oluşun pozitif ilişkiler bildirebileceği olarak açıklanmaktadır (Zacher ve Staudinger, 2018). Bu veri, çoğu çalışmada neden öz-bildirim ölçekleri ile öznel iyi oluş arasında ilişki pozitif bulunurken, performansa dayalı ölçekler ile psikolojik iyi oluş arasında ilişkinin olmadığını açıklamaktadır.

Sonuç olarak yapılan çalışmalar bilgeliliğin mutlulukla birlikte gelmediğini, bilgeliliğin kişilik gelişiminin ve anlamlı bir yaşamın göstergesi olduğunu göstermektedir

(Staudinger ve Glück, 2011). Özellikle de öz-bilgeliğin gelişimi kişinin olumsuz zor olayların üstesinden gelmesi sonucu oluşmuş olabileceği, bu sebeple pozitif duygulanım ile ilişkisiz çıkmasının olağan (Mickler ve Staudinger, 2008; Staudinger ve arkadaşları, 2005) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öznel iyi oluş, kişinin kendisi ve hayatı üzerine düşünmesine izin verecek kaynaklara sahip olması için minimum düzeyde gerekli (Murray, 1938; akt; Mickler ve Staudinger, 2008) belirli bir düzeyin üzerindeki öznel iyi oluş, öz-bilgeliğin gelişimine katkı sağlamamaktadır (Mickler ve Staudinger, 2008). Günlük yaşamda hayatın temel pragmatığı için öznel iyi oluş temel düzeyde gerekli ancak öz bilgelik için yeterli olmayan ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır (Staudinger ve Kunzmann, 2005). Bu sebeple öz-bilgelik ile öznel iyi oluş arasında doğrusal değil eğrisel korelasyon beklenmektedir (Mickler ve Staudinger, 2008).

Genel Bilgelik Performansı ile Öz-Bilgelik Performansı Arasındaki İlişki

Yapılan araştırmada genel bilgelik ile öz bilgelik arasında ($r = 0.907$) çok yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Genel bilgeliğin boyutları olan yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi ile öz-bilgelik arasında da çok yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca bireylerin kendi yaşamları ile ilgili aldıkları kararların, başkalarının sorunlarına verdikleri tavsiyelerden daha iyi olup olmadığı incelenmiştir. Ölçümler sonucu katılımcılara ait öz bilgelik puan ortalamaları ($\bar{x} = 3.73$) daha düşükken, genel bilgelik puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.09$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç alanyazındakine benzer şekilde bu iki tür bilgeliğin bağımsız olmayıp ilişkili değişkenler olduğu ($r = 0.907$) ve bu iki tür bilgeliğin bir kişide aynı derecede çakışmadığını göstermektedir. Kişilerin öz-bilgelik puanlarının genel bilgelik puanlarından daha düşük olması alanyazında birinci ve üçüncü kişinin ontolojisi ile açıklanmaktadır (Staudinger ve Glück, 2010). Birinci kişinin ontolojisi bireylerin kendilerine dair içgörü ve deneyimlerine dayanırken üçüncü kişinin ontolojisi gözlemci bakış açısına dayanmaktadır (Searle, 1992). Sonuç olarak bireylerin kendi bakış açılarının doğruluğuna dair keskin olmalarının, duygularının, kişisel çatışmalarının bilgece akıl yürütmeye engel olduğu (McGregor, Zanna, Holmes ve Spencer, 2001) buna karşılık bireylerin, diğer insanların problemleri hakkında akıl yürütürken önyargılarından arınık ve farklı bakış açıları ile olayı değerlendirme yetisine sahip oldukları ve bunun da bilgece akıl yürütmeyi

kolaylaştırdığı savunulmaktadır (Pronin, 2008). Taylor ve Brown (1988) kendimiz hakkındaki duygu ve düşüncelerimizin, özsaygımızı korumayı amaçlayan bir dizi öz değerlendirme yargısına tabi olduğunu vurgulamaktadır. Kahneman ve Tversky (1973) yaptıkları araştırmada bireylerin kendi hayatları ile ilgili planlamalar söz konusu olduğunda daha iyimser olurken, başkalarının yaşamı ile ilgili planlamalarda daha az iyimser oldukları görülmüştür. Bunun altında yatan mekanizma bireylerin kendi yaşamlarına dair tahminlerde bulunurken niyetlerine odaklanırken, üçüncü kişiler için yaptıkları tahminlerde daha fazla bilgiyi dikkate alarak bir değerlendirmede bulunmaları olarak ifade edilmiştir (Buehler, Griffin ve Ross, 1994). Mickler ve Staudinger (2008) yürüttükleri çalışmada Bremen Öz-Bilgelik Performans Ölçeğini uygulamış ve katılımcıların genel bilgelik puanlarının, kişisel bilgelikten daha yüksek olduğu sonucunu raporlamışlardır. Grossmann ve arkadaşları (2010), tarafından yapılan çalışmada Berlin Bilgelik Paradigmasına benzer şekilde bir protokol uygulanarak katılımcıların bilgelik performans puanları alınmış ve yapılan çalışmada bir arkadaşla (diğer odak) ya da kişinin kendisiyle (kendine odaklanma) ilgili bir sosyal ikilem kullanılarak genel bilgelik ve öz bilgelik performans düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmaya göre, katılımcıların diğer odak koşulundaki ikileme verdikleri yanıtların, kendine odaklanma yanıtlarından daha yüksek performans seviyesi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Staudinger, 2019). Bu sonuçlar Mickler ve Staudinger (2008) tarafından bildirilen sonuçları destekler şekilde öz bilgelik performansının genel bilgelikten daha zor kazanıldığını ve daha düşük performans gösterdiğini sunmuştur. Alanyazındaki bu çalışmalar kişilerin, başkalarının yaşam problemleri ile ilgili daha bilgece muhakemeler yapıp akıl yürütürken kendi, problemleri ile ilgili bilgece muhakeme ve akıl yürütmenin daha zor olduğunu desteklemektedir. Staudinger (2019) genel bilgeliğin öz bilgelikten daha yüksek olmasının beklendiğini ve bu iki bilgelik türünün ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmaya dair elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Bu araştırmada bireylerin bilgelige dair performansını ölçmek amacıyla öğretim elemanlarından performansa dayalı ölçümler alınmıştır, aynı katılımcılara ait iyi oluş düzeylerini ölçmek için ise öz-bildirim ölçeklerinden Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Alanyazında bilgelik; genel bilgelik ve öz-bilgelik olmak üzere iki çizginin takibindedir mevcut araştırmada da bilgelige dair hem genel bilgelik hem de öz-bilgelik performansları ölçülmüştür. Ölçümler sonucu bireylerin kendi yaşamları ile ilgili aldıkları kararların, başkalarının sorunlarına göre verdikleri tavsiyelerden daha iyi olup olmadığı incelenmiştir. Çıkan sonuçlar anlamlı bir fark olmasa da bireylerin öz bilgelik puanlarının daha düşük çıkarken, genel bilgelik puanlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca yapılan araştırmada bilgelik performansının yaşa ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir. Berlin Bilgelik Paradigmasının yaşam planlaması ve yaşam değerlendirmesi boyutlarında araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Bremen Paradigması öz-bilgelige verilen puanların ortalamalarında da benzer şekilde araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Kadın ve erkek katılımcıların hem genel bilgelige hem de öz-bilgelige dair performanslarında kadın katılımcıların çok düşük farkla daha yüksek performans sergiledikleri görülmüştür ancak bu fark anlamlı bir farklılık olmayıp her iki cinsiyetin puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu sonucu çıkmıştır. Yaş ve bilgelik arasındaki ilişkiye bakıldığında ise hem genel bilgelik hem de öz-bilgelik alanlarında katılımcıların bilgelik performansı ve yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu ve her iki bilgelik türünde de en düşük performansın 22-27 yaş grubu arasında, en yüksek performansın ise 34-45 yaş grubu arasında olduğu görülmüştür. Son olarak

bilgelik ile iyi oluş arasındaki ilişkiye bakıldığında mevcut araştırmada hem genel bilgelik hem de öz-bilgelik ile iyi oluş arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

- 1) Yapılan çalışmada örneklem olarak öğretim üyeleri ve görevlileri seçilmiştir. Farklı eğitim seviyesi ve mesleklerden katılımcılar ile aynı çalışmanın yapılması bulguların genellenebilirliğine katkı sağlayacaktır.
- 2) Bu çalışma 22-45 yaş aralığındaki katılımcılar ile yürütülmüştür. Bilgelige dair performans ölçümlerinin 45 yaş üzeri katılımcılar ile de yapılmasının alana olumlu katkılar sunacağı düşünülmektedir.
- 3) Bilgelikle ilgili boylamsal çalışmaların yapılması, gelişim dönemlerine göre bilgelik gelişimini ve bilgeliğin kazanımını etkileyen faktörlerin detaylı incelemesi açısından alana katkı sunacaktır.
- 4) Bu araştırmada bilgelige dair ölçüm yapabilmek için performans ölçümü alınmıştır ve bu ölçümler 30 kişi ile sınırlı kalmıştır. Performans ölçümlerinin toplaması, transkripsiyona dökülmesi ve puanlanması zor ve meşakkatli bir süreci gerektirmesi sebebiyle daha büyük ekiplerle çalışılması önerilmektedir.
- 5) Türkiye’de bilgelikle ilgili çalışmaların nadir olması ve bilgelikle ilgili performans ölçümüne dair bir çalışmanın olmaması sebebiyle, performans ölçümlerine dair çalışmaların artırılması önerilmektedir.
- 6) Alana katkı sunacağı düşünülmesi ve kendi kültürümüze ait bilgelik ölçüm aracı olmaması sebebiyle performansa dayalı bilgelik ölçeklerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

- 7) Bilgelik standart kişilik testleri ya da geleneksel psikometrik zekâ testleri ile ölçülemeyecek kadar zengin ve kapsamlı bir yapı olması sebebiyle; psikologlar ve psikolojik danışmanlar, bireylerin bilgelik düzeyini ölçmek için performans ölçeklerinden faydalanabilirler.
- 8) Öz-bilgelik ve genel bilgelik arasındaki ayrıma ilişkin çalışmaların arttırılması farklı bilgelik türlerinin kavramsallaştırılması adına psikoloji literatürü için oldukça önemli olacaktır.
- 9) Son olarak hem öz-bilgeliğin hem de genel bilgeliğin gelişimini olumlu yönde destekleyecek çalışmalar bilgeliğe ihtiyaç duyulan günümüzde önemli bir hedef olacaktır.

KAYNAKLAR

Abukan, B. (2014). *Maslowun ihtiyaclar hiyerarsisi kuramina göre kendini gerceklestirme ve bilgelik iliskisi: Yaşlılar üzerinde bir araştırma* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Achenbaum, W. A., & Orwoll, L. (1991). Becoming wise: A psycho-gerontological interpretation of the Book of Job. *The International Journal of Aging and Human Development*, 32(1), 21-39.

Aldwin, C. M. (2009). Gender and wisdom: A brief overview. *Research in Human Development*, 6(1), 1-8.

Alexander, C. N., & Langer, E. J. (Ed.). (1990). *Higher stages of human development: Perspectives on adult growth*. Oxford University Press.

Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. Holt, Reinhart & Winston.

Anderson, J. R. (1987). Skill acquisition: Compilation of weak-method problem situations. *Psychological review*, 94(2), 192.

Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. Jossey-bass.

Ardelt, M. (1997). Wisdom and life satisfaction in old age. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 52(1), 15-27.

Ardelt, M. (2000). Intellectual versus wisdom-related knowledge: The case for a different kind of learning in the later years of life. *Educational Gerontology*, 26(8), 771-789.

Ardelt, M. (2003). Empirical assessment of a three-dimensional wisdom scale. *Research on aging*, 25(3), 275-324.

Ardelt, M. (2004). Wisdom as expert knowledge system: A critical review of a contemporary operationalization of an ancient concept. *Human development*, 47(5), 257-285.

Ardelt, M. (2008). Being wise at any age. S. J. Lopez (Ed.). *Positive psychology: Exploring the best in people, volume 1: Discovering human strengths* içinde (s. 81-108). Westport, C.T: Praeger.

Ardelt, M. (2009). How similar are wise men and women? A comparison across two age cohorts. *Research in Human Development*, 6(1), 9-26.

Ardelt, M. (2011). Wisdom, age, and well-being. In *Handbook of the psychology of aging* (s. 279-291). Academic Press.

Aristoteles, (2002). *Nikomakhos'a Etik*. Saffet Babür (çev.). Ankara: BilgeSu Yayınları.

Aristoteles. (2012) *Poietika*. Nazile Kalaycı (çev.). Ankara: Pharmakon Kitap.

Assmann A., (1994). Whole some knowledge: Concepts of wisdom in a historical and cross-culturalperspective. In *Life-Span Development and Behavior*, ed. DL Featherman, RM Lerner, M Perlmutter, s. 187–224. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Audi, R. (1999). The Cambridge dictionary of philosophy.

Baltes, P. B. (1987). Theoretical propositions of life-span developmental psychology: On the dynamics between growth and decline. *Developmental Psychology*, 23(5), 611–626

Baltes, P. B. (1999). Age and aging as incomplete architecture of human ontogenesis. *Zeitschrift fur Gerontologie und Geriatrie*, 32(6), 433-448.

Baltes, P. B. ve Smith, J. (1990). Toward a psychology of wisdom and its ontogenesis. R. Sternberg (Ed.), *Wisdom: Its nature, origins and development* içinde (s. 87-120). Cambridge: Cambridge UniversityPress.

Baltes, P. B. ve Staudinger, U. M. (1993). The search for a psychology of wisdom. *Current Directions in Psychological Science*, 2(3), 75-81.

Baltes, P. B. ve Staudinger, U. M. (2000). Wisdom: A metaheuristic (pragmatic) to orchestrate mind and virtue toward excellence. *American Psychologist*, 55(1), 122-136.

Baltes, P. B., & Smith, J. (1990). The psychology of wisdom and its ontogenesis. R. J. Sternberg (Ed.), *Wisdom: Its nature, origins, and development* içinde (s. 87–120). Cambridge: Cambridge University Press.

Baltes, P. B., & Smith, J. (2004).. Lifespan psychology: From developmental contextualism to developmental biocultural co-constructivism. *Research in Human Development*, 1(3), 123–143.

Baltes, P. B., & Smith, J. (2008). The fascination of wisdom: Its nature, ontogeny, and function. *Perspectives on Psychological Science*, 3(1), 56–64.

Baltes, P. B., & Staudinger, U. M. (1993). The search for a psychology of wisdom. *Current directions in psychological science*, 2(3), 75-81.

Baltes, P. B., & Staudinger, U. M. (2000). Wisdom: A metaheuristic (pragmatic) to orchestrate mind and virtue toward excellence. *American Psychologist*, 55(1), 122–136.

Baltes, P. B., Dittmann-Kohli, F., & Dixon, R. A. (1984). New perspectives on the development of intelligence in adulthood: Toward a dual-process conception and a model of selective optimization with compensation. *Life-span development and behavior* içinde (s. 33-76). Academic Press.

Baltes, P. B., Glück, J. Ve Kunzmann, U. (2002). Wisdom: its structure and function in regulating successful lifespan development. C. Snyder ve S. Lopez, (Ed.). *Handbook of positive psychology* içinde (s. 327–347). New York: Oxford University Press.

Baltes, P. B., Staudinger, U. M., Maercker, A., & Smith, J. (1995). People nominated as wise: a comparative study of wisdom-related knowledge. *Psychology and aging*, 10(2), 155.

Bangen, K. J., Meeks, T. W., & Jeste, D. V. (2013). Defining and assessing wisdom: A review of the literature. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 21(12), 1254-1266.

Baytemir, K. (2016). Ergenlikte ebeveyn ve akrana bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide kişilerarası yeterliğin aracılığı. *Eğitim ve Bilim*, 41(186), 69-91.

Benedikovicová, J. ve Ardelt, M. (2008). The three-dimensional wisdom scale in cross-cultural context: A comparison between American and Slovak college students. *Studia Psychologica*, 50(2), 179-190.

Bergsma, A., & Ardelt, M. (2012). Self-reported wisdom and happiness: An empirical investigation. *Journal of Happiness Studies*, 13(3), 481-499.

Birren, J. E., & Fisher, L. M. (1990). The elements of wisdom: Overview and integration. R. J. Sternberg (Ed.), *Wisdom: Its nature, origins, and development* içinde (s. 317 – 332). New York: Cambridge University Press.

Blück, S. ve Glück, J. (2005). From the inside out: people's implicit theories of wisdom. R. J. Sternberg ve J. Jordan (Ed.). *A handbook of wisdom: Psychological perspectives* içinde (s. 84-109). New York: Cambridge University Press.

Bradburn, N. M. (1969). The structure of psychological well-being.

Brienza, J. P., Kung, F. Y., Santos, H. C., Bobocel, D. R., & Grossmann, I. (2018). Wisdom, bias, and balance: Toward a process-sensitive measurement of wisdom-related cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 115(6), 1093.

Brown, S. C. (2004). Learning across the campus: How college facilitates the development of wisdom. *Journal of College Student Development*, 45(2), 134-148.

Brown, S. C. ve Greene, J. A. (2006). The wisdom development scale: Translating the conceptual to the concrete. *Journal of College Student Development*, 47(1), 1-19.

Brugman, G. (2006). Wisdom and aging. J.E. Birren ve K.W. Schaie (Ed.), *Handbook of the psychology of aging* içinde (s. 445– 476). Amsterdam, The Netherlands: Academic Press.

Buehler, R., Griffin, D., & Ross, M. (1994). Exploring the "planning fallacy": Why people underestimate their task completion times. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3), 366–381.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). Örneklem yöntemleri.

Chandler, M. J., & Holliday, S. (1990). Wisdom in a postapocalyptic age. R. J. Sternberg (Ed.), *Wisdom: Its nature, origins and development* içinde (s. 121-141).

Clayton, V. P., & Birren, J. E. (1980). The development of wisdom across the life span: A reexamination of an ancient topic. *Life-span development and behavior*, 3, 103-135..

Clayton, V. P., & Birren, J. E. (1980). The development of wisdom across the life span: A reexamination of an ancient topic. In P. B. Baltes & O. G. Brim Jr. (Ed.), *Life-span development and behavior* içinde (Vol. 3, s. 103–135). New York: Academic Press.

Cohen, R. J., & Swerdlik, M. E. (2010). *Psychological testing and assessment*. New York: McGraw-Hill Higher Education

Cohn, L. D., & Westenberg, P. M. (2004). Intelligence and maturity: Meta-analytic evidence for the incremental and discriminant validity of Loevinger's measure of ego development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(5), 760–772.

Creswell, J. W. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Sage Publications, Inc

Creswell, J. W. 2003. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 2. ed. Thousand Oaks, CA: Sage.

Csikszentmihalyi, M. ve Rathunde, K. (1990). The psychology of wisdom: An evolutionary interpretation. R. J. Sternberg (Ed.). *Wisdom: Its nature, origins, and development* içinde (s. 25-51). New York: Cambridge University Press

Curnow T. (1999). *Wisdom, Intuition and Ethics*. Aldershot, UK: Ashgate

Dahlsgaard, K., Peterson, C. ve Seligman, M. E. (2005). Shared virtue: The convergence of valued human strengths across culture and history. *Review of General Psychology*, 9(3), 203-213.

Danvers, A. F., O'Neil, M. J., & Shiota, M. N. (2016). The Mind of the “Happy Warrior”: Eudaimonia, Awe, and the Search. *Handbook of Eudaimonic Well-Being*, 323-335.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). “Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life’s domains”: Correction to Deci and Ryan (2008). *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 49(3), 262.

Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.

Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.

Diener, E. (2003). What is positive about positive psychology: The curmudgeon and Pollyanna. *Psychological Inquiry*, 14(2), 115-120.

Diener, E. ve Diener, C. (1996). Most people are happy. *Psychological Science*, 7(3), 181-185.

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. ve Smith, H. E. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.

Dittmann-Kohli, F., & Baltes, P. B. (1990). Toward a neofunctionalist conception of adult intellectual development: Wisdom as a prototypical case of intellectual growth. In: *Higher stages of human development* (s. 54–78). New York: Oxford University.

Doğan, U. (2016). Lise öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanımının mutluluk, psikolojik iyi-oluş ve yaşam doyumlarına etkisi: Facebook ve Twitter Örneği. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 217-231.

Dörner, D. (1986). Diagnostik der operativen Intelligenz [Diagnosis of operative intelligence]. *Diagnostica*, 32(4), 290–308.

Erçetin, Ş. Ş. (2007). *Bilgece yaş almak. Yaşlılık rehberi*, Yayınlanmamış makale. 24 Şubat 2013, [http://www.yaslilikrehberi.org/yapilan-diger -arastirmalar/bilgece-yas almak.aspx](http://www.yaslilikrehberi.org/yapilan-diger-arastirmalar/bilgece-yas almak.aspx)

Erdem, Ş., (2019). *Üstün yeteneklilerin iyi oluşunda bilgelik, değerler ve benlik kavramının rolü*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat.

Ericsson, K. A., & Simon, H. A. (1984). *Protocol analysis: Verbal reports as data*. the MIT Press.

Erikson, E. H. (1959). *Identity and the life cycle*. New York: International University Press.

Eryılmaz, A. (2011). Yetişkin öznel iyi oluş bağlamında birincil ve ikincil yetenekler

Etezadi, S., & Pushkar, D. (2013). Why are wise people happier? An explanatory model of wisdom and emotional well-being in older adults. *Journal of happiness studies*, 14(3), 929-950. doi:10.1007/s10902-012-9362-2

Fengyan, W. ve Hong, Z. (2012). A new theory of wisdom: Integrating intelligence and morality. *Online Submission*, 2(1), 64-75.

Ferrari, M. ve Guthrie, C. E. (2014). Positive education and teaching for wisdom. *The Wiley Blackwell Handbook of Positive Psychological Interventions*, 213-231.

Ferrari, M. ve Potworowski, G. (2008). *Teachingforwisdom: Crossculturalperspectives on fosteringwisdom*. New York: Springer.

Freud, S. (2001). Haz ilkesinin ötesinde ben ve id (çev. A. Babaoğlu). *İstanbul: Metis Yayınları*.

Fromm, E. (1994). Erdem ve Mutluluk,(çev. Ayda Yörükan). *Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul*.

George, D., & Mallery, P. (2010). SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference (10. Baskı). *GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc, 10*.

Gilman, R., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2000). A first study of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale with adolescents. *Social Indicators Research, 52*(2), 135-160.

Glück, J., König, S., Naschenweng, K., Redzanowski, U., Dorner, L., Straßer, I., & Wiedermann, W. (2013). How to measure wisdom: Content, reliability, and validity of five measures. *Frontiers in psychology, 4*, 405.

Glück, J., Strasser, I., & Bluck, S. (2009). Gender differences in implicit theories of wisdom. *Research in human development, 6*(1), 27-44.

Greene, J. A. ve Brown, S. C. (2009). The wisdom development scale: Further validity investigations. *The International Journal of Agingand Human Development, 68*(4), 289–320.

Greenwald, A. G. ve Pratkanis, A. R. (1984). The self. R. S. Wyler ve T. K. Srull (Ed.). *Handbook of social cognition* içinde (s. 129-178). Hillsdale, NJ: Erlbaum

Grimm, J., & Grimm, W. (1984). *Deutsches Wörterbuch*. Munich, Germany: Deutscher Taschenbuch-Verlag.

Grossmann, I., Na, J., Varnum, M. E. W., Kitayama, S., & Nisbett, R. E. (2013). A route to well-being: Intelligence versus wise reasoning. *Journal of Experimental Psychology: General, 142*(3), 944–953.

Grossmann, I., Na, J., Varnum, M. E., Park, D. C., Kitayama, S., & Nisbett, R. E. (2010). Reasoning about social conflicts improves into old age. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 107*(16), 7246-7250.

Hall, G. S. (1922). *Senescence: The last half of life*. New York: Appleton.

Helson, R., & Srivastava, S. (2002). Creative and wise people: Similarities, differences, and how they develop. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(10), 1430-1440.

Hershey, D. A., & Farrell, A. H. (1997). Perceptions of wisdom associated with selected occupations and personality characteristics. *Current Psychology*, 16(2), 115-130.

Hira, F. J., & Faulkender, P. J. (1997). Perceiving wisdom: Do age and gender play a part?. *The International Journal of Aging and Human Development*, 44(2), 85-101.

Holliday, S. G., & Chandler, M. J. (1986). Wisdom: Explorations in adult competence. *Contributions to Human Development*, 17, 100.

Hollingworth, L., Sánchez-Escobedo, P., Graudina, L., Misiuniene, J., & Park, K. (2013). Gender differences on the concept of wisdom: an international comparison. *Gifted and Talented International*, 28(1-2), 219-225.

Horn, J. L. (1965). *Fluid and crystallized intelligence: A factor analytic study of the structure among primary mental abilities*. University of Illinois at Urbana-Champaign.

Horn, J. L., & Cattell, R. B. (1966). Refinement and test of the theory of fluid and crystallized general intelligences. *Journal of educational psychology*, 57(5), 253.

Horn, J. L., & Cattell, R. B. (1967). Age differences in fluid and crystallized intelligence. *Acta Psychologica*, 26(2), 107–129.

Huang, C. J. (2007). *Emotional intelligence and leadership in Taiwanese university students*. University of the Incarnate Word.

Huta, V. (2016). Eudaimonic and hedonic orientations: Theoretical considerations and research findings. J. Vittersø (Ed.), *Handbook of eudaimonic well-being* içinde (s. 215–231). Switzerland: Springer International Publishing.

Huta, V., & Waterman, A. S. (2014). Eudaimonia and its distinction from hedonia: Developing a classification and terminology for understanding conceptual and operational definitions. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 15(6), 1425–1456.

Jason, L. A., Reichler, A., King, C., Madsen, D., Camacho, J., & Marchese, W. (2001). The measurement of wisdom: A preliminary effort. *Journal of community psychology*, 29(5), 585-598.

Jung, C. G. (1934). Sobre la formación de la personalidad. *CG Jung, Realidad del alma*, 173-200.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1973). On the psychology of prediction. *Psychological Review*, 80(4), 237-251.

Kalayci, A. (2019). *Maneviyat ve ödomanik iyi oluş arasındaki ilişkide bilgeliğin aracılık rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Kass, J. D., Friedman, R., Leserman, J., Caudill, M., Zuttermeister, P. C., & Benson, H. (1991). An inventory of positive psychological attitudes with potential relevance to health outcomes: Validation and preliminary testing. *Behavioral Medicine*, 17(3), 121-129.

Keldal, G. (2015). Warwick-Edinburgh mental iyi oluş ölçeği'nin Türkçe formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 103-115.

Kessler, E.-M., & Staudinger, U. M. (2009). Affective experience in adulthood and old age: The role of affective arousal and perceived affect regulation. *Psychology and Aging*, 24(2), 349-362.

Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. ve Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007-1022.

Koç, M. (2017). *Hacettepe Üniversitesi'nde çalışan araştırma görevlilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin yordanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

König, S., & Glück, J. (2013). Individual differences in wisdom conceptions: Relationships to gratitude and wisdom. *The International Journal of Aging and Human Development*, 77(2), 127-147.

Kramer, D. A. (2000). Wisdom as a classical source of human strength: Conceptualization and empirical inquiry. *Journal of social and clinical psychology*, 19(1), 83.

Krause, N. (2016). Assessing there lationships among wisdom, humility, and life satisfaction. *Journal of Adult Development*, 23(3), 140-149.

Kristjánsson, K. (2013). Ten myths about character, virtue and virtue education—plus three well-founded misgivings. *British Journal of Educational Studies*, 61(3), 269-287.

Kunzmann, U., & Baltes, P. B. (2003). Wisdom-related knowledge: Affective, motivational, and interpersonal correlates. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(9), 1104-1119.

Kunzmann, U., & Baltes, P. B. (2005). The Psychology of Wisdom: Theoretical and Empirical Challenges. R. J. Sternberg & J. Jordan (Ed.), *A handbook of wisdom: Psychological perspectives* içinde (s. 110–135). Cambridge University Press.

Labouvie-Vief, G. (1982). Dynamic development and mature autonomy. *Human Development*, 25(3), 161-191.

Labouvie-Vief, G. (1990). Historical and developmental perspectives. *Wisdom: Its nature, origins, and development*, 52.

Labouvie-Vief, G., & Medler, M. (2002). Affect optimization and affect complexity: modes and styles of regulation in adulthood. *Psychology and aging*, 17(4), 571.

Labouvie-Vief, G., Hakim-Larson, J., DeVoe, M., & Schoeberlein, S. (1989). Emotions and self-regulation: A life span view. *Human development*, 32(5), 279-299.

Levenson, M. R., Jennings, P. A., Aldwin, C. M., & Shiraishi, R. W. (2005). Self-transcendence: Conceptualization and measurement. *The International Journal of Aging and Human Development*, 60(2), 127-143.

Levinson, D. J. (1986). A conception of adult development. *American psychologist*, 41(1), 3-13.

Levinson, D. J. (1978). Eras: The anatomy of the life cycle. *Psychiatric Opinion*, 15(9), 10–11, 39–48.

Lindenberger, U., & Baltes, P. B. (1994). Sensory functioning and intelligence in old age: a strong connection. *Psychology and aging*, 9(3), 339.

Linley P. A. ve Joseph S. (2004). Applied positive psychology: a new perspective for professional practice. P. Alex (Ed.). *Positive psychology in practice* içinde (s. 3-12). John Wiley & Sons, Inc.

Maercker, A., Bonanno, G. A., Znoj, H., & Horowitz, M. J. (1998). Prediction of complicated grief by positive and negative themes in narratives. *Journal of Clinical Psychology*, 54(8), 1117-1136.

Mansfield, C. D., Mclean, K. C., & Lilgendahl, J. P. (2010). Narrating traumas and transgressions: Links between narrative processing, wisdom, and well-being. *Narrative Inquiry*, 20(1), 246-273.

Maslow, A. H. (1968). Some educational implications of the humanistic psychologies. *Harvard Educational Review*, 38(4), 685-696.

Maslow, A. H. (1996). Dinler, değerler, doruk deneyimler, (çev. H. K. Sönmez). İstanbul: Kuraldışı Yayınevi.

McGregor, I., Zanna, M. P., Holmes, J. G., & Spencer, S. J. (2001). Compensatory conviction in the face of personal uncertainty: Going to extremes and being oneself. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(3), 472-488.

McKenna, B., & Rooney, D. (2005). Wisdom management: Tensions between theory and practice in practice.

Mickler, C. ve Staudinger, U. M. (2008). Personal wisdom: Validation and age related differences of a performance measure. *Psychology and Aging*, 23(4), 787-799.

Mickler, C., & Staudinger, U. M. (2005). *Manual for the assessment of self-related wisdom*. Bremen, Germany: International University Bremen.

Miles, M., & Huberman, M. A. (1994). An expanded source book qualitative data analysis. London: Sage.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). Nitel veri analizi. (çev. S. Akbaba-Altun ve A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

Montgomery, A., Barber, C., & McKee, P. (2002). A phenomenological study of wisdom in later life. *The International Journal of Aging and Human Development*, 54(2), 139-157.

Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Nussbaum, M. C. (2008). Who is the happy warrior? Philosophy poses questions to psychology. *The Journal of Legal Studies*, 37(S2), S81-S113.

Orwoll, L., & Achenbaum, A. (1993). Gender and the development of wisdom. *Human Development*, 36(5), 274-296.

Orwoll, L., & Perlmutter, M. (1990). The study of wise persons: Integrating a personality perspective. *Wisdom: Its nature, origins, and development*, 160-177.

Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage publications.

Peterson, C. (2006). Strengths of character and happiness: Introduction to special issue. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 7(3), 289–291.

Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. American Psychological Association; Oxford University Press.

Pronin, E. (2008). How we see ourselves and how we see others. *Science*, 320(5880), 1177-1180.

Reed, A. E., & Carstensen, L. L. (2012). The theory behind the age-related positivity effect. *Frontiers in psychology*, 3, 339-339.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.

Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.

Ryan, R. M., Huta, V., & Deci, E. L. (2013). Living well: A self-determination theory perspective on eudaimonia. A. Delle Fave (Ed.), *The exploration of happiness: Present and future perspectives* içinde (s. 117–139). Springer Science + Business Media.

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081.

Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104.

Ryff, C. D. ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.

Ryff, C. D., & Singer, B. (1998). The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 9(1), 1–28.

Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2006). Best news yet on the six-factor model of well-being. *Social science research*, 35(4), 1103-1119.

Salthouse, T. A. (1991). Mediation of adult age differences in cognition by reductions in working memory and speed of processing. *Psychological Science*, 2(3), 179-183.

Searle, J. R. (1992). *The rediscovery of the mind*. The MIT Press.

Seligman, M. E. P. (2002). Positive psychology, positive prevention and positive therapy. C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Ed.). *Handbook of positive psychology* içinde (s. 3-9), New York: Oxford University Press.

Seligman, M. E. P., Steen, T. A., Park, N. ve Peterson, C. (2005). Positive psychology progress. *TidsskriftForNorskPsykologforening*, 42, 874-884.

Seligman, M. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.

Shiota, M. N. (2014). The evolutionary perspective in positive emotion research. In M. M. Tugade, M. N. Shiota, & L. D. Kirby (Ed.), *Handbook of positive emotions* (s. 44–59). The Guilford Press.

Smith, J., & Baltes, P. B. (1990). Wisdom-related knowledge: Age/cohort differences in response to life-planning problems. *Developmental Psychology*, 26(3), 494–505.

Smith, J., Staudinger, U. M., & Baltes, P. B. (1994). Occupational settings facilitating wisdom-related knowledge: The sample case of clinical psychologists. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(5), 989–999.

Sneed, J. R., & Whitbourne, S. K. (2003). Identity processing and self-consciousness in middle and later adulthood. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58(6), 313–319.

Sowarka, D. (1989). Weisheit und weise Personen: Common-Sense-Konzepte "alterer Menschen [Wisdom and wise persons: Common-sense-concepts of older people]. *Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie*, 21, 87–109.

Stange, A. (2005). *The social dimension of wisdom: Conditions for perceiving advice-giving persons as wise*. Doctoral dissertation, Freie Universität Berlin, Germany (Doctoral dissertation, Center for Lifespan Psychology, Max Planck Institute for Human Development, Max Planck Society).

Staudinger U. M, Baltes P. B. (1994). The psychology of wisdom. RJ Sternberg. *Encyclopedia of Intelligence* içinde (s. 1143–52). New York: Macmillan

Staudinger U. M., Glück J. (2010). Wisdom. In *Cambridge Handbook of Intelligence*, ed. R Sternberg, SB Kaufman. New York: Cambridge Univ. Press.

Staudinger, U. M. (1999). Older and wiser? Integrating results on the relationship between age and wisdom-related performance. *International Journal of Behavioral Development*, 23(3), 641–664.

Staudinger, U. M. (2005). Personality and ageing. M. Johnson (Ed.), *Cambridge handbook of age and ageing* içinde (s. 237 – 244). Cambridge: Cambridge University Press.

Staudinger, U. M. (2008). A psychology of wisdom: History and recent developments. *Research in Human Development*, 5(2), 107–120.

Staudinger, U. M. (2010). Personality development in adulthood and old age: adjustment and/or growth?. *Gerontologist* içinde (s. 323–323). Usa: Oxford Univ Press Inc.

Staudinger, U. M. (2019). The distinction between personal and general wisdom: How far have we come? R. J. Sternberg & J. Glück (Ed.), *The Cambridge handbook of wisdom* içinde (s. 182–201). Cambridge University Press.

Staudinger, U. M. ve Glück, J. (2010). Psychological wisdom research: Commonalities and differences in a growing field. *Annual Review of Psychology*, 62, 215-241.

Staudinger, U. M., & Glück, J. (2011). Psychological wisdom research: Commonalities and differences in a growing field. *Annual review of psychology*, 62, 215-241.

Staudinger, U. M., & Kunzmann, U. (2005). Positive adult personality development: Adjustment and/or growth? *European Psychologist*, 10(4), 320-329

Staudinger, U. M., Dörner, J., & Mickler, C. (2004). Wisdom and Personality. R. J. Sternberg & J. Jordan (Ed.), *A handbook of wisdom: Psychological perspectives* içinde (s. 191–219). Cambridge University Press.

Staudinger, U. M., Dörner, J., & Mickler, C. (2005). Wisdom and Personality. R. J. Sternberg & J. Jordan (Ed.), *A handbook of wisdom: Psychological perspectives* içinde (s. 191–219). Cambridge University Press.

Staudinger, U. M., Lopez, D. F., & Baltes, P. B. (1997). The psychometric location of wisdom-related performance: Intelligence, personality, and more?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(11), 1200-1214.

Staudinger, U. M., Smith, J., & Baltes, P. B. (1992). Wisdom-related knowledge in a life review task: Age differences and the role of professional specialization. *Psychology and Aging*, 7(2), 271–281.

Staudinger, U. M., Smith, J., & Baltes, P. B. (1994). *Manual for the assessment of wisdom-related knowledge*. Max-Planck-Institut für Bildungsforschung.

Staudinger, U. M., Smith, J., Baltes, P. B. (1994). ‘Manual for the assessment of wisdom-related knowledge’, Technical Report No. 46, Max Planck Institute for Human Development and Education.

Sternberg, R. J. (1985). Implicit theories of intelligence, creativity, and wisdom. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 607–627.

Sternberg, R. J. (1986). Toward a unified theory of human reasoning. *Intelligence*, 10(4), 281-314.

Sternberg, R. J. (1990). Wisdom and its relations to intelligence and creativity. *Wisdom: Its nature, origins, and development*, 142-159.

Sternberg, R. J. (1995). Theory and measurement of tacit knowledge as a part of practical intelligence. *Zeitschrift für Psychologie mit Zeitschrift für angewandte Psychologie*.

Sternberg, R. J. (1998). A balance theory of wisdom. *Review of General Psychology*, 2(4), 347-365.

Sternberg, R. J. (1999). Adialectical basis for understanding the study of cognition. R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of cognition* içinde (s. 51-78). Cambridge, MA: MIT Press.

Sternberg, R. J. (2000a). Wisdom as a form of giftedness. *Gifted Child Quarterly*, 44(4), 252-260.

Sternberg, R. J. (2000b). Intelligence and wisdom. R. J. Sternberg (Ed.). *Handbook of intelligence* içinde (s. 631-649). New York: Cambridge University Press.

Sternberg, R. J. (2001). How wise is it to teach for wisdom? A reply to five critiques. *Educational Psychologist*, 36(4), 269-272.

Sternberg R. J. (2003a). WICS: a model of leadership in organizations. *Acad. Manage. Learn. Educ.* 2:386-401.

Sternberg, R. J. (2003b). WICS as a model of giftedness. *High ability studies*, 14(2), 109-137.

Sternberg, R. J. (2005a). WICS: A model of positive educational leadership comprising wisdom, intelligence, and creativity synthesized. *Educational Psychology Review*, 17(3), 191-262.

Sternberg, R. J. (2005b). The triarchic theory of successful intelligence. D. P. Flanagan ve P. L. Harrison (Ed.). *Contemporary intellectual assessment* içinde (s. 103-119). New York: The Guilford Press.

Sternberg, R. J. (2009). Wisdom. S. J. Lopez (Ed.). *The encyclopedia of positive psychology* içinde (s. 1037-1044). UK: Wiley-Blackwell.

Sternberg, R. ve Jordan, J. (Ed.). (2005). *A handbook of wisdom: Psychological perspectives*. Cambridge University Press.

Strack, F., Schwarz, N., & Gschneidinger, E. (1985). Happiness and reminiscing: The role of time perspective, affect, and mode of thinking. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(6), 1460–1469.

Şahin, B. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri (4. Baskı). A. Tanrıöğen (Yay. Haz). Metodoloji (s. 111-130). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şîrazî, Ş. S. İ. (1980). Bostan ve Gülistan,(çev.), Kilisli Rıfat Bilge, 12. Baskı, *İstanbul*.

Takahashi, M., & Overton, W. F. (2002). Wisdom: A culturally inclusive developmental perspective. *International Journal of Behavioral Development*, 26(3), 269-277.

Taylor, M., Bates, G., & Webster, J. D. (2011). Comparing the psychometric properties of two measures of wisdom: Predicting forgiveness and psychological well-being with the Self-Assessed Wisdom Scale (SAWS) and the Three-Dimensional Wisdom Scale (3D-WS). *Experimental aging research*, 37(2), 129-141.

Taylor, P. J., Gooding, P. A., Wood, A. M., Johnson, J., & Tarrier, N. (2011). Prospective predictors of suicidality: Defeat and entrapment lead to changes in suicidal ideation over time. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 41(3), 297-306.

Taylor, S. E., & Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: a social psychological perspective on mental health. *Psychological bulletin*, 103(2), 193-210.

Tennant, R., Hiller, L., Fishwick, R., Platt, S., Joseph, S., Weich, S., Parkinson, J., Secker, J., & Stewart-Brown, S. (2007). The Warwick-Edinburgh Mental Well-being Scale (WEMWBS). *Health and Quality of Life Outcomes*, 5(1), 1-13.

Treichler, E. B., Palmer, B. W., Wu, T. C., Thomas, M. L., Tu, X. M., Daly, R., ... & Jeste, D. V. (2022). Women and men differ in relative strengths in wisdom profiles: a study of 659 adults across the lifespan. *Frontiers in psychology*, 12, 769294-769294.

Tufan, İ. (2012). Gerontolojiye giriş. *Yayınlanmamış makale*. 22 Şubat 2012, http://www.itgevakif.com/pdfs/Gerontolojiye_Giriş_itufan_sicher.Pdf

Walsh, R. (Ed.). (2014). *The world's great wisdom*. Albany, N.Y.: SUNY Press.

Webster, J. D. (2003). An exploratory analysis of a self-assessed wisdom scale. *Journal of Adult Development*, 10(1), 13-22.

Webster, J. D. (2007). Measuring the character strength of wisdom. *International journal of aging & human development*, 65(2), 163-183.

Webster, J. D. (2010). Wisdom and positive psychosocial values in young adulthood. *Journal of Adult Development*, 17(2), 70-80.

Wink, P., & Helson, R. (1997). Practical and transcendent wisdom: Their nature and some longitudinal findings. *Journal of Adult Development*, 4(1), 1-15.

Wink, P., & Staudinger, U. M. (2015). Wisdom and psychosocial functioning in later life. *Journal of Personality*, 84, 306-318.

Wink, P., & Staudinger, U. M. (2016). Wisdom and psychosocial functioning in later life. *Journal of personality*, 84(3), 306-318.

World Health Organization, (2014). Well-Being measures in primary health care. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen.

Yaman-Karahan, B. (2016). *Yaşamdaki amaç, duygusal iyi oluş, kişisel ölüm korkusu ve duyarlı sevginin ontolojik iyi oluş üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. *İstanbul Arel Üniversitesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım ve Abukan, (2015). Yaşlılıkta bilgelik konusunda bir derleme..*Türk Psikoloji Yazıları*, 18 (35), 1-9.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zacher, H., & Staudinger, U. M. (2018). Wisdom and well-being. *Handbook of well-being*. Salt Lake City, UT: DEF Publishers.

EKLER**Ek 1. Kişisel Bilgi Formu**

1	Cinsiyetiniz	[1] Kadın [2] Erkek
2	Yaşınız	[1] 22-27 [2] 28-33 [3] 34-39 [4] 40-45
3	Akademik ünvanınız	[1] Araştırma görevlisi [2] Öğretim görevlisi [3] Öğretim üyesi
4	Fakülte	[1] Eğitim Fakültesi [2] İİBF [3] Ziraat Fakültesi [4] Fen-Edebiyat Fakültesi [5] Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi [6] İslami İlimler Fakültesi [7] Hukuk Fakültesi [8] Tıp Fakültesi [9] MYO [10] Diğer
5	Çalışma yılı	[1] 0-3 [2] 4-6 [3] 7-10 [4] 11-15 [5] 16 ve üzeri

6	Gelir düzeyi	[1] 0-3.000 [2] 3.000-6.000 [3] 6.000-9.000 [4] 9.000 ve üzeri
7	Medeni durumunuz	[1] Bekâr [2] Evli [3] Boşanmış/Eşini kaybetmiş [4] Ayrı Yaşıyor

Ek 2. Berlin Bilgelik Paradigması Görüşme Formu (Genel Bigelik Yaşam Planlaması Hikayesi)

Bu çalışmada bilgelik ile ilgileniyoruz. Bu doğrultuda size 7 tane soru soracağız. Bunlardan ilki sizi yüksek sesle düşünüp, ses kaydı almaya alıştırıran bir hazırlık sorusu. Geri kalan altı soru ise bilgelige dair sorular.

Bu çalışma “yüksek sesle düşünme yöntemine” dayalı bir çalışma, bu yüzden sorunun yazılı olduğu kartı size verdikten sonra aklınızdan geçen her şeyi duraklamadan söylemenizi istiyorum. Çalışma esnasında 10 saniyeden fazla sessiz kalırsanız devam etmenizi rica edeceğim.

1. Yüksek Sesle Düşünme Yöntemi Hazırlık Problemi

Yönerge;

“Bu çalışmada çözülmesi gereken bir problem ile karşılaştığınızda sizin spontan olarak o anda ne düşündüğünüz ile ilgileniyoruz. Çalışmanın tamamında size verdiğimiz problemleri çözerken lütfen yüksek sesle düşünün yani zihninizden geçen her şeyi bize yüksek sesle anlatın. Soruyu ilk okuduğunuz andan sürenizin bitmiş olduğu ana kadar aklınızdan geçen her şeyi söylemenizi istiyoruz. Lütfen soru üzerinde çalışırken sürekli konuşun. Ayrıca, lütfen söylediklerinizi planlamaya veya bana açıklamaya çalışmayın, bir odada yalnız olduğunuzu ve kendi kendinize konuştuğunuzu hayal edin.

Sürekli konuşmanız bizim için çok önemli. Bu nedenle 10 saniyeden fazla sessiz kalmanız halinde, sizden konuşmaya devam etmenizi isteyeceğim. Bu uygulamaya “yüksek sesle düşünme yöntemi” diyoruz. “Yüksek sesle düşünme” ile ilgili olarak herhangi bir sorunuz var mı?

Şimdi” yüksek sesle düşünme yöntemine” alışmak için ısınma problemi ile başlayacağız.”

İşte soru. Lütfen yüksek sesle okuyup, yüksek sesle düşünmeye başlayın.

Hazırlık Problemi:

20 hayvan ismi söylemenizi rica ediyorum.

2. Yaşam Planlaması ile İlgili Alıştırma Problemi

Yönerge:

“Şimdi bir alıştırma problemi ile çalışmamıza başlıyoruz. Alıştırma probleminin doğru veya yanlış bir cevabı, bir son noktası veya kesin bir çözümü yoktur.

Bir sonucunun olmaması bakımından, çalışmamızda ilgilendiğimiz türden problemlere benziyor.

Lütfen problem üzerinde çalışırken aklınıza gelen her şeyi anlatarak daha önce yaptığınız gibi ekleyecek başka bir şeyiniz olmadığını hissedene kadar konuşmaya devam edin. ”

Bu alıştırma problemini çözerken lütfen ben odada değilmişim gibi davranmaya çalışın ve kendi kendinize yüksek sesle düşünüp aklınıza gelen her şeyi yüksek sesle söylemeye devam edin. ”

İşte soru. Lütfen yüksek sesle okuyup, yüksek sesle düşünmeye başlayın.

Alıştırma Problemi: Akşam Yemeği Daveti Planlama

Sınırsız kaynak ve imkanlara sahip olduğunuzu varsayın. Göreviniz sekiz kişilik, çok özel bir akşam yemeği daveti hazırlamak. Bu akşam yemeği davetini planlayınız (örneğin akşam yemeği ne şekilde "özel" olmalı, anlamı nedir, kimler davet edilmeli, menü vb aklınıza gelen tüm noktalar)?

3. Yaşam Planlaması Ana Metin Sorusu (Genel Bilgelik Hikayesi)

Yönerge;

“Bir önceki problemin (akşam yemeği daveti) amacı sizi ana göreve hazırlamaktı. Bir önceki probleme benzer şekilde gelecekle ilgili bir planlama yapmanızı isteyeceğiz

Gelecek ile ilgili iki tür planlamadan bahsedebiliriz. Bunlardan birincisi; kişi bir gün, veya bir hafta sonrası için planlama yapabilir. İkinci planlama türünde ise kişinin gelecek yıllarına yön vermesi gereken belirli dönüm noktası olabilir (boşanma, başka bir şehre ya da ülkeye taşınma vb.) ve bu sebepten radikal bir gelecek planı çizme durumunda olabilir. Bu çalışmada gelecekle ilgili planlama yapmanızı isterken ikinci tür planlamadan söz ediyoruz ve buna yaşam planlaması diyoruz.

Yaşam planlaması; çeşitli seçeneklerin değerlendirilmesi, bu seçeneklerin olası sonuçlarının göz önünde bulundurulması, bu seçeneklerden birine diğerinden daha çok ağırlık verilmesi anlamına gelmektedir. Size vereceğim hikayedeki kişi tam olarak böyle bir durumda. Lütfen hikâyeyi yüksek sesle okuyun ve ardından bu kişi için gerçekçi bir yaşam planı hazırlayın. Planda, kişinin önümüzdeki beş yıl içinde ne yapması ve neleri göz önünde bulundurması gerektiği açık olmalıdır.

Plan üzerinde çalışırken bazı soruların cevaplarına veya ek bilgilere ihtiyacınız olduğunu görebilirsiniz. Ek bilgiye ihtiyacınız olursa bana ne bilmek istediğinizi sorun. Örneğin, "X hakkında şu bilgiyi bilmem gerekiyor" veya "Bunun neden olduğunu bilmek istiyorum" gibi bir şey aklınıza takılırsa lütfen sorun. Bu soruların cevaplarını size veremem, ancak problem üzerinde çalışmak için hangi ek bilgilere ihtiyaç duyduğunuzla ilgileniyoruz. Bu yüzden cevap alamazsanız cesaretiniz kırılmasın ve istediğiniz kadar soru sormaya devam edin.

Lütfen planı hazırlarken problemin tüm yönleri hakkında konuşun. Hangi kararlar verilmelidir? Hangi fırsatlar mevcut? Hangi planlar yapılmalı?

Problemi çözerken lütfen ekleyecek başka bir şey olmadığından emin olana kadar yüksek sesle düşünmeye devam edin. Yaşam planlamasını bitirdiğinizden emin olduğunuzda lütfen haber verin.

İşte soru, lütfen yüksek sesle okuyup, yüksek sesle düşünmeye başlayın.

Hastalık Hikayesi

Ayşe Hanım'a tedavisi olmayan bir hastalık teşhisi konulmuştur. Doktorlar kendisine yaşamak için bir yıl ömrünün olduğunu söylemişlerdir. Ayşe Hanım şimdi ne yapması gerektiğini düşünmektedir? Ayşe Hanım olabildiğince şu anki yaşamına devam edebilir ya da hayatında köklü değişiklikler yapabilir.

Ayşe Hanım planlarını yaparken ne düşünmeli ve planlamayı nasıl yapmalıdır?

Hangi ek bilgilere ihtiyacınız var?

Ek 3. Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği

Aşağıda sizin deneyimlerinize ilgili bir dizi durum verilmiştir. Lütfen her bir maddenin sağında yer alan 1 ile 5 arasındaki ölçeği kullanarak her bir durumdan sizin için uygun olanı belirtiniz. Lütfen deneyimizin ne olması gerektiğini değil, sizin deneyiminizi gerçekten neyin etkilediğini göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Gelecekle ilgili iyimserim.	1	2	3	4	5
2. Kendimi işe yarar (faydalı) hissediyorum.	1	2	3	4	5
5. Farklı işlere zaman ayırabilecek enerjim var.	1	2	3	4	5
6. Sorunlarla iyi bir şekilde başa çıkabilirim.	1	2	3	4	5
7. Açık ve net bir biçimde düşünebiliyorum.	1	2	3	4	5
11. Kendi kararlarımı kendim verebiliyorum.	1	2	3	4	5
12. Sevildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5
13. Yeni şeylere karşı ilgiliyim.	1	2	3	4	5
14. Neşeli hissediyorum.	1	2	3	4	5

Ek 4. Veri Toplama Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.02.2021-10809

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-91742949-044-10809
Konu : Anket İzni (Güneş OLGUN)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı; 27.01.2021 Tarihli, 7831 sayılı yazı.

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı 189903002 numaralı yüksek lisans öğrencisi Güneş OLGUN'un Dr.Öğr.Üyesi Rukiye ŞAHİN danışmanlığında hazırlamış olduğu "Bilgelğin Prosedürel Analizi ve Yaşamın Anlamı ve İyi Oluşla İlişkisi" başlıklı Yüksek Lisans Tez Çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından uygun görülmüş olup; Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesindeki tüm birimlerde bulunan öğretim elemanları ile tez çalışması kapsamında 01.03.2021-01.03.2022 tarihleri arasında uygulama yapmak için, başvurması halinde gerekli kolaylığın sağlanması hususunu; bilgilerinize arz/rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Enstitü Müdürü

Ek:64 Sayfa

Dağıtım:

Gereği:

Dış Hekimliği Fakültesi Dekanlığına
Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Eczacılık Fakültesi Dekanlığına
Erbaa Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Dekanlığına
Erbaa Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına
Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığına
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığına
Hukuk Fakültesi Dekanlığına
İslami İlimler Fakültesi Dekanlığına
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığına
Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dekanlığına
Niksar Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dekanlığına

Bilgi:

Dr. Öğr. Üyesi Rukiye ŞAHİN

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BENNKRJ70 Pin Kodu : 35002

Belge Takip Adresi : https://ebys.gop.edu.tr/enVision/Validate_doc.aspx?V=BENNKRJ70

Adres: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Taşlıçiftlik Kampüsü Mühendislik ve Doğa Bilimleri
Fakültesi Binası A Blok 1. Kat 60150 Tokat
Telefon: 0 (356) 2521396 Faks: 0 (356) 2521148
e-Posta: gensek@gop.edu.tr Web: www.gop.edu.tr
Kep Adresi: gaziosmanpasa.universitesi@hs03.kep.tr

Bilgi için: Münür Erdoğan
Unvanı: Veri Hazırlama ve Kontrol
İşletmeni
Tel No: 2757754

